

Opština Bar

**STRATEŠKI PLAN RAZVOJA
OPŠTINE BAR
2020-2025**

Bar, april 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. PRIKAZ STRATEŠKOG PLANA RAZVOJA	5
3. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA	6
3.1 Opšte informacije	6
3.2. Demografija, zaposlenost, usluge socijalne zaštite.....	9
3.3. Kultura i sport	17
3.4. Komunalna infrastruktura	20
3.5. Privredni razvoj opštine Bar	27
3.6. Saobraćaj, telekomunikacije, informacione i komunikacione tehnologije (ICT).....	38
3.7. Lokalna samouprava.....	41
3.8. SWOT ANALIZA	45
4. STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETI I PROJEKTI	49
4.1. OPŠTI CILJ	49
4.2. SPECIFIČNI STRATEŠKI CILJEVI SA PRIORITETIMA	49
5. FINANSIRANJE.....	51
6. GODIŠNJI AKCIONI PLAN.....	52
GODIŠNJI AKCIONI PLAN UZ OPIS PLANIRANIH PROJEKATA.....	53
7. MONITORING	66
8. PROCES KONSULTACIJA SA GLAVNIM AKTERIMA U OPŠTINI (KONSULTATIVNA GRUPA)	67
9. SPECIFIČNI STRATEŠKI CILJEVI:	68
9.1. Unapređenje turističke ponude opštine Bar	71
9.1.1. Uređenje obalnog područja u svrhu jačanja turizma	71
9.1.2. Unapređenje postojećih i uvođenje novih turističkih proizvoda.....	75
9.2. Održivi razvoj opštine Bar kroz unapređenje ostalih privrednih grana.....	79
9.2.1. Razvoj poljoprivrede	79
9.2.2. Smanjenje nezaposlenosti kroz jačanje preduzetništva	82
9.2.3. Iskorišćenje potencijala slobodne zone "Luka Bar"	84
9.2.4. Razvoj saobraćajne infrastrukture	86
9.2.5. Unaprjeđenje efikasnosti rada lokalne uprave	94
9.3. Održivi socijalni i kulturni razvoj opštine Bar	96
9.3.1. Unaprjeđenje obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite	96
9.3.2. Obezbjedenje veće uključenosti ranjivih grupa	101
9.3.3. Razvoj i promocije kulturne baštine.....	103
9.3.4. Razvoj sportske infrastrukture	110
9.4. Unaprjeđenje sistema zaštite životne sredine u opštini Bar	112
9.4.1. Razvoj komunalne infrastrukture	112
9.4.2. Unaprjeđenje sistema upravljanja otpadom	119
9.4.3. Unaprjeđenje energetske efikasnosti	124
10. IZVORI FINANSIRANJA	125
11. PRILOZI.....	126
11.1. Kulturno-istorijsko nasljeđe Bara i okoline.....	126
11.2. Tabelarni prikaz kvaliteta vode za kupanje na plažama za kupanje, praćen od strane Morskog dobra u 2019. godini	129
11.3. Tabelarni prikaz izvorišta distributivnih rezervoara i crpnih stanica ViK Bar	130

LISTA TABELA, GRAFIKA I SLIKA

Br.	Naziv tabele	Strana
1.	<i>Broj osiguranika u opštini Bar (2014-2019)</i>	11
2.	<i>Struktura nezaposlenih prema stepenu stručne spreme i radnom stažu na dan 31.12.2018. godine</i>	11
3.	<i>Osnovne škole u opštini Bar</i>	12
4.	<i>Srednje škole u Baru</i>	13
5.	<i>Stipendirani studenti po godinama studija</i>	14
6.	<i>Naknade za novorođeno dijete</i>	15
7.	<i>Jednokratne novčane pomoći</i>	16
6.	<i>Tehnički podaci vezani za vodovodni sistem</i>	21
7.	<i>Tehničke karakteristike kanalizacionog sistema opštine Bar</i>	23
8.	<i>Elektrodistribucija Bar - Srednji napon</i>	24
9.	<i>Elektrodistribucija Bar - Niži napon</i>	24
10.	<i>Bilans namjena ukupnih kopnenih površina opštine Bar 2011. i 2030.</i>	26
11.	<i>Struktura preduzeća prema vrsti djelatnosti u opštini Bar</i>	29
12.	<i>Učešće preduzeća po vrstama u prihodima opštine Bar</i>	30
13.	<i>Obim, dinamika i struktura turističkog prometa u opštini Bar za 10 godina (2009-2018)</i>	32
14.	<i>Struktura smještaja u Baru</i>	33
15.	<i>Udio ukupnog poljoprivrednog zemljišta Opštine po ruralnim mikro-rejonima</i>	35
16.	<i>Dužina puteva po vrsti zastora</i>	38
17.	<i>Podaci o broju registrovanih vozila na teritoriji opštine Bar, u periodu 03.01. – 31.12.2018. godine</i>	38
18.	<i>Broj zaposlenih u Opštini Bar i javnim službama čiji je osnivač Opština (2016 - jun 2019)</i>	42
19.	<i>Prihodi budžeta Opštine Bar prema izvorima</i>	43
20.	<i>Ostvarenje budžeta Opštine Bar 2014 – 2018</i>	43

Br.	Naziv grafika	Strana
1.	<i>Statistički pokazatelji kvalitete vode za kupanje u opštini Bar</i>	9
2.	<i>Starosna struktura stanovnika opštine Bar</i>	10
3.	<i>Priradni priraštaj u opštini Bar</i>	10
4.	<i>Obrazovna struktura stanovništva</i>	10
5.	<i>Preduzeća prema broju zaposlenih u opštini Bar</i>	28
6.	<i>Trend kretanja broja aktivnih poslovnih subjekata 2016 – 2018</i>	29
7.	<i>Domaći i strani turisti u Baru u 2018. i 2017.</i>	31
8.	<i>Broj turista u opštini Bar 2019. i 2018.</i>	31
9.	<i>Odnos domaćih i stranih turista u 2018. godini</i>	31
10.	<i>Obradivo poljoprivredno zemljište na području opštine Bar</i>	35
11.	<i>Organizacija Skupštine opštine Bar</i>	41
12.	<i>Organizacija izvršne vlasti u Baru</i>	41

Br.	Naziv slike	Strana
1.	<i>Prikaz pozicija na kojima se vrši praćenje sanitarnog kvaliteta vode</i>	9

1. UVOD

Uvažene sugrađanke i sugrađani,

Vrijeme ubrzanog razvoja društva i sve brojnijih potreba građana zahtijeva da o razvoju promišljamo strateški, odgovorno, planski, i da na maksimalan, i sa druge strane održiv način iskoristimo resurse i stavimo ih u funkciju boljeg kvaliteta življenja svih stanovnika našeg grada.

Zbog toga smo pristupili izradi Strateškog plana razvoja opštine Bar 2020-2025, kojim lokalna uprava nastoji da stvori uslove za brži lokalni održivi razvoj opštine.

Plan koji je pred vama je prvi dokument ovog tipa u opštini Bar, u čiju izradu su bili uključeni predstavnici svih relevantnih institucija i subjekata u različitim oblastima djelovanja, koji su svojim priložima učinili ovaj dokument temeljnim i sveobuhvatnim.

Strateški plan razvoja opštine Bar usklađen je sa Strategijom regionalnog razvoja Crne Gore 2014-2020. i Zakonom o regionalnom razvoju, a predstavlja i osnovni preduslov za razvoj drugih strateških dokumenata na lokalnom nivou, kao što su Strategija razvoja turizma, Strategija razvoja saobraćaja i sl.

Poseban značaj donošenja ovog strateškog dokumenta je i ispunjenje zakonske obaveze po osnovu Zakona o javno-privatnom partnerstvu usvojenog 2019. godine, kojim je definisano da je osnov za kandidovanje projekata za aranžmane javno-privatnog partnerstva postojanje strateškog plana razvoja na nivou opštine.

Pored okvirnog budžeta za realizaciju projekata iz Strateškog plana, lokalna uprava je prepoznala i potencijalne partnere, uz čiju finansijsku i tehničku podršku će raditi na implementaciji plana. Osim sredstava opredijeljenih budžetom Opštine Bar, akcenat će biti stavljen na mogućnost iskorišćavanja sredstava iz državnih fondova i fondova EU i drugih donatora.

Strateškim planom razvoja opštine Bar stvara se povoljan ambijent za buduća investiciona ulaganja, za dalju izgradnju infrastrukture, jačanje privrede-turizma, poljoprivrede i drugih grana, uz očuvanje životne sredine, kao i za kreiranje većeg broja kvalitetnijih radnih mjesta. Takođe, i za poboljšanje uslova u oblastima obrazovanja i zdravstva, sporta i kulture, za adekvatnu brigu o potrebama najugroženijih grupa građana.

Ovim dokumentom definisan je i plan sprovođenja navedenih projekata za period od pet godina, čijom realizacijom će život svakog pojedinca u Baru- dakle svakog sugrađanina i svakog gosta - biti značajno bolji, kvalitetniji i sadržajni. Projektima koje smo definisali želimo da ostvarimo viziju Bara kao modernog grada, privrednog čvorišta i grada bogatog kulturnog nasljeđa koji živi tokom cijele godine, koji ima kvalitetne sadržaje za ugodan život građana svih generacija, čime se Bar razvija u željenom pravcu.

Strateški plan razvoja sadrži ciljeve i projekte koji su jasno predstavljeni i koji su mjerljivi - utvrđen je i izvještajni period na godinu dana, čime će biti omogućeno pravovremeno praćenje realizacije predviđenih projekata i uvid u uspješnost sprovođenja planova.

Naš Bar zaslužuje najbolje- stoga smo usmjerili sve svoje kapacitete, znanja i resurse u funkciju daljeg razvoja Bara, koji želimo da bude grad na Mediteranu kojeg ljudi biraju kao mjesto za život i rad svojih porodica, i u koji gosti željno dolaze i kome se rado vraćaju.

Vjerujem u razvoj Bara koji će biti po mjeri nas, građana Bara.

S poštovanjem,
PREDSJEDNIK
Dušan Raičević

2. PRIKAZ STRATEŠKOG PLANA RAZVOJA

Strateški plan razvoja opštine Bar 2020-2025 pripremljen je u periodu jun-novembar 2019. godine. Kroz proces planiranja omogućeno je da budu prezentovani što referentniji podaci u cilju što izvjesnije realizacije i implementacije za predmetni petogodišnji period.

Proces izrade Strateškog plana razvoja opštine obuhvatio je sljedeće korake:

- Formiranje Radne i Konsultativne grupe za izradu Strateškog plana razvoja
- Analiza postojećeg stanja
- Izrada SWOT analize
- Razvoj strateškog cilja i definisanje ključnih strateških ciljeva razvoja
- Definisanje prioriteta i projekata
- Plan monitoringa i finansiranje

Tokom pripreme Strateškog plana razvoja opštine Bar, primijenjena je metodologija preporučena Pravilnikom o metodologiji za izradu strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave, dajući poseban značaj ulozi Konsultativne grupe.

Postupak na izradi Strateškog plana opštine Bar 2020-2025, sastojao se od faze prikupljanja i formiranja podataka od strane radne grupe, te su članovima delegirani zadaci po oblastima tj. poglavljima, da bi se, nakon toga, pripremio materijal neophodan za rad Konsultativne grupe, koja je otpočela sa radom konstitutivnom sjednicom održanom 01.09.2019. godine, po poglavljima Analiza postojećeg stanja i SWOT analiza, kojom su detaljno određene prednosti, slabosti, šanse i prijetnje svih segmenata lokalne samouprave: od demografije, rada, socijalnog staranja i ostalih društvenih djelatnosti, ekonomskog razvoja, infrastrukture, životne sredine do administrativnih kapaciteta.

Opšti cilj i Specifični strateški ciljevi sa prioritetima usaglašeni su od strane Konsultativne grupe uz pristup da navedeni elementi moraju imati jasno i transparentno iskazane strateške ciljeve i prioritete, te su, u skladu sa tim, ponuđena dva prijedloga Konsultativnoj grupi, koja se većinom glasova opredijelila za primijenjeni opšti cilj sa četiri specifična strateška cilja i prioritetima. Takođe, Specifični strateški ciljevi, kroz Prioritete, opredijeljeni su da imaju realnu mogućnost stvarne i finansijske realizacije kroz petogodišnji period.

U periodu rada na Strateškom planu razvoja opštine Bar, Konsultativna grupa je održala tri (3) sjednice.

3. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

3.1 Opšte informacije

3.1.1. Geografski položaj

Opština Bar se nalazi u južnom dijelu Crne Gore, između Jadranskog mora i Skadarskog jezera. Kao prirodna luka, u kojoj gravitira historijsko i poljoprivredno zaleđe, opština Bar obuhvata površinu od 598 km². Teritorija barske opštine zahvata prostor između 41°51'48" i 42°18'36" sjeverne geografske širine.

3.1.2. Teritorijalna povezanost

Magistralnim putevima, opština je povezana na sjeverozapadu sa Budvom, Cetinjem, Bokom Kotorskom i dalje ka Hrvatskoj; na sjeveru sa Podgoricom, sjevernom Crnom Gorom i dalje ka Srbiji i mreži evropskih koridora, a na jugoistoku sa Ulcinjom i Albanijom. Bar je željezničkom prugom povezan sa Podgoricom i Srbijom (pruga Beograd-Bar).

Probijanjem tunela kroz Sozinu, rastojanje između Bara i Glavnog grada, Podgorice, smanjeno je na samo 54 km. U krugu od 70 km nalaze se dva aerodroma: u Podgorici i Tivtu.

Vodenim putevima, Bar je povezan preko Otrantskih vrata sa srednjim i istočnim Mediteranom, a dalje i sa lukama svih kontinenata. U odnosu na ostale luke na istočnoj obali Jadrana, Bar ima kraću i neposredniju vezu sa svim pristaništima u Mediteranu.

3.1.3. Prirodni resursi

More značajno utiče, ne samo na klimatske, biogeografske, hidrološke i druge prirodne karakteristike, već i na privredni, turistički i saobraćajni razvoj opštine Bar. Ukupna dužina morske obale na teritoriji opštine Bar iznosi 46 km.

Morska obala kod Bara znatno je razuđena sa nekoliko prirodnih plaža. Opština Bar se nalazi u južno-jadranskoj kotlini, u kojoj je zabilježena najveća dubina mora (1.330 m).

Opština Bar raspolaže sa plažama ukupne dužine od oko 9 km i površine od oko 21,3 hektara¹. Najveće i po prirodnim karakteristikama najkvalitetnije plaže su: Sutomore, Čanj, Kraljičina Plaža, Veliki Pijesak, Maljevik, Utjeha. Značajne su još i plaža Šušanj i gradska plaža. Plaže su slične ostalim na Crnogorskom primorju: po sastavu i tipu pjeskovite, šljunkovite i kamenite. Morska obala je različitog oblika i pristupačnosti, što je uslovljeno vrstom stijena, tektonikom terena, radom riječne erozije i morske abrazije. Ostali dio obale sačinjen je od krečnjačkih, skoro vertikalnih stijena ispod kojih su veće dubine mora - duž brda Volujice, odsijeka Golog Brda kod Sutomora, Ostrvice između Čanja i Buljarice.

Dio Nacionalnog parka Skadarsko jezero nalazi se na teritoriji opštine Bar, sa prelijepim plažama, kao što su Murići, Pješačac i druge.

Opština Bar raspolaže sa oko 23.530 ha² poljoprivrednog zemljišta, u čijoj strukturi dominiraju voćnjaci, livade, oranice i bašte i vinogradi. Ukupna površina pod šumama u opštini Bar je 7.020 ha, od čega su najveći dio listopadne šume (92,82%) dok je četinarska šuma raspoređena na 7,18%. Šume u opštini Bar imaju i zaštitnu funkciju (erozija tla, zaštita od vjetrova).

Na teritoriji opštine Bar nalaze se planine: Rumija - sa najvišim vrhom od 1.596 mnv, Sozina, Sutorman i Lisinj, a sve su smještene tako da vijencem opštinu dijele na morski i jezerski dio.

¹Kapacitet plaže po dužini je oko 30.000 korisnika (0,3 m po kupaču), a po površini oko 53.000 korisnika (4 m² po kupaču).

² Uprava za nekretnine

U prirodna bogatstva opštine Bar mogu se uključiti i arhitektonsko-građevinski kamen (ukrasni kamen)³, tehničko-građevinski kamen⁴, bentonit⁵ i dolomiti.

Opština Bar ima značajne potencijale za razvoj održivih izvora energije: to se primarno ogleda u mogućnostima korišćenja solarne energije (visok nivo insolacije) i energije vjetra (oblast Možure, a posebno Rumije - sa najvećom izmjerenom brzinom vjetra u Crnoj Gori).

Obala i njene karakteristike

Od ukupne dužine Crnogorskog primorja (277,95 km) barskom području pripada 46 km obale. Ona počinje kod uvale Čanj, koja se nalazi između brda Veligrada i Ostravice i dopire sve do rta Kruče i ostrvca Stari Ulcinj. Obala je razuđena, pa je zbog toga bogata raznim oblicima rtova i uvalama u kojima se nalazi veliki broj manjih i većih plaža, od kojih se do nekih može stići samo čamcem. Poznate uvale su: Hije, Hladna Uvala, Utjeha, Paljuškovo, Bigovica, Štrbina, Kraljičina Plaža i mnoge druge manje, teško pristupačne. Velike plaže se nalaze u okviru većih uvala i zaliva. To su: Uvala Čanj, sa istoimenom plažom dužine 797 m, Uvala Maljevik (330 m), Spičanski ili Sutomorski zaliv, sa pjeskovitom plažom dužine 1.700 metara i Barski zaliv, smješten između rta Ratac i Ponta Volujice, gdje se nalaze Gradska plaža i plaža Žukotrlica sa nizom manjih ili većih plaža: Mala plaža, Kadice, Mali i Veliki Črvan.⁶

Od zaliva je najveći Barski zaliv (barsko sidrište), smješten između Rta Ratac i Rta Volujica. Ovaj zaliv uključuje i Spičanski (Sutomorski) zaliv, između Rta Krčevac i Rta Ratac. Južno od Volujice nalazi se čitav niz manjih rtova i uvala.

Vodotoci u opštini Bar

Različite karakteristike teritorije na kojoj se nalazi opština Bar, uslovile su slabo razvijenu mrežu vodotoka. Stalnih vodotoka ima samo u dolinama njihovih izvorišnih i središnjih dijelova (osim kada se radi o riječnim tokovima u Barskom Polju). To je posljedica velike nagnutosti terena (iznad 30%), zbog čega su uslovi za trajnije održavanje vodotoka vrlo nepovoljni. Raznovrsnost i bogatstvo vodnih resursa u Baru (Velje Oko, Orahovo Polje, Zaljevo, Kajnak, Brca, Sustaš, Turčini, Vrelo) nisu dovoljni da se zadovolje potrebe za vodom stanovništva dok su, posebno u toku ljetnjih mjeseci, potrebe za vodom u gradskom vodovodu i u poljoprivredi znatno veće od izdašnosti vodnih kapaciteta.

Hidropotencijal, osim nabrojanih izvora, ima i sedam distributivnih izvora, Skadarsko jezero i jedan broj manjih rijeka: Željeznica (protiče kroz Barsko Polje i to kroz flišne sedimente, što uslovljava intenzivno taloženje glinovitog materijala u Barskom Polju), Rena, Rikavac (u donjem toku regulisana tunelom kroz brdo Volujicu, koji dalje ulazi u Jadransko more jugoistočno od uvale Bigovica), Crmnica, Oraovštica, Mrkovska Rijeka i dr. Korišćenje vodotokova planinskih rijeka je otežano, dok je u ravnicama sa izvora ta mogućnost daleko veća. Takođe se u vodotokovima planinskih rijeka formiraju kanjoni, kao što su: Vruća Rijeka, Perin Potok, Rikavac i Nikezića Potok, i Međureč kao najveći.

Skadarsko jezero

Obala Skadarskog jezera, koja pripada opštini Bar, pruža se od uvale sjeveroistočno od Virpazara, prema Šestanima i Krajini, i sve do albanske granice. Dužina obale iznosi 76 km, od čega na ostrva otpada 15 km. Obala počinje od Virpazara i ide prema prema Godinjskom zalivu gdje se nalazi plaža Lučice. Od ovog zaliva se obala pruža prema Jaseničkom rtu, Rtu Pristan, Raduškom rtu do Petrove Ponte sa uvalom Brod. Jugoistočno od uvale Brod nalazi se Vučedabitski zaliv, sa ostrvima Veliko i Malo Starčevo. Idući dalje prema istoku, dolazi se do Đurovačke i Muričke uvale gdje je izgrađeno pristanište. Ovdje je smještena istoimena plaža duga 490 metara, a ispod Sela Donji Murići, još jedna, duga 560 m i široka 7 metara, što je najveća plaža na našem dijelu jezera. U neposrednoj blizini nalaze se ostrva: Mali i Veliki Moračnik i Gorica Omerit. Dalje se ređaju: uvale Mrčiluka, pogodna za

³ Crmnica sa rezervama B+C kategorije od 460.000 m³ i perspektivnim rezervama od oko 790.000 m³. Nema koncesija za pomenutu lokaciju.

⁴ Glavne lokacije su Volujica, Gorana, Velji zabio, Možura - Orlovo, Haj-Nehaj za sve postoje koncesije.

⁵ „Bijelo Polje”, opština Bar, nalazi se u ataru sela Bijelo Polje - Crmnica. Utvrđene rezerve u ležištu Bijelo Polje A+B+C1 su 1,7 miliona tona, dok u susjednom ležištu Bijele šume procijenjene su perspektivne rezerve na 1,4 miliona tona

⁶ Ž. Milojević, Dinarsko primorje i ostrva, Beograd, 1933; Z. Bešić, Geologija Crne Gore, knj. III, Titograd 1983, 105; M. Perović, Bar i Ulcinj, Savremeno privredno-geografske funkcije, Nikšić, 1988, str. 37-39.

pristajanje čamaca, Uvala Blajca, sa pristaništem, Pristan Smokvice, Ostroška uvala sa pristaništem. U štitarskom limanu nalazi se veliki broj ostrva, a najpoznatija su: Tophala, Planik, Gorica itd. Najznačajniji pristan u ovom dijelu jezera je Uvala Ckla, naspram koje je veliko ostrvo Duga.⁷

Površina jezera tokom kišnih mjeseci zna da naraste sa 370 km² na 550 km², što je i uzrok većih poplava na tom području tokom zimskih dana. Rijekom Bojanom jezero otiče u Jadransko more. Kada je u pitanju očuvanje prirodne sredine, Skadarsko jezero se nalazi na listi posebnih prioriteta Vlade Crne Gore i Opštine Bar.

Skadarsko jezero predstavlja jedan od najvećih ptičijih rezervata sa 264 registrovane vrste ptica. Ornitološko bogatstvo ovog nacionalnog parka uvećano je prisustvom Dalmatinskih ili kudravih pelikana - ovo je njihovo najzapadnije prirodno stanište.

Skadarsko jezero je bogato ribom i predstavlja najveće slatkovodno ribolovno područje balkanskog poluostrva sa oko 35 ribljih vrsta. Najčešće se love šarani i jegulje, a posebno zanimljiv je lov na ukljeve, koji počinje krajem jeseni, kada se ona u jatima pojavljuje blizu rijeke Vranjine.

Jezero je bogato i kamenitim, niskim i obraslim ostrvcima kojih ima preko 50. Neka od njih su postala ostrva tek u nedavnoj istoriji kada ih je voda odvojila od kopna. Među veća ostrva spadaju: Beška, Starčevo, Lesendro i Kom. Na području NP Skadarsko jezero, koje pripada opštini Bar, nalaze se plaže koje su zaštićena prirodna područja i spadaju u spomenike prirode.

3.1.4. Klima

Bar ima veoma karakterističnu klimu sa prosječnim brojem sunčanih sati od 2.500 godišnje⁸, dok je prosječna godišnja temperatura 16°C, u julu je 23°C, a u januaru 10°C. Ljeta su veoma duga i topla, a zime blage i kišne, sa 38 kišnih dana tokom zime. Zbog činjenice da u Baru ima veoma malo hladnih zimskih dana, ovo je veoma atraktivno mjesto, ne samo za ljetnje već i za zimske odmone, takođe i za pripreme sportista.

3.1.5. Kvalitet i zaštita životne sredine

Opština Bar ima relativno očuvanu životnu sredinu. To potvrđuju rezultati Agencije za zaštitu prirode i životne sredine Crne Gore o značajno manjim vrijednostima CO₂ i SO₂ u odnosu na dozvoljene, te mjerenja kvaliteta vode za kupanje.

Mjerenje vrijednosti ukazuje da je kvalitet vazduha zadovoljavajući; sa aspekta uticaja koncentracije ugljendioksida (CO₂), kao i koncentracija SO₂⁹ bile su značajno ispod propisanih graničnih vrijednost od 350 µg/m³, odnosno 125 µg/m³.

U okviru monitoringa morskog ekosistema, vrši se praćenje kvaliteta voda za kupanje.¹⁰ Sve plaže u opštini Bar, na kojima se vršila analiza, pripadaju klasi K1- odlične vode za korišćenje.

Praćenje sanitarnog kvaliteta vode za kupanje u opštini Bar¹¹ rađeno je 2019. godine od strane Morskog dobra. U nastavku je prikazan tabelarni prikaz kvaliteta vode za kupanje.

---

⁷ Burić, M. Radulović, Skadarsko jezero – najveći hidrografski objekat kopna SR Crne Gore, Skadarsko jezero, zbornik referata, Titograd 1983, str., 41, 50, 53; M. Perović, Bar i Ulcinj, Savremeno privredno-gaografske funkcije, Nikšić, 1988, str. 48-53.

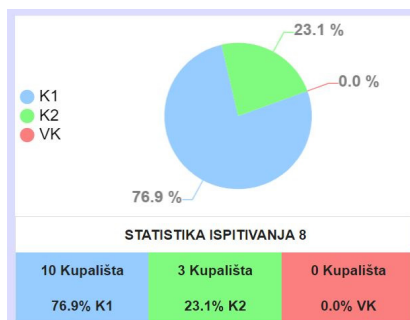
⁸ <http://www.me/index.php/cg/geografija/klima>

⁹ Agencija za zaštitu prirode i životne sredine Crne Gore / 2017 Informacija o stanju životne sredine https://www.dropbox.com/s/28xb9kpnv5rarqw/Informacija-o-stanju-zivotne-sredine_za_2017_godinu-prosirena-verzija.pdf?dl=0

¹⁰ Na osnovu Uredbe o klasifikaciji i kategorizaciji površinskih i podzemnih voda („Sl.list CG“, br.02/07), vode koje se mogu koristiti za kupanje razvrstavaju se u dvije klase, i to: 1) klasa K1 – odlične, i 2) klasa K2 – zadovoljavajuće.

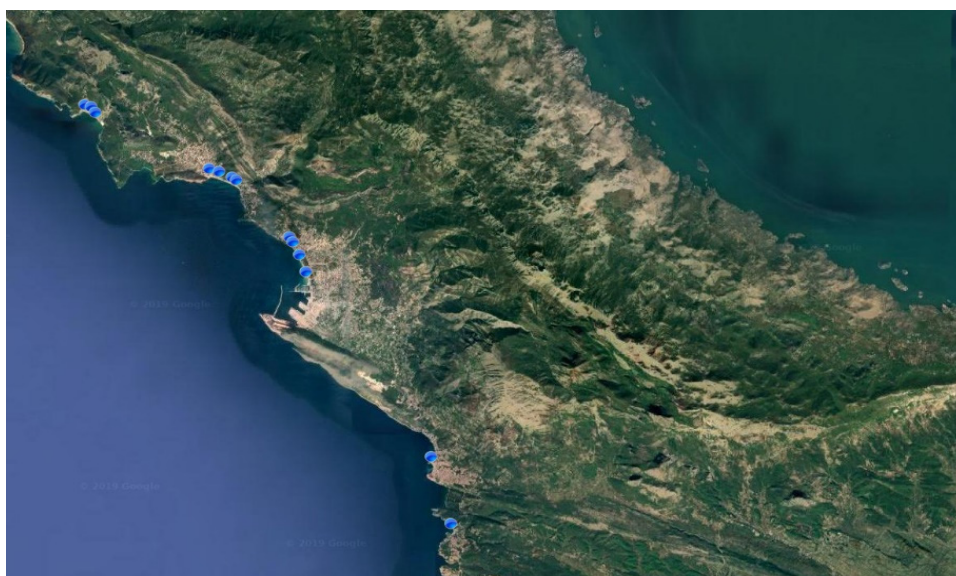
¹¹ Praćenje sanitarnog kvaliteta morske vode na javnim kupalištima u Crnoj Gori <http://www.monitoring.morskodobro.com/monitoring/>

Grafik 1: Statistički pokazatelji kvalitete vode za kupanje u opštini Bar

Trinaest pozicija na plažama u opštini Bar, na kojima se vrši monitoring kvaliteta vode za kupanje (prema E Coli i enterokoke). Na deset plaža kvalitet vode je k1, dok je na tri plaže k2.¹²

Slika 1: Prikaz pozicija na kojima se vrši praćenje sanitarnog kvaliteta vode¹³

3.2. Demografija, zaposlenost, usluge socijalne zaštite

3.2.1. Demografski podaci

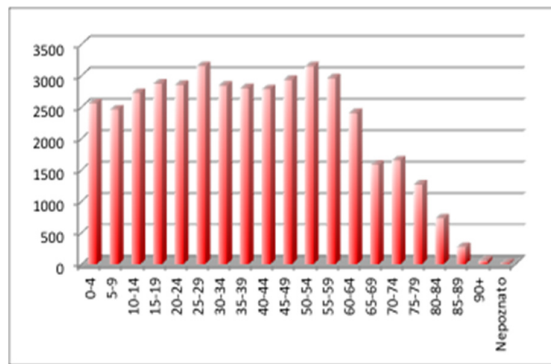
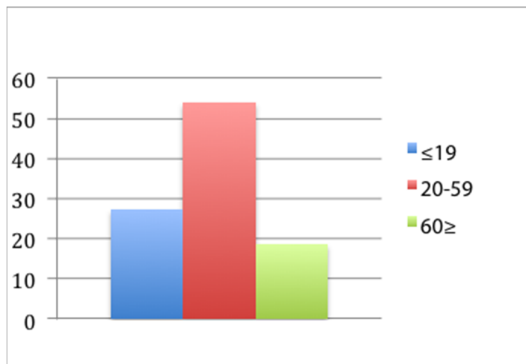
Prema popisu stanovništva iz 2011. godine¹⁴, na teritoriji opštine Bar živi 42.048 stanovnika i evidentirano je 14.211 domaćinstava. Od ukupnog broja stanovnika, 49,1% su muškarci (20.670) i 50,9% su žene (21.378). Prema dostupnim podacima, većina stanovništva živi u ruralnom području (55,7%), dok u urbanom dijelu živi 44,3% ukupnog stanovništva.

U periodu između dva popisa (2003–2011) broj stanovnika u Baru porastao je za 2.011, što nije značajno uticalo na rodnu distribuciju stanovništva. Međutim, očekivanje je da će doći do izvjesne promjene u urbano-ruralnoj distribuciji stanovništva u odnosu na prethodni popis, zbog migracija prema urbanim centrima. Povećanje broja stanovnika u opštini Bar u najvećoj mjeri je rezultat migracionih procesa iz drugih, manje razvijenih krajeva Crne Gore.

¹² 11.PRILOZI 11.3. Tabela prikaz kvaliteta vode za kupanje na plažama za kupanje, praćen od strane Morskog dobra u 2019 godini

¹³ Praćenje sanitarnog kvaliteta morske vode na javnim kupalištima u Crnoj Gori <http://www.monitoring.morskodobro.com/monitoring/>

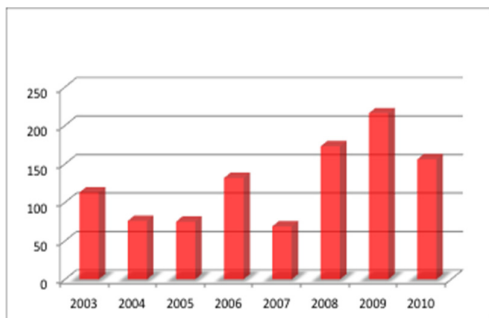
¹⁴ MONSTAT „Popis stanovništva domaćinstava i stanova u 2011.godini“, Tabela O16. Stanovništvo prema polu po opštinama, broj i struktura, Popis 2011.

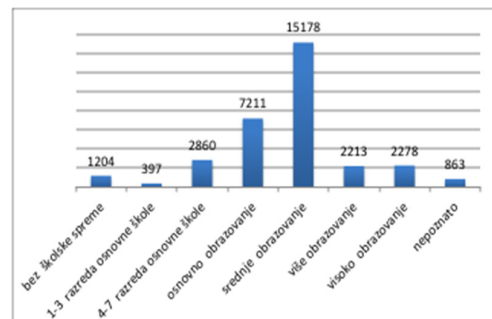
Grafik 2: Starosna struktura stanovnika opštine Bar

Evidentni problem u opštini je relativno nepovoljna starosna struktura: po popisu iz 2011. Godine, 18,7% stanovnika opštine Bar čine osobe preko 60 godina života, što, u poređenju sa prethodnim popisom (2003. godine), predstavlja porast od 1,1% (17,6%) .

Pored društveno-ekonomskih faktora, na smanjenje stope prirodnog priraštaja i rasta stope mortaliteta dominantan uticaj ima i opšta pojava ukupnog starenja crnogorskog stanovništva. Vitalni index stanovništva u Baru (koji predstavlja odnos između živorođenih i umrlih) smanjio se sa 1,8 (1991) na 1,3 (2003), da bi u 2010. godini porastao na 1,47.

Grafik 3: Prirodni priraštaj u opštini Bar¹⁵

Grafik 4: Obrazovna struktura stanovništva¹⁶

Obrazovna struktura stanovništva u opštini Bar je nepovoljna: broj osoba sa srednjoškolskim i osnovnoškolskim obrazovanjem dominira u ogromnom procentu (gotovo 70% od ukupnog broja stanovnika). Takođe, broj osoba koje nisu završile kompletno osnovno obrazovanje (8,88%) je veći od broja onih koji su završili visokoškolsko (7,07%). Bez obrazovanja je 3,74% stanovništva opštine Bar.

Bar ima pozitivan migracioni saldo, koji ga svrstava na treće mjesto u Crnoj Gori tj. na drugo mjesto u primorskom regionu po prilivu stanovnika.¹⁷

¹⁵ MONSTAT „Demografija“, Rodeni.

¹⁶ MONSTAT „Popis stanovništva domaćinstava i stanova u 2011.godini“, MONSTAT „Popis stanovništva domaćinstava i stanova u 2011.godini“, Tabela O16. Stanovništvo prema polu po opštinama, broj i struktura, Popis 2011 i Tabela O29: Stanovništvo staro 6 i više godina prema pohađanju škole po opštinama, Popis 2011

¹⁷ Migracije unutar Crne Gore u 2018. godini

3.2.2. Zaposlenost i nezaposlenost

U ekonomskom pogledu, strukturu stanovništva čine radno sposobna lica, izdržavano stanovništvo, lica sa ličnim prihodom i lica na radu/boravku u inostranstvu.

Prema podacima iz 2018. godine, u Crnoj Gori je bilo 279,9 hiljada aktivnih stanovnika, od kojih je 237,4 hiljade ili 84,8% zaposlenih i 42,5 hiljada ili 15,2% nezaposlenih lica. Broj zaposlenih, u odnosu na prethodnu godinu, veći je za 3,5%, a broj nezaposlenih je smanjen za 3,2%. Stopa aktivnosti za 2018. godinu je 56,0%, stopa zaposlenosti je 47,5% i stopa neaktivnosti je 44,0%.¹⁸

Prema podacima Poreske uprave Crne Gore, broj zaposlenih u opštini Bar je dostigao cifru od 15.478 (avgust 2019. godine), čime je nastavljen trend rasta zaposlenosti. Naime, nakon ekonomskog buma iz 2008. godine, a posebno 2009. godine, došlo je do stagnacije i opadanja broja zaposlenih u 2010, da bi se ponovni rast uspostavio nakon 2011. godine i nastavio da bilježi pozitivne rezultate, naročito 2018. godine, kada je evidentirano 17.190 zaposlenih u opštini Bar.

Prema podacima iz posljednjeg popisa, u strukturi zaposlenog stanovništva po oblastima najviše dominiraju djelatnosti vezane za saobraćaj, skladištenje i veze, trgovina na veliko i malo, te zaposleni u državnoj upravi i socijalnom osiguranju.

2014.	15.351
2015.	15.541
2016.	15.804
2017.	16.218
2018.	17.190
2019.	16.794

*Tabela 1: Broj osiguranika u opštini Bar (2014-2019)*¹⁹

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, na dan 31. decembar 2018. godine nalazilo se 41.378 nezaposlenih lica (od toga je žena 23.944 ili 57,87%). U odnosu na 31.12.2017. godine (51.262 lica, a od toga 30.035 žena ili 58,59%) broj nezaposlenih je smanjen za 9.884 lica ili za 19,28%.²⁰

Stopa nezaposlenosti, posmatrana kao odnos broja registrovanih nezaposlenih i aktivnog stanovništva u barskoj opštini, ispod je državnog prosjeka i iznosi 9,77 %. U minuloj godini, opala je skoro četiri procentna poena (3,86%), a 1. jula prošle godine bila je 13,6%. Na evidenciji barskog Biroa rada trenutno se nalazi 1.588 nezaposlenih, što je manje za 628 ili 28,34 % u poređenju sa 1. julom lani. Među nezaposlenima je 401 lice sa invaliditetom, od toga broja 243 su žene.²¹

Najveću grupu nezaposlenih čine osobe sa prvim i četvrtim stepenom stručnosti; ova lica imaju dominantno učešće i među onima koji prvi put traže posao. Takođe, negativan aspekt nezaposlenih lica u opštini Bar predstavlja činjenica da je 539 nezaposlenih sa VII-1 stepenom stručne spreme od kojih 184 prvi put traže posao.

SSS	Ukupno	Žene	Prvi put traže posao	Žene
I	579	360	254	176
II	88	53	17	7
III	388	191	64	30
IV	604	415	106	70
V	12	1	4	0
VI-1	56	34	6	3
VI-2	0	0	0	0
VII-1	539	370	184	114
VII-2	21	13	6	2

¹⁸ Anketa o radnoj snazi 2018, MONSTAT

¹⁹ Poreska uprava Crne Gore, PJ Bar

²⁰ Bilten, Mjesečni statistički bilten, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, decembar 2018. godine

²¹ <http://www.zzzcg.me/u-baru-nezaposlenost-ispod-drzavnog-prosjeka/>

VIII	0	0	0	0
Σ	2.287	1.437	641	402

Tabela 2: Struktura nezaposlenih prema stepenu stručne spreme i radnom stažu na dan 31.12.2018.²²

3.2.3. Obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita

Obrazovanje

U opštini Bar, obrazovni i vaspitni rad obavlja se na sljedećim nivoima: predškolsko, osnovno, opšte i stručno srednje obrazovanje, obrazovanje odraslih i visoko obrazovanje. U Baru u školskoj/studijskoj 2018/19 ima 9.317 djece i mladih koji pohađaju obrazovne institucije različitog nivoa. Pored obrazovnih institucija, u Baru se nalazi JU Dom učenika „Dušan Marović“, čije usluge koriste 48 srednjoškolaca i 15 studenata.

Predškolsko obrazovanje

Predškolsko obrazovanje i vaspitanje se odvija u Javnoj predškolskoj ustanovi „Vukosava Ivanović Mašanović“, koja obuhvata dvanaest vaspitnih jedinica, od kojih se u jedanaest vaspitnih jedinica obavlja neposredni svakodnevni vaspitno-obrazovni rad sa djecom i jedno odjeljenje gdje egzistira interaktivna služba u trajanju od tri sata jednom nedjeljno u Maloj Gorani. U školskoj 2018/2019 godini, upisano je ukupno 1.303 djece i formirana 41 vaspitna grupa. Broj djece je veći nego što je zakonom dozvoljeno, stvarni kapacitet ustanove je 821-no dijete. Svi objekti su arhitektonski prilagođeni djeci sa smetnjama u razvoju. U opštini Bar, postoje još dvije registrovane privatne predškolske ustanove „Mala bajka“ i „Svetionik“, a u njima je školske 2018/2019 godine upisano 80-ro djece. Stanje objekata JPU „Vukosava Ivanović Mašanović“ je na zadovoljavajućem nivou, ali sadašnji kapaciteti ne zadovoljavaju potrebe korisnika, pa je potrebna izgradnja novog objekta.

Osnovno obrazovanje

Djelatnost osnovnog obrazovanja obavlja se u deset (10) osnovnih škola, od kojih su četiri (4) u gradu i šest (6) u prigradskom i seoskom području. Kada je riječ o broju učenika, kadrovskoj strukturi i prostoru osnovnih škola, podaci su prikazani u tabeli koja slijedi.

Naziv škole	Mjesto	Br. učenika	Školski prostor	Osoblje
Anto Đedović	Bar	590	6.239 m ²	Nastavno 31 Vannastavno 10
Blažo Jokov Orlandić	Bar	1.061	5.925 m ²	Nastavno 57 Vannastavno 17
Bratstvo-jedinstvo	Đuravci	14	370 m ²	Nastavno 14 Vannastavno 7
Đerđ Kastrioti Skenderbeg	Ostros	85	2.860 m ²	Nastavno 20 Vannastavno 8
Jovan Tomašević	Virpazar	79	2.176 m ²	Nastavno 17 Vannastavno 8
Jugoslavija	Bjeliši	1200	7.960 m ²	Nastavno 64 Vannastavno 20
Kekec	Sutomore	447	2.181 m ²	Nastavno 31 Vannastavno 10
Meksiko	Popovići	664	13.705 m ²	Nastavno 41 Vannastavno 12
Mrkojevići	Pečurice	350	2.110,6 m ²	Nastavno 29 Vannastavno 6

Tabela 3: Osnovne škole u opštini Bar²³

²² Statistički podaci ZZZ CG, br. 06-061/19-536 od 12.08.2019. godine

²³ Podaci dobijeni od strane JU-osnovnih škola sa teritorije opštine Bar

Srbija	Podgrad	404	17.230,20 m ²	Nastavno 33 Vannastavno 8
--------	---------	-----	--------------------------	------------------------------

Osnovnim obrazovanjem školske 2018/19 godine obuhvaćeno je 4.894-oro djece. Škole ukupno imaju 443 zaposlena. U jednoj osnovnoj školi nastava se organizuje na albanskom jeziku. Napominjemo da uporednim podacima za pet posljednjih godina u školama sa ruralnog područja broj upisanih učenika u kontinuitetu stagnira, ali nije primjetno evidentno opadanje.

Škole su, uglavnom, u solidnom stanju za odvijanje nastave. Njihova opremljenost je neujednačena, s tim da se može smatrati da je na zadovoljavajućem nivou. U školama, prevashodno gradskim, postoje sportske sale. Sportska sala koja služi za potrebe Gimnazije „Niko Rolović” i Srednje ekonomsko ugostiteljska škole Bar, je u jako lošem stanju, kao i sale u seoskim i prigradskim školama, koje su ili u lošem stanju ili ih nema, među kojima su JU OŠ „Bratstvo-Jedinstvo“ i JU OŠ „Mrkojevići“.

U Baru postoji i Škola za osnovno muzičko obrazovanje „Petar II Petrović Njegoš”, koja ima u školskoj 2018/2019 godini upisano 465-oro djece, a u kojoj je 42 zaposlenih, od čega su šest (6) van nastave. Škola raspolaže prostorom površine 10.040 m².

Srednje obrazovanje

Srednje obrazovanje odvija se u tri srednje škole i to: JU Gimnazija „Niko Rolović”- ustanova opšteg srednjeg obrazovanja; i dvije ustanove srednjeg stručnog obrazovanja - JU Srednja-ekonomsko ugostiteljska škola, u kojoj se obavlja obrazovna djelatnost u oblasti ekonomije, turizma, prodaje, ugostiteljstva i JU Srednja stručna škola, koja obuhvata obrazovne djelatnosti iz oblasti poljoprivrede, prehrane i veterine, saobraćaja i komunikacija, zdravstva i socijalne zaštite, interdisciplinarnih područja, mašinstva i obrade metala, kao i ličnih usluga.

U zgradi Gimnazije, u drugoj smjeni, odvija se nastava JU Srednje ekonomsko-ugostiteljske škole. Sve navedene škole su modernog tipa i savremeno opremljene. Srednjim obrazovanjem u školskoj 2018/2019 godini obuhvaćeno je 1.832 učenika, a ukupno je 183 zaposlena. U tabeli je dat prikaz broja učenika, kadrovska struktura i površina školskog prostora srednjih škola.

Naziv škole	Br. učenika	školski prostor	Osoblje
Gimnazija „Niko Rolović”	591	7.800 m ²	Nastavno 40 Vannastavno 12
Srednja ekonomsko-ugostiteljska škola	650	5.790 m ²	Nastavno 55 Vannastavno 13
Srednja stručna škola	591	10.270 m ²	Nastavno 47 Vannastavno 16

Tabela 4: Srednje škole u Baru²⁴

Pored postojećih vaspitno-obrazovnih institucija, na osnovu prostorno planske dokumentacije predviđene su lokacije za obdanište na teritoriji DUP-a “Topolica I”, za osnovnu školu na području DUP-a “Topolica IV” i prostor za dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju u okviru parcele OŠ “Meksiko”.

Programom uređenja prostora, predviđene su rekonstrukcije školskih objekata, što se i planira kapitalnim Budžetom Opštine Bar.

Visoko obrazovanje

Na teritoriji opštine Bar rade sljedeće ustanove visokog obrazovanja:

²⁴ Podaci dobijeni od strane JU-srednjih škola sa teritorije opštine Bar

- **Fakultet za poslovni menadžment:** osnovan je kao samostalna visokoobrazovna ustanova 2005. godine. Fakultet je akreditovan i licenciran za šest studijskih programa na osnovnim i za tri studijska programa na postdiplomskim specijalističkim studijama. U studijskoj 2018/2019 godini, na ovom Fakultetu ukupno ima 492 studenta.
- **Biotehnički fakultet, smjer mediteransko voćarstvo:** funkcioniše u okviru Biotehničkog fakulteta Univerziteta Crne Gore. U studijskoj 2018/2019 godini, na ovom Fakultetu ukupno ima 78 studenata.

U sklopu Univerziteta „Adriatik“ Bar nalaze se sljedeće univerzitetske jedinice:

- **Fakultet za poslovnu ekonomiju i pravo,** otvoren 2013. godine, koji je licenciran za dva studijska programa na osnovnim studijama. U studijskoj 2018/2019 godini, na ovom Fakultetu ukupno ima 436 studenata.
- **Pomorski fakultet Bar** pruža tri studijska programa iz oblasti nautike, brodomaštva i lučkog menadžmenta, a u studijskoj 2018/2019 godini ukupno ima 202 studenta.

Opština Bar je ulaganje u obrazovanje prepoznala kao jedan od prioriteta. Budžetom Opštine se svake godine izdvajaju sredstva za obrazovanje i to za studentske stipendije, dobitnike diplome „Luča“, udžbenike za polaznike prvih razreda svih osnovnih škola na teritoriji barske opštine, kviz takmičenje „Koliko poznajem svoj grad“, manifestacije iz oblasti obrazovanja, kao i za prevoz učenika na teritoriji barske opštine.

Studijska godina	II godina	III godina	IV godina specijalistička	V godina	VI godina	Ukupno
2015/2016	23	13	13	1		50
2016/2017	21	21	12			54
2017/2018	24	23	14	1		62
2018/2019	22	22	19	1	1	65

Tabela 5: Stipendirani studenti po godinama studija²⁵

3.2.3.1. Zdravstvena zaštita

U opštini Bar, javna zdravstvena zaštita je organizovana u okviru Opšte bolnice „Blažo Orlandić“, Doma zdravlja i u četiri ambulante (Sutomore, Stari Bar, Virpazar i Ostros).

Pored Javnih zdravstvenih ustanova, u Baru je registrovano 97 privatnih zdravstvenih ustanova raznih specijalnosti: interna medicina, pedijatrija, ORL, očne bolesti, ginekologija, laboratorijska i ultrazvučna dijagnostika i fizikalna medicina.²⁶

Stomatološka zaštita je u okviru privatnih zdravstvenih ustanova, od kojih je jedan broj sklopio ugovor sa Fondom zdravstva Crne Gore radi zbrinjavanja osiguranika koji su obuhvaćeni obaveznom zdravstvenom zaštitom: mlađi od 18 godina i stariji od 65 godina.

Objekat Opšte bolnice ima 9.944,00 m² bruto građevinske površine ili 8.688,00 m² neto korisne površine, 169 krevet i 6+4 kreveta u jedinicama intenzivnog liječenja. Objekat je regionalnog značaja, a lokacija za novu bolnicu razmatrana je kroz prostorno urbanistički plan - PUP Bara. Objekat Doma zdravlja je znatno manje površine i kapaciteta. Oba objekta su u dobrom fizičkom stanju i adekvatno opremljeni. Ambulante su dobro opremljene za pružanje ambulantskih medicinskih usluga; pored ovoga ambulate pružaju i zdravstvene usluge patronažne djelatnosti i sanitetski prevoz.

U cilju pružanja kvalitetnih i adekvatnih usluga zdravstvene zaštite, konstantno se radi na jačanju ljudskih kapaciteta i nabavci nove i savremene medicinske opreme. Dom zdravlja Bar je u proteklom

²⁵ Sekretarijat za kulturu, sport i mlade, opštine Bar

²⁶ Sajt Ministarstva zdravlja Crne Gore <http://195.66.166.194:82/>

periodu putem donacija opremio Jedinicu za sanitetski prevoz sa dva vozila namijenjena za transport bolesnika, što je značajno poboljšalo uslove rada ove Službe.

Bar ima sve predispozicije da postane zdravstveno/turistički centar Mediterana. Blaga klima, prepoznatljiv imidž zdravstvenih ustanova, blizine aerodroma Podgorica, Tivat i Tirana, čine Bar pogodnim infrastrukturnim lokalitetom za razvoj ove vrste turizma, kojom bi značajno unaprijedili iskorišćenost naših turističkih kapaciteta. Na ovaj način bi starijim građanima zemalja Evropske unije ponudili veoma povoljne, a zdravstveno kvalitetne usluge, uz odmor i rehabilitaciju. Blizina Bara najvećim evropskim centrima, i saobraćajna dostupnost kroz sve veću destinacionu prepoznatljivost najvećih evropskih avionskih operatera, čini ovu ideju održivom, a naš kadrovski zdravstveni kapacitet omogućava da kreiramo izuzetan kvalitet usluge na evropskom nivou zdravstvenih usluga, uz značajno niže cijene. Takođe, ovaj program bi omogućio otvaranje velikog broja radnih mjesta.

3.2.3.2. *Socijalna zaštita*

Socijalnom zaštitom u Baru bavi se, prevashodno, Centar za socijalni rad kojem su ovi poslovi povjereni Porodičnim zakonom²⁷, a pokriva opštine Bar i Ulcinj. Osnovne djelatnosti Centra za socijalni rad za opštine Bar i Ulcinj su:

1. Socijalna i dječja zaštita
2. Osnovna materijalna davanja
3. Usluge socijalne i dječje zaštite
4. Starateljstvo

Nakon kalendarske 2017. godine, 473 porodice su se nalazile u evidenciji Centra za socijalni rad opština Bar i Ulcinj kao porodice koje su korisnici prava na materijalno obezbjeđenje, a nakon kalendarske 2018. godine, 449 porodica je evidentirano u Centru za socijalni rad kao korisnici prava na materijalno obezbjeđenje. Posebno mjesto u aktivnostima Centra imali su: razvoj hraniteljstva, nasilje u porodici i zaštita djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju.²⁸

U cilju unaprjeđenja kvaliteta života pojedinca i porodice i povećanja nataliteta u Baru, Skupština opštine Bar usvojila 2018. godine novu Odluku o pravima iz socijalne i dječje zaštite (Sl. list CG br. 07/2018 od 02.03.2018. godine) kojom se propisuju vrste prava iz socijalne i dječje zaštite koje obezbjeđuje Opština Bar. U tom smislu, Opština Bar isplaćuje jednokratne novčane pomoći, naknadu za novorođeno dijete, pruža pomoć u školovanju i pomoć u pogledu besplatne užine u osnovnim školama za djecu korisnika MOP-a, te u krajnjem pruža pomoć u kući licima koja usljed starosti, hronične bolesti ili invaliditeta imaju ograničene fizičke i psihičke sposobnosti da zadovolje svakodnevne osnovne lične i životne potrebe.

Naknada za opremu za svako novorođeno dijete u smislu navedene Odluke iznosi 100,00 eura i isplaćuje se jednokratno, a za novorođeno dijete, čiji su roditelji u stanju socijalne potrebe ili su bez zaposlenja, isplaćuje se jednokratna naknada u iznosu od 130,00 eura. Odluka se odnosi na svako novorođeno dijete, što znači da je za blizance obezbijeđen iznos u duplom iznosu od propisanog. Do usvajanja Odluke iz 2018. godine, naknada za opremu za novorođeno dijete je iznosila svega 30,00 eura.

godina	2017.	2018.
Broj zahtjeva	403	392
Izdvojena sredstva	11.250,00 eura	39.210,00 eura

Tabela 6: Naknade za novorođeno dijete

Odluka o pravima iz socijalne i dječje zaštite predviđa iznos jednokratne novčane pomoći do 120,00 eura koje pojedinac ili porodica može ostvariti dva puta godišnje, s tim što pojedinačni iznos ovog prava ne može biti veći od gore navedenog iznosa. U 2018. godini, obrađeno je ukupno 479

²⁷ („Sl. list RCG”, br. 01/07 i „Sl. list CG”, br. 53/16)

²⁸ Izvještaj o radu Centra za socijalni rad za opštine Bar i Ulcinj za 2017. i 2018. godinu

zahtjeva za jednokratne novčane pomoći. Od navedenog broja, 181 zahtjev je riješen pozitivno, 58 zahtjeva je odbijeno i 125 zahtjeva je odbačeno.

godina	2017.	2018.
Broj zahtjeva	247	479
Izdvojena sredstva	18.899,00 eura	12.100,00 eura

Tabela 7: Jednokratne novčane pomoći

3.3. Kultura i sport

3.3.1. Kulturno nasljeđe opštine Bar

Bogato kulturno-istorijsko nasljeđe Bara i okoline pripada različitim epohama i civilizacijama. Prvi arheološki tragovi života na mjestu starog grada Bara potiču iz ranog i srednjeg bronzanog doba.

Naselja koja su uslovia nastanak modernog Bara kreću se od brda Volujica, kao gvozdenobrodsko gradina na mjestu današnjeg repetitora, do Starog grada Bara, kao najupečatljivijem primjeru preplitanja kultura koje su ostavile traga u periodu od 3000 godina, od kada se pominju prve naseobine na ovim prostorima²⁹.

Od kulturno-istorijskih spomenika u Baru, zasigurno najviše pažnje privlači Dvorac kralja Nikole sa pripadajućim objektima: Veliki i Mali dvorac, dvije kule - stražare, dvorska kapela i botanička bašta. Nalazi se neposredno u blizini morske obale, na Topolici. U njemu je danas smješten Zavičajni muzej, u kome se čuvaju najznačajniji arheološki nalazi sa ovog područja. U Muzeju je predstavljena i najznačajna istorijska, etnografska i umjetnička prošlost grada.

Kao dio naseobine najbogatije slojevima kultura, koje su vijekovima obitavale na prostoru Bara, je i Stari Bar. Stari grad Bar, fortifikacija koja je udaljena od mora 4 km, predstavlja stalni izvor arheoloških istraživanja, od kojih su neka dijelom stavljena u turističku funkciju, dok se na većini izvode arheološka istraživanja, koja predstavljaju stalne izvore novih saznanja o periodima istraživanja. Cijelim kompleksom rukovodi JP Kulturni centar Bar.

Virpazar sa Skadarskim jezerom, sa širom obalom koja mu gravitira, bogat je uglavnom sačuvanim crkvama i utvrđenjima, ali nedovoljno iskorišćen i zaštićen. Trend devastacije i neplanske gradnje na utvrđenim kulturno-istorijskim dobrima predstavlja ozbiljnu prijetnju valorizaciji, kako arheološke i konzervatorske prirode, tako i turističke valorizacije kulturnih dobara.

Značajno je istaći da su u novije vrijeme izgrađena tri velebna vjerska objekta za tri najveće konfesije u Baru: pravoslavni Saborni hram Svetog Jovana Vladimira, koji se nalazi na Topolici, a čija je izgradnja počela 2002. godine; katolička Konkatedrala Svetog Petra Apostola, koja se takođe nalazi na Topolici, a čija je izgradnja započela jula 2006. godine i Islamski kulturni centar i džamija Selimija, koja se nalazi u Starom Baru, a čija gradnja je započeta jula 2002. godine.

U vezi navedenoga, kulturno-istorijska dobra opštine Bar kategorisana su u dvije kategorije: lokalni (26), i nacionalni (26). Većina kulturnih dobara je dostupna, ali je nevalorizovana, bez osnovnih uputa za posjetioce.

Navedena kulturna dobra disperzirana su kroz opštinu Bar, što predstavlja izazov u cilju turističke valorizacije, naročito ukoliko je posjeta prema nekim dijelovima barske Opštine (morskom ili jezerskom) ograničena vremenom.

Nedostatak valorizacije nepokretnih kulturnih dobara, po osnovu pomenutih elemenata, predstavlja ograničenje za dalje unaprjeđenje kulturne baštine i turizma kao pratećeg segmenta.

3.3.2. Tradicionalne manifestacije u opštini Bar

Bar je bogat kulturno-zabavnim manifestacijama, koje su uglavnom namijenjene sezonskim potrebama, kako građana tako i posjetilaca.

„*Barski ljetopis*” se održava u toku mjeseca jula i avgusta i godinama predstavlja najznačajniji kulturni festival u opštini. Multimedijalnog je karaktera i obuhvata likovne izložbe, koncerte, književne večeri, filmske projekcije i pozorišne predstave.

---

²⁹ [11.PRILOZI 11.2 Kulturno-istorijsko nasljeđe Bara i okoline](#)

„*Spičanska noć*“, „*Šušanjaska noć*“, „*Sportske igre Mrkojevića*“ i „*Noć Velikog Pijeska*“ se održavaju tokom jula i avgusta mjeseca i promovišu kulturne i turističke vrijednosti ovih krajeva.

„*Internacionalni TV festival*“ se održava u oktobru, kao smotra TV ostvarenja iz čitavog svijeta.

„*Susreti pod Starom maslinom*“ predstavljaju manifestaciju dječijeg stvaralaštva i stvaralaštva za djecu, a održavaju se u novembru.

„*Crvene košulje*“ tradicionalna je manifestacija u organizaciji JP Kulturni centar Bar i Opštinskog odbora SUBNOR-a i antifašista Bar. Manifestacija je posvećena sjećanju na deset djevojaka i mladića, koje su, u zoru 6. jula 1944. godine, njemački vojnici strijeljali u maslinjaku kraj Starog Bara.

„*Festival vina i ukljeve*“ je u decembru, u Virpazaru. Organizuje se u čast crmničkog vina i ribe.

„*Maslinijada*“ je smotra poljoprivrednih proizvoda ovog kraja, naročito maslina i maslinovog ulja, a održava se u novembru u Starom Baru.

„*Koštanjada*“, svojevrsna manifestacija koja potiče iz regiona Ostrosa - Kostanjica pored Skadarskog jezera. Region je bogat drvećem kestena koje se u jesen prikuplja. Kesten autohtono raste na jugu Balkana i naučnici ga nazivaju „balkanski ljetopan“. U Krajini, šume kestena imaju stabla stara nekoliko stoljeća, prečnika oko 2 metra, visine 30-tak metara. Manifestacija se održava u cilju promocije kestena kao turističke ponude tj. branja kestena odnosno koštanja. Održava se početkom novembra u Ostrosu.

„*Ex albis ulivis*“, kojom maslinari označavaju početak berbe maslina, već četiri godine za redom se održava u starom gradu u Starom Baru. Finansira se sredstvima koja maslinarima dodjeljuje Fondacija Petrović Njegoš. Pored maslinarskog, ima izraženi i turistički karakter, jer se organizuje sredinom oktobra kada u Starom gradu ima puno turista. Društvo maslinara tokom ove manifestacije organizuje i kolektivnu berbu maslina, kada sa maslinarima mnogobrojni turisti beru masline.

„*Sajam primjenjene umjetnosti*“ - BSC Bar od 2009-te godine sprovodi „Sajam primjenjene umjetnosti“ u saradnji sa JP Kulturni centar Bar i proizvođačima primjenjene umjetnosti tj. suvenira i upotrebnih predmeta korištenjem tehnika starih zanata.

„*Dani vina*“ je manifestacija koja je prvi put održana u septembru 2019. godine u Virpazaru, a ima za cilj približiti i turistički valorizovati postupak branja i prerade grožđa. Organizuje ga Turistička organizacija Bara.

3.3.3. Institucije kulture u Baru

Nosilac kulturnog života u Baru je JP Kulturni centar Bar. U pitanju je kompleksna institucija kulture, u čijem sastavu se nalaze: Dom kulture „Vladimir Popović Španac“, Narodna biblioteka i čitaonica „Ivo Vučković“, Umjetnička galerija „Velimir A. Leković“ i Zavičajni muzej Bar (Dvorac kralja Nikole) sa tvrđavom Stari grad, tvrđavom Besac i Starom maslinom.

„*Dom kulture „Vladimir Popović Španac*“ je objekat sa bioskopskom, pozorišnom salom (356 sjedišta), kao i ljetnjom pozornicom (680 sjedišta) i drugim pratećim objektima neophodnim za realizaciju programa kulturno-umjetničkog stvaralaštva.

U Domu kulture se realizuje opštekulturna djelatnost Centra:

- pozorišni programi
- muzički programi
- filmske projekcije
- amaterska scena
- edukacija građanstva

„*Galerija „Velimir A. Leković*“ raspolaže sa dva savremena izložbena prostora, površine 300 m². Posjeduje vlastiti umjetnički fond, koji se svakom samostalnom izložbom kvalitativno uvećava. Smještena je na najatraktivnijem dijelu barske obale, na Šetalistu kralja Nikole. Galerija se bavi organizovanjem i realizovanjem samostalnih i kolektivnih izložbi savremenih akademskih likovnih

stvaralaca. U narednom periodu uslijediće rekonstrukcija Galerije i njeno prilagođavanje aktuelnim standardima, kada je galerijska izlagačka praksa u pitanju.

Narodna biblioteka i čitaonica „Ivo Vučković“ je okosnica savremenog bibliotekarstva u barskoj Opštini i, kao matična biblioteka ovog područja, nosilac je jedinstvenog bibliotečko-informacionog sistema opštine Bar. Biblioteka je smještena u zgradi Doma revolucije. Nakon završene revizije kompletnog knjižnog fonda, evidentirano je da Biblioteka posjeduje ukupno oko 80.000 primjeraka publikacija, od čega su 70.000 monografske (knjige i brošure), a 10.000 serijske (dnevne novine, revijalna štampa, časopisi i druga periodika). Neknjižni fond (audio-vizuelna sredstva, katalozi i slično) broji preko 1.340 jedinica bibliotečke građe.

Fondove Biblioteke godišnje koristi u prosjeku preko 1.200 korisnika, a u profilu članstva preovladava školska omladina (osnovci, srednjoškolci i studenti), a potom zaposleni radnici, intelektualci, nezaposleni i penzioneri. U planu je da se, u okviru Biblioteke, otvori i knjigoveznica, u cilju zaštite knjižnog fonda. Rad Biblioteke je kompjuterizovan u domenu kataloške obrade svih vrsta bibliotečkih jedinica: knjiga, periodičnih izdanja i neknjižne građe.

Zavičajni muzej Bar, smješten u Dvorcu kralja Nikole, u njegovoj ljetnjoj rezidenciji, koncipiran je kao ustanova kompleksnog tipa sa arheološkim, istorijskim, istorijsko-umjetničkim i etnološkim odjeljenjima, u kojima se nalazi tematski razvrstan muzejski materijal.

U okviru arheološkog odjeljenja, nalaze se zbirke praistorijske, antičke i srednjovjekovne arheologije, kao i manja numizmatička zbirka. U istorijskom odjeljenju čuvaju se muzejski predmeti vezani za kulturnu, političku i vojnu istoriju barske opštine. Odjeljenje istorije umjetnosti sadrži nekoliko manjih zbirki slikarstva, crteža i grafike, koje čine uglavnom djela zavičajnih stvaralaca, zatim manja zbirka ikona i zbirka primijenjene umjetnosti, čiji najveći dio predstavljaju autentični predmeti zanatsko-umjetničke izrade koji su pripadali nekadašnjem Dvorcu kralja Nikole.

Etnološko odjeljenje posjeduje nekoliko značajnih zbirki koje se odnose na bogatu i raznovrsnu materijalnu i duhovnu kulturu stanovništva barske opštine. Etnografski muzejski materijal razvrstan je prema svojim specifičnostima u zbirka narodne nošnje, narodne privrede, pokućstva i posuđa, nakita, kulturnih i običajnih predmeta. Muzej posjeduje konzervatorsku laboratoriju i stručnu biblioteku.

3.3.4. Sportske organizacije

U Baru djeluje pedesetak sportskih organizacija koje svoje aktivnosti uglavnom organizuju u okviru DOO „Sportsko-rekreativni centar“ Bar kao i u fiskulturnim salama osnovnih i srednjih škola. U okviru „Sportsko-rekreativnog centra“ nalaze se sportski tereni na Madžarici i sportska dvorana Topolica. Sportski kompleks „Madžarica“ sadrži: fudbalski stadion, sa atletskim borilištem i gledalištem za 2.000 gledalaca; tri pomoćna fudbalska igrališta substandardnih dimenzija i urednosti i više teniskih terena.

Sportski tereni na Madžarici su na obali mora i zauzimaju prostor od 102.188 m². Kompleks uključuje: 1) fudbalski i atletski stadion za sve atletske discipline; 2) fudbalski teren sa vještačkom travom sa tribinama kapaciteta 1.000 gledalaca; 3) pomoćni fudbalski teren (trojka); 4) teren sa vještačkom travom za školu malog fudbala i 5) šest teniskih terena (5 šljakastih i 1 betonski). Na terenima su instalirani reflektori za noćno igranje.

Sportska dvorana Topolica uključuje: igralište za košarku, rukomet, odbojku i ostale dvoranske sportove od 1.290 kvadrata sa 2.625 mjesta za sjedenje. U Dvorani su i teretana i ostali prateći objekti (šest svlačionica, prostorije za sudije, komesare, doping kontrolu, redare, osobe sa posebnim potrebama) kojima su ispunjeni svi standardi za međunarodna takmičenja. U Dvorani se takođe nalazi i press centar, koji je opremljen kompletnim projekcionim i audio sistemom, VIP salon, konferencijska sala kapaciteta oko 50 mjesta.

Osnovni značaj Dvorane je stvaranje novog urbanog ambijenta. Sportska funkcija je dominantna, ali ne i jedina. Dvorana omogućuje odigravanje utakmica svjetskog ranga. Zadovoljava korišćenje takmičenja u svim dvoranskim sportovima.

Neophodno je, kao kompletiranje sportske ponude grada Bara, realizovati zatvoreni bazen koji postoji u planovima kao idejni projekat i koji bi sa sportskom dvoranom Topolica predstavljao zaokruženu urbano-sportsku cjelinu.

Fizička kultura zastupljena je u svim osnovnim i srednjim školama, koje, po pravilu, imaju i otvorene terene za sportove i sportske sale. Zbog nedostatka gradskih otvorenih i zatvorenih prostora za male sportove, najbolji školski tereni i sale iznajmljuju se za sportska takmičenja i treninge, kao i za rekreaciju, što ograničava upražnjavanje fizičke kulture učenika (iako poboljšava prihode škola), a s druge strane, omogućava racionalno korišćenje, inače, nedovoljnog prostora za sportove u gradu, što može podstaći učenike da se počnu baviti sportom.

Škole su značajan sportski subjekat u opštini Bar. Neka dvoranska takmičenja u malim sportovima odvijaju se i u Sali Osnovne škole „Jugoslavija”, sa tribinama kapaciteta od 1.000 mjesta. Dvoranska takmičenja u malim sportovima za klubove u nižem rangu takmičenja odvijaju se u sali Srednje stručne škole. Ove dvije sale koriste se i za sportske treninge, koji se odvijaju i u salama Gimnazije i Osnovnih škola „B. J. Orlandić”; „Meksiko”; „Anto Đedović” i „Kekec”.

Takođe, u opštini Bar postoji nekoliko balon sala, opremljenih za održavanje fudbalskih i teniskih takmičenja i rekreacije. Broj pokrivenih terena ne zadovoljava ukupne potrebe, naročito zbog nedostatka disperzivnosti, sa čime bi mogli produžiti sportsku sezonu raznovrsnijom ponudom.

3.4. Komunalna infrastruktura

Komunalne usluge u opštini Bar, kao i u ostalim crnogorskim opštinama, obavljaju društva sa ograničenom odgovornošću, sa lokalnom samoupravom kao osnivačem. Iako je infrastruktura zastarjela, nove investicije, koje realizuje lokalna samouprava, značajno doprinose razvoju komunalne infrastrukture. Uredno vodosnabdijevanje, održavana kanalizaciona mreža i uredno odlaganje čvrstog otpada svjedoče o solidnoj infrastrukturi u ovom gradu. Rješavanje problema saobraćajnih i parking gužvi je jedan od prioriteta gradske uprave.

Upravljanje otpadom i otpadnim vodama je jedno od najvažnijih pitanja u opštini Bar. Kanalizacioni sistem Bara čini kanalizaciona mreža čiji su sastavni dio gravitacioni i potisni cjevovodi, zatim pumpne stanice Volujica, Topolica, Čanj, Novi Botun, Stari Botun, Žukotrlica i četiri pumpne stanice u Virpazaru, kao i tri podmorska ispusta, Volujica u Baru, Golo Brdo u Sutomoru i podmorski ispust u Čanju.

U cilju trajnog rješavanja pitanja odlaganja čvrstog otpada, u saradnji sa opštinom Ulcinj izgrađena je Regionalna sanitarna deponija na Možuri. Deponija je finansirana iz kredita Svjetske banke i zvanično je počela sa radom jula 2012. godine. DOO „Možura” je od otpočinjanja sa radom dobila regionalni značaj, jer se otpad iz drugih primorskih opština odlaže na njoj. Već je polovina predviđenih kapaciteta sanitarnih kada ispunjena u ovom momentu, što iznosi oko 480.000 tona, te se, kao prioritet, javlja proširenje postojećih kapaciteta. Takođe, jedan od prioriteta je da se u sklopu deponije izgradi reciklažni centar, odnosno centar za selekciju otpada, kao i centar za obradu biorazgradivog otpada u cilju zaokruživanja sistema upravljanja komunalnim otpadom.

Nedostatak vodovodne i kanalizacione mreže od tunela Ćafe do tunela Belvedere u naseljima koja gravitiraju ovom području, jedan je od većih problema u barskoj Opštini kada su u pitanju problemi infrastrukturnog karaktera. Više hiljada potrošača se ovdje snabdijeva vodom koju transportuju autocistijerne, uz upotrebu kućnih rezervoara. S obzirom na turističke potencijale ovog dijela obale, veliki broj stambenih i turističkih objekata itd, rješavanje problema napajanja vodom i odvođenja otpadnih voda je jedan od prioriteta zadatka.

3.4.1. Vodovodni sistem

Vodovodni sistem opštine Bar (čija je izgradnja započela 1929. kaptadžom izvora Sustaš), širio se postupno, uglavnom prateći razvoj grada. Ukupni vodovodni sistem čine: 11 izvorišta sa 19 vodozahvatnih objekata na njima; 17 crpnih stanica na izvorištima i 13 prepumpnih stanica za visočije zone vodosnabdijevanja sa 52 ugrađene pumpe ukupne instalisane snage cca 1400 KW; 12 distributivnih

rezervoara ukupne zapremine 6923 m³; distributivna mreža profila Ø20 do Ø500 mm dužine oko 468 km.

Osnovni problemi sistema ogledaju se u zastarjelosti distributivne mreže, kao i u njenom neadekvatnom razvoju i formiranju prema visinskim zonama, nedostatku rezervoarskog prostora, gubicima u sistemu (tehničkim i administrativnim) i djelimičnoj zastarjelosti opreme.

Projekat poboljšanja vodosnabdijevanja i odvođenja otpadnih voda na Crnogorskom primorju-Faza III obuhvata područje Mišića, Sutomora, Šušnja, Žukotrlice i centra Bara i najveća je investicija u Opštini, koja iznosi 11.191.128€.

U okviru Investicije za rješavanje i poboljšanje vodosnabdijevanja i odvođenja otpadnih voda na jadranskoj obali - faza III, u prethodnom periodu je rekonstruisano i izgrađeno 5.723,70 m vodovodne mreže. Na ovaj način je van upotrebe stavljeno oko 1.560 m azbest-cementnih i oko 1.820 m PVC cjevovoda.

Sistem dijelom karakteriše prisustvo cijevi neadekvatnih profila. Što se tiče materijala, zastupljene su LG cijevi (1,3%), DCI cijevi (3,5%), AC cijevi (oko 4%), PVC (9,8%), PEHD cijevi (oko 31%), dok je čeličnih cijevi oko 50,4%. U novije vrijeme su uglavnom ugrađivane DCI (ductil cijevi) i PEHD (polietilenske cijevi), u zavisnosti od profila, što je pozitivna tendencija.

Vodosnabdijevanje	
Sopstveni izvori Q (l/s)	380
Regionalni vodovod Q (l/s)	20 – 95
Dužina vodovodne mreže (km)	475
Priključci na vodovodnu mrežu	
Broj vodomjera – domaćinstva	22.199
Broj vodomjera – pravna lica	2.216
Ukupan broj vodomjera	24.415
Pokrivenost - urbanog područja	100%

Tabela 8: Tehnički podaci vezani za vodovodni sistem

Vodovod se, usljed nedostatka stručnog izvođačkog dijela, projektne dokumentacije kao i neažuriranjem GIS baze podataka, prinuđeno širio, što je uzrokovalo česte probleme sa funkcionisanjem vodovodne i kanalizacione mreže. Konstatovane probleme neophodno bi bilo definisati i rješavati ih kroz promjenu zakonske regulative.

Zbog velikih oscilacija kapaciteta izvorišta u prosječnim i malovodnim uslovima, vodovodni sistem Bara se snabdijeva iz većeg broja izvorišta. Izvorišta se mogu podijeliti na dvije grupe: karstni izvori u primorskoj zoni i izvorišta podzemnih voda u zaleđu. Od juna 2011. godine, vodovodni sistem Bara je priključen na Regionalni sistem vodosnabdijevanja sa kojim ima samo jednu pristupnu tačku.

Na izvorištima vodovodnog sistema Bara uspostavljene su zone sanitarne zaštite. Kontrolu kvaliteta vode i zdravstvenu bezbjednost vode za piće vrši Dom zdravlja Bar - Odsjek za higijenu i zdravstvenu ekologiju, sa svih izvorišta i iz distributivne mreže.

Pored navedenog, na vodosnabdijevanje utiče još i:

- 1) konfiguracija terena, sa naseljima koja se kreću od 0 do preko 200 mnm, što je uticalo na potrebu razvoja četiri visinske zone potrošnje;
- 2) zbog neadekvatno riješenog visinskog zoniranja, neki djelovi grada imaju male pritiske, a neki prevelike, što izaziva hidrauličku nestabilnost sistema i smanjuje pouzdanost njegovog

funkcionisanja. Tako, na primjer, u Sutomoru vodosnabdijevanje je uglavnom zadovoljavajuće, osim ljeti kada najviše zone naselja Haj-Nehaj, Bjelila, Zagrađa, Brce imaju povremene probleme u periodima povećane potrošnje. Kako vodovodna mreža u II i III visinskoj zoni nije planski izvođena, ne postoji adekvatno razgraničenje visinskih zona;

- 3) velika neravnomjernost potrošnje tokom godine i dana, karakteristična za turističke regije, što nameću dva potpuno različita režima rada vodovodnog sistema zimi i ljeti.

U opštini postoji veliki nesklad između isporuke vode u sistemu i registrovane potrošnje sa ukupnim gubicima koji su i preko 65%, u čemu značajan udio ima veliki broj nelegalnih priključaka. Tokom posljednjih godina, u skladu sa pozitivnom praksom, poklanja se sve veća pažnja otkrivanju, sanaciji, kao i evidentiranju gubitaka na vodovodnoj mreži. U vezi sa tim, neophodno je dugoročno utvrditi prioritete aktivnosti kao što su: rekonstrukcije; izmještanje vodovodne mreže iz privatnih parcela u javne površine; manjak stručnog kadra; dijagnostika cjelokupnog vodovodnog sistema; kao i redovna održavanja sistema.

Zbog klimatskih uslova i velikog udjela turizma u potrošnji vode, visoki su i koeficijenti neravnomjernosti potrošnje: koeficijent najveće dnevne neravnomjernosti u odnosu na srednju godišnju potrošnju je oko 1,6. U odnosu na raspoložive količine voda, postojeći rezervoarski prostor u vodovodnom sistemu je nedovoljan.³⁰

Potrošači u vodovodu Bara su visinski raspoređeni u opsegu od 0 mnm u priobalju, do oko 200 mnm u višim zonama. U skladu sa tim, konzumno područje se uslovno mora podijeliti na četiri visinske zone. Visinske zone sada nisu izdiferencirane odgovarajućom konfiguracijom sistema vodovoda, sa rezervoarima viših visinskih zona, te se potrošnja podmiruje nedovoljno pouzdanim rješenjima, sa većim brojem hidroforskih stanica.

Veći dio naselja Mišići i Đurmani snabdijeva se sa lokalnog izvorišta preko seoskog vodovoda koji nije u nadležnosti DOO „ViK” Bar. Neophodno je da se i ovi seoski vodovodi, kada se za to steknu uslovi, priključe na javnu vodovodnu mrežu.

Poseban sistem vodovodnog sistema Bara čini virpazarski vodovodni sistem sa postojećim kapacitetima. U okviru Virpazara, tj. mjesne zajednice Crmnica, postoji više seoskih vodovoda. Potrebno je naglasiti da je zbog razvoja turističke privrede, sa stanovišta vodosnabdijevanja i odvođenja otpadnih voda, vrlo značajan razvoj priobalnog dijela Skadarskog jezera od Virpazara do Ostrosa.

3.4.2. Kanalizacioni sistem

Kanalisanje otpadnih voda i sanitacija naselja odvijali su se po zakonitostima koje se uočavaju u gradovima u sličnim razvojnim fazama; razvoj kanalizacionih sistema znatno kasni za razvojem vodovodne infrastrukture, što se nepovoljno odražava na stanje sanitacije naselja.

Kanalizacioni sistem Bara, čine četiri nezavisna sistema: Bar, Sutomore, Čanj i Virpazar.

Pokrivenost kanalizacionom mrežom je oko 56% u odnosu na ukupan broj priključaka na vodovodnu mrežu. Kanalizacioni sistem čini 71,4 km kolektora, od kojih 68,5 km spada u gravitacione sabirnike, dok su 2,9 km potisni cjevovod. Najveći dio mreže je malih prečnika (27,4% mreže je manjih prečnika od Ø 200, od Ø 200 – 300 je 15,6%, dok je samo 8,1% većeg prečnika Ø 400 – 600). Cijevi su, najčešće, izrađene od AC materijala i PVC materijala

Dovođenje vode u postojeća i nova naselja, bez izgradnje kanalizacije, povećava ekološki pritisak na okruženje. U vezi toga neophodno bi bilo da paralelno, vodovodni i kanalizacioni sistem budu izvedeni.

Kao jedan od aktivnih projekata kanalisanja otpadnih voda je i Faza III koja obuhvata područje Mišića, Sutomora, Šušnja, Žukotrlice i centra Bara.

Prethodnih godina, u sklopu investicije za rješavanje i poboljšanje vodosnabdijevanja i odvođenja otpadnih voda na jadranskoj obali – faza III, koja se finansira iz kredita KFW banke, na području opštine

---

³⁰ 11. PRILOZI 11.4 Tabelami prikaz izvorišta, distributivnih rezervoara i crpnih stanica u ViK Bar

Bar izgrađeno je i rekonstruisano 18.689,46m fekalnih kanalizacionih cjevovoda. Od navedene dužine, 16.986,69 m odnosi se na fekalne gravitacione kolektore, 662,41m odnosi se na potisni cjevovod, a 1.040 m na podmorski ispust u Sutomoru. Izgradnjom podmorskog ispusta u Sutomoru riješen je višedecenijski problem izlivanja fekalnih voda kanalizacionog sistema u Sutomoru na samu morsk obalu na izlazu iz tunela Golo Brdo. U okviru ove investicije, u Sutomoru je izgrađena i nova fekalna pumpna stanica "Botun" u skladu sa savremenim standardima.

U većim dijelovima naselja Rutke i Pobrđe u Sutomoru, zatim Bjeliši i Polje u Baru, izgradnjom kanalizacionih kolektora, stekli su se uslovi za priključenje velikog broja objekata na javnu kanalizacionu mrežu, čime će sanitarno stanje tih naselja biti znatno unaprijeđeno.

Izgradnjom glavnih uličnih kolektora, omogućen je dalji razvoj kanalizacione mreže u predmetnim naseljima kroz izgradnju sekundarne kanalizacione mreže. Takođe, kroz rekonstrukciju postojeće i izgradnju nove kanalizacione mreže znatno je unaprijeđen i proširen sistem javne-kanalizacione mreže u Sutomoru. Izgrađena je i savremena pumpna stanica Botun sa automatskom grubom rešetkom.

Problem Sutomora predstavlja dio koji nije pokriven kanalizacionom infrastrukturom, a u okviru planske dokumentacije, takođe je i amosferska kanalizacija koja je u okviru fekalne, te se javlja preopterećenost kanalizacione infrastrukture.

Kanalizaciona infrastruktura na području opštine Bar razvija se u okviru četiri nezavisna sistema. Na kanalizacionom sistemu, izgrađene su četiri veće fekalne crpne stanice kapaciteta 40–180 l/s (ukupne instalisane snage 390 kW) i četiri manje crpne stanice kapaciteta 5-10 l/s (ukupne instalisane snage 20 kW). Otpadne vode kanalizacionog sistema Bara, Sutomora i Čanja disponiraju se preko podmorskih ispusta u recipijent - more.

Prvi i najveći je kanalizacioni sistem Bara i prigradskih naselja (Bar, Stari Bar, Šušanj); drugi je kanalizacija Sutomora, treći sistem je kanalizacija u Čanju, a četvrti kanalizacioni sistem je Virpazar. Virpazarski kanalizacioni sistem čine: kanalizaciona mreža, četiri fekalne crpne stanice i uređaj za biološko prečišćavanje otpadnih voda kapaciteta 1000 ES (ekvivalentnih stanovnika). Predmetni uređaj za prečišćavanje otpadnih voda ne funkcioniše ispravno, odnosno kvalitet ispuštene vode ne ispunjava zakonom propisane standarde i potrebna je njegova rekonstrukcija.

Cijevi su, najčešće, izrađene od AC , PVC, PEHD, PP, poliestera, a u manjem procentu od keramike i betona. U cilju poboljšanja strukture, sve se više ugrađuju cijevi od kvalitetnijih materijala – polietilena (PEHD), polipropilena (PP) i poliestera.

Odvođenje otpadnih voda	
Dužina fekalne kanalizacione mreže (km)	71,4
Gravitaciona mreža (km)	68,5
Potisni cjevovodi (km)	2,9
Dužina atmosferske kanalizacione mreže (km)	29
Sutomore - dužina/dubina/prečnik	1.040/32/800mm
Bar - Volujica dužina/dubina/prečnik	345m/34m/400mm
Čanj - dužina/dubina/prečnik	1.502m/42m/300mm
Uređaj za prečišćavanje otpadnih voda tip	biološki aktivni mulj
Priključci na kanalizacionu mrežu	
Broj priključaka – domaćinstva	9.803
Broj priključaka – privreda	1.761
Ukupan broj priključaka	11.564
Pokrivenost - u odnosu na broj priključaka na vodovodnu mrežu	53 %

Tabela 9: Tehničke karakteristike kanalizacionog sistema opštine Bar³¹

³¹ Vodovod i kanalizacija Bar

Ljeti se količina otpadnih voda domaćinstava značajno povećava. Najveći dio mreže je malih prečnika; fizičko stanje mreže se može ocijeniti u polovini kao loše, dok je ostatak u prosječnom stanju. Hidrauličko stanje sistema nije na odgovarajućem nivou, tako da se javljaju prapratne pojave: istaložavanje u kolektorima, česta zagušenja, prodor kišnice u kolektore, pojava uskih grla zbog nedovoljnih kapaciteta kolektorskog sistema.

Naime, razvoj kanalizacije u Baru se karakteriše sljedećim problemima:

- razvoj kanalizacionih sistema znatno kasni za razvojem vodovodne infrastrukture, što se nepovoljno odražava na stanje sanitacije naselja
- dovođenje vode u nova naselja, bez realizacije kanalizacije, naglo povećava ekološki pritisak na okruženje i pogoršava sanitaciju naselja
- u naseljima gdje nije izgrađena kanalizaciona mreža, otpadne vode se odstranjuju putem nepropisnih septičkih jama sa ispuštima u obližnje manje vodotoke, što dovodi do njihove ekološke destrukcije
- pri spajanju izolovanih sistema u veće sisteme postavlja se problem nedovoljnih kapaciteta kolektora na magistralnim odvodnim pravcima.

Kanalizacija za atmosferske vode još više kasni u razvoju u odnosu na kanalizaciju za otpadne vode, zbog čega se separacioni sistemi sve više pretvaraju u opšte sisteme, zbog uvođenja kišnih voda sa krovova i saobraćajnih površina u kolektore otpadnih voda. Ovo dovodi do zagušenja kanalizacionih sistema u uslovima intenzivnih padavina i do izlivanja otpadnih voda. Ovakvo stanje cijelog sistema uslovljava da se, kao opšti uslov za projektovanje i izvođenje, paralelno gradi vodovodna i kanalizaciona mreža.

U pravcu razdvajanja atmosferske i fekalne kanalizacije izvršena je rekonstrukcija hidrotehničkih instalacija na području DUP-a Topolica I, Topolica II, Topolica-Bjeliši, Stara raskrsnica-Željeznička stanica, Ilino, Ulici Save Kovačevića do Botuna, Ulici Save Kovačevića do Suvog potoka, od Željezničkih zgrada do Suvog potoka, kao i na području Čanja I i duž obale Čanja I do Čanja II.

Ukupna dužina sistema atmosferske kanalizacije je oko 29 km. Profili cjevovoda su: od 100-200mm 37%, od 250-400mm 42% i od 450-1000mm 21%.

3.4.3. Elektrodistribucioni sistem

Za elektro-energetski sistem opštine Bar nadležna je Elektrodistribucija Bar (ED Bar). Konzumno područje ED Bar i konzumna područja svih primorskih opština Crne Gore i njihovih ED povezana su u jedinstveni elektroenergetski sistem. Sve primorske ED, a time i ED Bar, obezbjeđuju napajanje potrošača električnom energijom četvoronaponskim sistemom 110 / 35 / 10 / 0.4 kV.

Što se tiče prenosa električne energije, Bar je dalekovodima od 110 kV povezan: Virpazar-Bar (16,4 km), Bar-Budva (33,4 km) i Bar-Ulcinj (23,7km). Elektro-distributivna mreža u samom Baru je dobrog kvaliteta; to se posebno odnosi na kablovsku mrežu u urbanom (gradskom) dijelu. U ruralnim područjima je prenosna mreža slabijeg kvaliteta, zbog dotrajalosti prenosnih stubova. U zimskim mjesecima u ruralnim područjima i prigradskim naseljima postoji izraženi problem u snabdijevanju električne energije.

U tabelama je dat detaljan prikaz karakteristika mreže srednjeg i niskog napona za koji je nadležna Elektrodistribucija Bar.

SREDNJI NAPON (35 i 10 kV)					
Broj TS	ins snaga (MVA)	duž mreže (km)		br prik.	Pi(MVA)
		NV	KV		prik.
9	104.600	223.953	84.220	20	5.230

Tabela 10: Elektrodistribucija Bar - Srednji napon³²

Elektrodistribucije Crne Gore	NIŽI NAPON (0,4 kV)						
	Broj TS	ins snaga (MVA)	duž mreže (km)		br prik.		Pi(MVA)
			NV	KV	domać	ostali	prik.
BAR	266	108.530	310.830	110.510	31.748	2.928	3.130

Tabela 11: Elektrodistribucija Bar – Niži napon³³

Napajanje strujom opštine Bar uglavnom je stabilno, s tim što se kroz krizne situacije iskazuju nedostaci cijelog sistema. Krizne situacije, kao što su nestanci struje u toku nekoliko dana (kao 07. januar 2019), predstavljaju osnov planiranja alternativnih načina i ruta snadbijevanja.

3.4.4. Zelene površine i komunalni objekti

Parkovi – U Baru, u okviru stambenog naselja „Topolica I”, nalazi se značajna i najveća zelena površina u okviru centralnog gradskog tkiva pod nazivom „Dvorski park”, koji je sa strane prema moru oivičen alejom palmi, oleanderima, agavama i tamarisom. Ova površina obuhvata park oko Velikog dvorca, Malog dvorca i bivše državne ogledne stanice za južne kulture. Park je zaštićen u kategoriji hortikulturalnog objekta. Iako uživa zaštitu, neophodno je istaći da se ovaj prostor ne održava adekvatno.

Ovaj park se nastavlja na zelenu površinu oko Doma Revolucije, a zatim se, alejom palmi i drugih biljnih vrsta, pruža do parka-borove šumice oko bivšeg hotela „Agava” i do centralne zgrade Luke Bar i hotela „Sidro”. Sportski objekti na Madžarici, sa kompleksom hotela „Princess” i benzinskom stanicom, su ozelenjeni i trenutno se radi na podizanju zaštitnih pojasa, najprije radi hortikulturalne i vizuelne zaštite sportskog kompleksa. U ostalim dijelovima grada postoji potreba za ozelenjivanjem i uređenjem površina, a takođe na nivou Opštine postoji potreba za izradom registra zelenih površina kao način za bolje planiranje i uređenje.

Ubrzana urbanizacija i izgradnja stambenih i poslovnih objekata u centralnom gradskom jezgri, doveli su do redukcije ukupnih zelenih površina u gradu. Parkovi i druge naseljske zelene površine nisu najbolje uređene, a naročito su ugrožene tokom turističkog „špica”. Samo djelimičan izuzetak od ovoga čine: park „Topolica” u Baru; pojedina šetališta duž obale mora; rt Ratac; park oko Luke Bar i hotela „Sidro”; dobro njegovani maslinjaci; i pojedine šumske kulture u širem području grada Bara³⁴.

Zelene pijace: Zelena pijaca u centru Bara je u potpunosti opremljena i u potpunosti zadovoljava osnovne sanitarno higijenske uslove. Površina Zelene pijace u Baru je 2.100 m², i u okviru nje su organizovane: prodaja ribe na 120 m², prodaja sira i mliječnih prerađevina na 130 m², kamionska pijaca na 230 m² i prodaja cvijeća i rasada na 80 m². U Starom Baru se nalazi zelena pijaca, koja je opremljena stolovima i dijelom pokrivena nadstrešnicom, a zauzima ukupnu površinu od 250 m². Ima toalet i česmu za vodu, ali nema magacinski prostor. Zelena pijaca, ukupne površine oko 450 m², nalazi se u Sutomoru, koja od prateće opreme ima postavljene stolove i česmu. Koristi se tokom ljetnje sezone. U Virpazaru postoji zelena pijaca od 150 m². Takođe postoji Zelena pijaca "Bar Market", na raskrsnici prema željezničkoj stanici

Stočna groblja: opština Bar nema adekvatnog prostora za stočno groblje, a imajući u vidu da se u Luci, željeznicom i putevima obavlja znatan promet stokom neophodno je pitanje stočnog groblja riješiti

³² Mapa resursa, Ministarstvo Ekonomije Crne Gore

³³ ibidem, Mapa resursa

³⁴ Na području opštine Bar, po raznim zakonskim osnovima, zaštićen je veći broj objekata prirode (spomenika prirode, plaža, rezervata prirode, hortikulturalnih objekata i dr.), kao i posebnih biljnih zajednica i posebnih primjeraka i skupina biljnog svijeta, a u tome i nekih rijetkih, proriđenih, endemičnih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta. Kao rezultat nekih negativnih antropogenih uticaja, pojedini zaštićeni objekti prirode i biljne i životinjske vrste sve više su ugrožene. Naročito, usljed neadekvatne infrastrukturne i komunalne opremljenosti u nekim privrednim, turističkim i stambenim cjelinama, pored pojedinih vrsta, ugroženi su i jedinstveni rezervati prirodnog predjela.

dugoročno. Pokrenuta je inicijativa da se u okviru sanitarne deponije na Možuri izgradi prostor za ove namjene (u skladu sa GUP-om).

Groblja: u opštini Bar ima nekoliko grobalja: Na Gvozden Brijegu se nalazi gradsko groblje, ukupne površine od oko 7.000 m², koje se uglavnom dobro održava. Postoji još i groblje Sveti Vid, groblje na Mustovom brijegu i manja groblja u Zupcima i Šušanju. U Sutomoru postoje dva manja groblja, a određena je i lokacija/prostor za novo groblje, kod Kapele, površine od oko 1.600 m², takođe u naselju Dobra voda postoje groblja (muslimansko i pravoslavno).

3.4.5. Urbanizam

Prostorno urbanistički plan Opštine Bar usvojen je na sjednici Skupštine opštine od 31.12.2018. godine. Donošenjem ovog planskog dokumenta, po prvi put je obuhvaćena lokalnim planskim dokumentom cjelokupna teritorija opštine Bar. Teritorija Opštine - plansko područje sa pripadajućom vodenom površinom Skadarskog jezera od 128 km² zauzima prostor od 726 km², a površina pod kopnom iznosi 598 km². Usvajanjem PUP-a stvoreni su preduslovi za ravnomjeran razvoj svih njenih djelova, osnov za prostorno usmjeravanje krupnih infrastrukturnih sistema, komunalne infrastrukture, objekata javnih službi, privrede, turizma i drugih djelatnosti.

Ovim planskim dokumentom definisano je i određeno korišćenje zemljišta na teritoriji Opštine po namjenama, te su tako zastupljene sljedeće osnovne namjene zemljišta: šumsko zemljište, poljoprivredno zemljište, građevinsko zemljište, neproduktivno zemljište, kopnene vode i vodno zemljište. Prema procjenama PUP-a, bilans namjena površina do 2030. godine na teritoriji opštine Bar će iznositi:

Osnovne namjene		2011. godina		2030. godina	
		površina u ha	učešće u %	površina u ha	učešće u %
Kopnena teritorija Opštine		59.800	100	59.800	100
1.	šumsko zemljište	29.786	49,8	31.086	52
2.	poljoprivredno zemljište	18.460	30,9	16.647	27,8
3.	građevinsko zemljište	8.094	13,5	9.607	16,1
4.	neproduktivno zemljište	3.260	5,5	2.260	3,8
5.	kopnene vode i vodno zemljište*	200	0,3	200	0,3

* procjena

Tabela 12: Bilans namjena ukupnih kopnenih površina opštine Bar 2011. i 2030.³⁵

Od ukupne teritorije opštine Bar, generalnim urbanističkim razradama pokriveno je oko 12 % i to:

- GUR Barske rivijere – 61 km² 18ha 58a 38,19 m²
- GUR Donji Murići - 155 ha
- GUR Gornji Šeštani – 253 ha
- GUR Ostros - 19,67 ha
- GUR Sozina – 183 ha
- GUR Virpazar - 140,10 ha

Za teritoriju opštine donešeno je ukupno 33 lokalna planska dokumenta detaljne razrade, dok se deset državnih planskih dokumenata nalazi ili na teritoriji opštine Bar ili na dijelu njene teritorije. Ukupna pokrivenost teritorije opštine lokalnim planskim dokumentima detaljne razrade i državnim studijama lokacije na teritoriji opštine Bar (izuzev PPCG, PPPNOP, PPPN NPSJ, DPP Auto put Bar – Boljare) iznosi oko 23 km², naime čitava teritorija opštine nije planirana za detaljnu razradu, već samo građevinsko zemljište koje čini 13-16% površine opštine. Prema prikazanim podacima, u odnosu na građevinsko zemljište, pokrivenost planskom dokumentacijom je cca 28% .

³⁵ PUP Bara, Knjiga I, Plan prostornog razvoja teritorije opštine Bar (prostorno-planska rješenja), str.164

Do obustave izrade planskih dokumenata od strane opština, shodno Zakonu o planiranju prostora i izgradnji objekata, odnosno do 31.12.2018. godine, pokrenuta je izrada šest novih planskih dokumenata: DUP Mišići, DUP Ratac Zeleni Pojas, DUP Šušanj, DUP Rena – Bjeliši, DUP Zaljevo, DUP Dubovica i tri izmjene i dopune važećih planskih dokumenata: IID DUP-a Ilino, IID DUP-a Marelica i IID DUP-a Petovića Zabio. Neki od navedenih planskih dokumenata obuhvataju zone gdje se nalazi veliki broj stambenih objekata, a za koje ne postoji plan detaljne razrade, te je donošenje istog nužno kako bi se regulisala gradnja na tim prostorima, dok su izmjene planske dokumentacije bile neophodne iz razloga nemogućnosti primjene pojedinih donešenih planova.

Donošenjem Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata od 2017. godine, došlo je do značajnih promjena u urbanizmu i procedurama za izradu planske i tehničke dokumentacije za gradnju objekata, a takođe ovim Zakonom je ukinut Zakon o regularizaciji neformalnih objekata i propisana nova procedura za legalizaciju objekata.

- Zakonom je propisano da je u dijelu planiranja prostora nadležno Ministarstvu održivog razvoja i turizma. U skladu sa tim, Ministarstvo održivog razvoja organizuje izradu Plana generalne regulacije Crne Gore. Zbog nedonošenja planske dokumentacije nije moguće odgovoriti na zahtjeve investitora za izdavanje urbanističko-tehničkih uslova za gradnju u zonama van planova, koje su PUP-om prepoznate kao zone za gradnju, a zbog čega se pojedini investitori odlučuju na nelegalnu gradnju.
- Značajne promjene su i u dijelu građenja objekata, odnosno propisane procedure i potrebne dokumentacije, te tako više ne postoje građevinske i upotrebne dozvole izuzev za složene inženjerske objekte za koje dozvolu izdaje Ministarstvo održivog razvoja i turizma. Učesnici u gradnji (investitori) pozitivno tretiraju ove promjene i to naročito sa aspekta smanjenja trajanja administrativnih procedura i pojednostavljenja procesa. Takođe, ovim Zakonom je po prvi put uveden institut Glavnog gradskog arhitekta, u dijelu davanja saglasnosti na idejna rješenja objekata, čime se pokušava podići nivo estetike i arhitektonskog oblikovanja novoizgrađenih objekata.
- Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata unosi razlike koje se odnose i na proceduru za izdavanje odobrenja za privremene objekte. Programom privremenih objekata, evidentirani su svi planirani privremeni objekti na teritoriji opštine Bar i date jasne smjernice za svaki objekat pojedinačno u dijelu namjene, površine, planiranih intervencija i vizuelnog izgleda objekta. Takođe, svi privremeni objekti, izuzev aparata, moraju da pribave saglasnost Glavnog gradskog arhitekta, te će se na taj način značajno poboljšati i vizuelni utisak.

3.5. Privredni razvoj opštine Bar

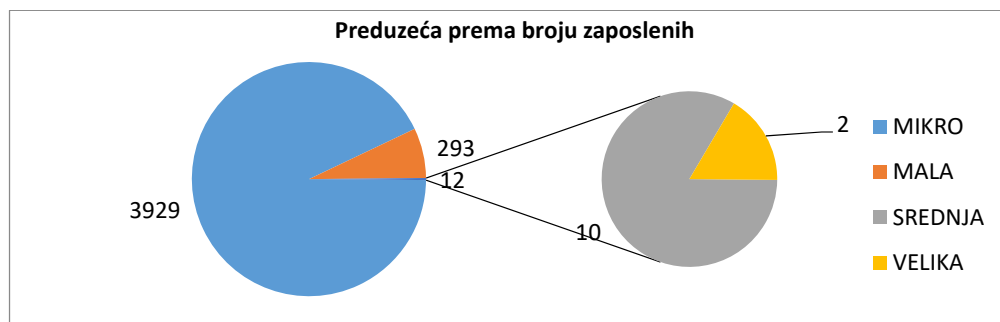
3.5.1. Opšti prikaz privrede

Bar je najveći grad na Crnogorskom primorju, a spada i među najrazvijenije gradove na pomenutom području. Proces privrednog razvoja Bara započet je početkom 20. vijeka izgradnjom pristana uz Volujicu, današnje Luke Bar. Intenzivna investiciona aktivnost u izgradnju lučkih objekata odvijala se poslije šezdesetih godina prošlog vijeka. Najznačajnije privredne investicije, pored izgradnje Luke Bar, su izgradnja Jadranske magistrale i željezničke pruge Beograd–Bar sedamdesetih godina prošlog vijeka.

Izgradnja lučkih kapaciteta, industrijskih pogona za proizvodnju maslinovog ulja, prerađivanje voća, proizvodnju sokova, prerađivanje/sušenje/otkup duvana, eksploataciju tehničkog kamena, odvijala se ubrzanim tempom. Aktiviranje dijela raspoloživih potencijala opštine (povoljan geografski i saobraćajni položaj, prirodni i turistički resursi, poljoprivredni resursi, raspoloživi kadar i dr.), uslovalo je porast ukupnog nivoa razvijenosti područja Bara.

Opština Bar je jedan od nosilaca privrednog razvoja primorskog pojasa. Dinamičan razvoj uglavnom lučkih, infrastrukturnih, malih prerađivačkih kapaciteta, turističkih usluga, trgovine, poljoprivrede i seta raznih usluga, uticao je na ukupan društveno–ekonomski razvoj opštine. Osnivanjem većih preduzeća i većeg broja malih preduzeća u oblastima saobraćajnih usluga, turizma i ugostiteljstva,

trgovine, poljoprivrede, zanatstva, proizvodnje i raznih usluga, dobrim dijelom su valorizovani i aktivirani raspoloživi razvojni faktori.

Grafik 5: Preduzeća prema broju zaposlenih u opštini Bar³⁶

Od ukupnog broja privrednih subjekata na teritoriji opštine Bar, 3 047 ima od 0-1 zaposlenog, 882 ima od 2-5 zaposlenog, 293 privrednih subjekata ima od 6 do 50 zaposlenih dok kod 6 privrednih subjekata ima od 51-100 zaposlenih. Četiri privredna subjekta imaju od 101-250 zaposlenih, dok je kod dva privredna subjekta zaposleno preko 250 zaposlenih.³⁷

Do početka devedesetih godina XX vijeka, intenzivan privredni razvoj uslovio je promjene privredne strukture, promjene socio–ekonomskih karakteristika stanovništva, brzi rast ukupne proizvodnje, prometa, dohotka i zaposlenosti, uz porast kvaliteta života stanovništva. Razvoj saobraćajnih usluga, turizma i poljoprivrede su postali osnovni oslonac razvoja opštine, koji angažuje značajan dio zaposlenih. Ova faza razvoja podrazumijevala je potrebu strukturne usaglašenosti – podsticanje razvoja industrijskog–prerađivačkog sektora i brži razvoj sektora usluga (turizam, trgovina, građevinarstvo, zanatstvo, ugostiteljstvo, razne usluge). Takva razvojna politika uslovlila je koncentraciju lučko–proizvodnih i uslužnih kapaciteta i stanovništva na području grada Bara i priobalnog (morskog) pojasa opštine, uslovljavajući krupne strukturne i prostorne disproporcije u razvoju opštinske teritorije.

Tranzicija je dovela do izvjesne promjene u opisanoj privrednoj strukturi, tako da je sve veće učešće mikro, malih i srednjih preduzeća u ukupnim privrednim aktivnostima. Na području Luke Bar posluju dva preduzeća: “Luka Bar” AD i AD “Port of Adria”. Oba preduzeća spadaju u velika u odnosu na dva kriterijuma: broj zaposlenih i vrijednost imovine. Sada privredu u Baru, čini i još 4.232 mikro, malih i srednjih preduzeća³⁸. Naime, razvoj privatnog preduzetništva i malih preduzeća ima sve veću ulogu u privrednom razvoju Bara, posebno u domenu zapošljavanja, rasta domaćeg proizvoda i korišćenja razvojnih potencijala prostora. Prema podacima Poreske uprave broj zaposlenih lica kod poslodavaca (registraciono aktivni poreski obveznici u statusu Registrovan i Poreski obveznik) kojima je sjedište odnosno prebivalište u opštini Bar iznosi 11.882.

U tabeli koja slijedi data je podjela preduzeća prema vrsti djelatnosti u Baru iz koje se može zaključiti da sektor trgovine učestvuje sa 26% u ukupnom broju privrednih subjekata nakon kojeg slijedi sektor usluga, građevinarstva, prerađivačke usluge i sl.

SEKTOR	BROJ
POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	27
VADENJE RUDA I KAMENA	8
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	226
SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, GASOM, PAROM I KLIMATIZACIJA	3

³⁶ Poreska uprava

³⁷ Poreska uprava

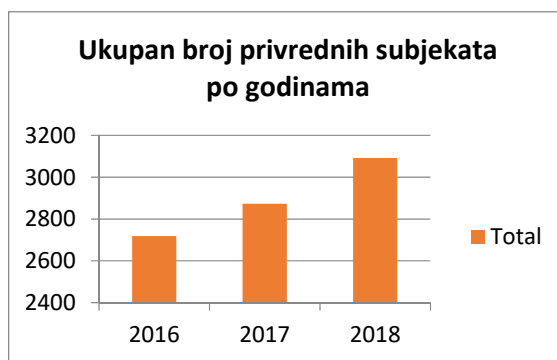
³⁸ Prema klasifikaciji Evropske Unije, pod mikro preduzećima podrazumijevaju se ona sa manje od 10 zaposlenih i finansijskim obrtom manjim od 2 mil €; mala preduzeća imaju manje od 50 zaposlenih i obrt manji od 7 miliona €, a srednja preduzeća imaju manje od 250 zaposlenih i manje od 40 miliona € obrta

SNABDIJEVANJE VODOM, UPRAVLJANJE OTPADNIM VODAMA, KONTROLISANJE PROCESA UKLANJANJA OTPADA I SLIČNE AKTIVNOSTI	9
GRAĐEVINARSTVO	430
TRGOVINA NA VELIKO I TRGOVINA NA MALO I POPRAVKA MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	1.109
SAOBRAĆAJ I SKLADIŠTENJE	253
USLUGE SMJEŠTAJA I ISHRANE	494
INFORMISANJE I KOMUNIKACIJE	140
FINANSIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOST OSIGURANJA	13
POSLOVANJE NEKRETNINAMA	188
STRUČNE, NAUČNE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	379
ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	254
DRŽAVNA UPRAVA I ODBRANA I OBAVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE	1
OBRAZOVANJE	26
ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA	53
UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	174
OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	391
DJELATNOST DOMAĆINSTVA KAO POSLODAVCA , DJELATNOST DOMAĆINSTAVA KOJA PROIZVODE ROBU I USLUGE ZA SOPSTVENE POTREBE	1
DJELATNOST EKSTERITORIJALNIH ORGANIZACIJA I TIJELA	47
OSTALO	5
U K U P N O	4.231

Tabela 13: Struktura preduzeća prema vrsti djelatnosti u opštini Bar³⁹

Prema podacima Poreske uprave, ukupan broj preduzeća u opštini Bar je 4.234, što predstavlja 11.5% učešća u ukupnom broju registrovanih privrednih subjekata. Najveći dio njih je registrovano za trgovinu na veliko i malo (njih 1.109), zatim slijedi turizam (494), građevinarstvo (430), ostale uslužne djelatnosti (391), stručne naučne i tehničke djelatnosti (379), saobraćaj (253). Prema podacima Monstata, u Baru je registrovano 3.092 poslovnih subjekata, što predstavlja 9,2% učešća u ukupnom broju registrovanih poslovnih subjekata.

Upoređujući podatke iz 2018. godine sa podacima iz 2017. godine i 2016. godine, u opštini Bar zabilježen je porast broja poslovnih subjekata.

Grafik 6: Trend kretanja broja aktivnih poslovnih subjekata 2016 – 2018 godina⁴⁰

Što se prihoda preduzeća tiče, daleko najveći prihod je generisan kroz trgovinu na veliko i malo (gotovo 41% ukupnog prihoda), a zatim slijedi prihod iz različitih djelatnosti direktno i indirektno vezanih za turizam (saobraćaj, građevinarstvo, turizam, komunalna privreda...). Ostale djelatnosti

³⁹Poreska uprava

⁴⁰ Monstat, „Broj i struktura poslovnih subjekata u Crnoj Gori 2018. godina”, str. 2 i 3

učestvuju sa manjom procentualnom zastupljenošću u prihodima preduzeća na teritoriji opštine Bar, kao što se može vidjeti u tabeli:

Vrsta djelatnosti	Prihod
Poljoprivreda i prehrambena industrija	5.673.040,00
Šumarstvo i drvoprivreda	571.109,00
Trgovina	123.708.414,00
Građevinarstvo	43.259.025,00
Saobraćaj	62.429.018,00
Turizam	28.528.900,00
Energ sektor	237.135,00
ICT	8.177.563,00
Komunalna privreda	12.109.610,00
Ostale usluge	9.756.128,00
Ostala proizvodnja	3.664.695,00
Ukupno	298.114.637,00

Tabela 14: Učešće preduzeća po vrstama u prihodima opštine Bar⁴¹

U opštini Bar posluju sljedeće banke: Crnogorska komercijalna banka, Hipotekarna banka, Podgorička banka, Prva banka, ERSTE banka, Atlas banka u stečaju, NLB Montenegrobanka, Komercijalna banka AD Budva, Ziraat Bank ekspozitura Bar, Adiko banka. Mikrokreditne institucije koje postoje u Baru su: Agroinvest VFI, Montenegro Investments Credit i Alter Modus.

U opštini Bar je, prema PUP-u, definisano nekoliko privrednih zona:

- Privredna zona Bar: nalazi se na lokaciji Novi Bar, sa površinom od 319 ha. Najveći korisnik je Luka Bar. Prostor je od 1985. godine opredijeljen isključivo za razvoj privrednih djelatnosti u Baru. Iskorišćenost zone se procjenjuje na oko 30 %; a u okviru zone funkcioniše i „slobodna zona“.

- Servisna zona Polje: sa površinom od 14,7 ha, predstavlja “robno-transportni centar”. Iskorišćenost zemljišta se procjenjuje na 30%. Regionalni put je jedna od granica zone, dok je željeznica u zahvatu same zone.

- Privredna zona Zaljevo: smještena je na lokaciji Zaljevo, na površini od 15 ha, sa namjenom za izgradnju industrijskih objekata i robno–transportnog centra. Izgrađenost zone se procjenjuje na 10%.

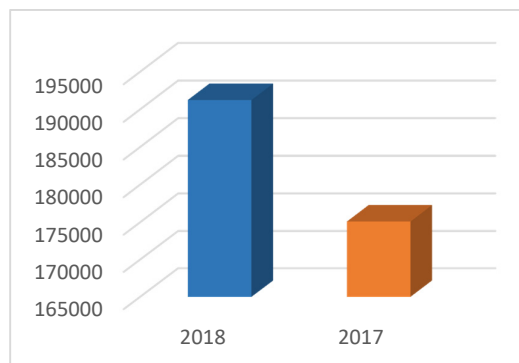
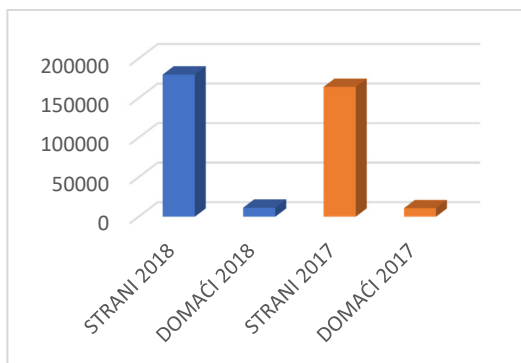
- Privredna zona Bartula: površine od 7,5 ha, nalazi se na lokaciji Bartula. Izgrađenost zone se procjenjuje na 25%. U zoni se nalaze objekti bivše fabrike prehrambenih proizvoda (proizvodnju ulja, sokova i hleba).

Crna Gora ima tri poslovna inkubatora, od kojih se jedan nalazi u Baru. Osnovan je 2009. godine, a osnivači inkubatora su Opština Bar i partneri (Zavod za zapošljavanje, Kulturni centar Bar, Udruženje privrednika, Montenegro biznis alijansa, Srednja ekonomska škola Bar i Univerzitet Mediteran). **Poslovni inkubator** je inovativna organizacija, koja pruža administrativne, tehničke, savjetodavne i druge usluge korisnicima usluga start-up i spin-off privrednim društvima, u prvim godinama poslovanja, s ciljem podrške njihovom razvoju. BSC Bar je inkubator opšteg karaktera, koji sprovodi niz aktivnosti sa posebnim naglaskom na razvoj MSP kroz treninge poslovnih vještina, konsultantske usluge, mentorstvo, finansiranje kroz takmičenje najboljih biznis planova, i ustupanje poslovnog prostora u biznis inkubatoru po povoljnim uslovima. Do sada je inkubator u Baru pružio podršku osnivanju ili razvoju 170 preduzeća, kreditno podržao 107 privrednika (posebna mikro-kreditna linija koju administrira BSC Bar), doprinijeo kreiranju preko 350 radnih mjesta, preduzetničkom obukom uticao na unaprjeđenje znanja i vještina preko 3.500 osoba.

⁴¹ Privredna komora, podaci za 2017. godinu

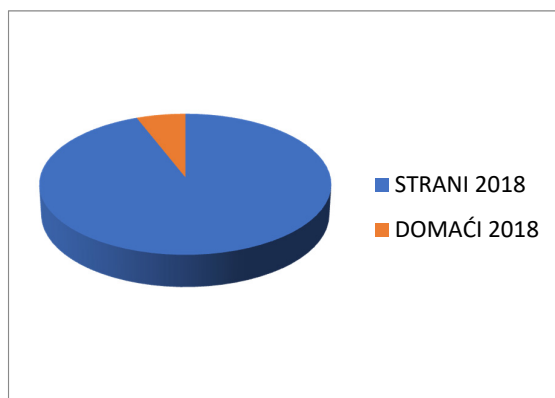
3.5.2. Turizam

U 2018. godini barsku opštinu posjetilo je 191.252 turista, što je 9,23 % više nego u istom periodu 2017, a ostvareno je 1.810.018 noćenja, što je 8,15% više nego u istom periodu 2017.

Grafik 7: Domaći i strani turisti u Baru u 2018. i 17.⁴² Grafik 8: Broj turista u opštini Bar 2019. i 2018.⁴³

Stranih turista je bilo 179.839, što je 9,48 % više nego u 2017. godini, a ostvarili su 1.762.734 noćenja ili 8,12% više nego u 2017, dok je domaćih turista bilo 11.413, što je 5,41% više, a ostvarili su 47.284 noćenja, što je 9,54% više nego u 2017.

Grafik 9: Odnos domaćih i stranih turista u 2018. godini⁴⁴

Broj stranih turista koji posjećuju ovo područje daleko nadmašuje broj domaćih turista. Što se tiče strukture posjećenosti turističkih kapaciteta i navika turista, turisti koji posjećuju Bar imaju približno isti obrazac tržišnog ponašanja na barskoj rivijeri, kao i u Crnoj Gori uopšte.

U 2017. godini barsku opštinu je ukupno posjetilo 175.102 turista, što je 7,42 % manje nego u 2016. Ukupan broj ostvarenih noćenja je bio 1.673.637, odnosno 9,34 % više u odnosu na 2016.

Stranih turista je u 2017. bilo 164.274, što je 7,93 % manje nego u 2016, a ostvarili su 1.630.468 noćenja ili 9,58 % više nego u 2016, dok je domaćih turista bilo 10.828, što je 1,29 % više, a ostvarili su 43.169 noćenja, što je 1,31% više nego u 2016.

Ukoliko se turistički promet u barskoj opštini posmatra u desetogodišnjoj perspektivi, može se vidjeti da je u 2018. godini Bar posjetilo najviše turista 191.252, a takođe je u 2018. godini ostvareno najviše noćenja 1.810.018, a u 2017. godini bio je najveći prosječan boravak u danima 9,6.

⁴² MONSTAT Dolasci i noćenja turista u kolektivnom smještaju - Saopštenja 2018, 2017

⁴³ MONSTAT Dolasci i noćenja turista u kolektivnom smještaju - Saopštenja 2018, 2017

⁴⁴ Izvještaj o radu i finansijski izvještaj Turističke organizacije Bar za 2018. godinu

Godina	Br. turista domaći	Br. noćenja domaći	Br. turista strani	Br. noćenja strani	Br. turista ukupno (domaći)	Br. noćenja ukupno (strani)	Učešće u CG prometu (domaći)	Učešće u CG prometu (strani)	Prosječan boravak u danima (strani)
2009	16.988	86.856	117.229	877.206	134.217	964.062	11,1	12,8	7,2
2010	17.436	99.223	126.211	994.453	143.647	1.093.676	11,4	13,7	7,6
2011	12.828	70.084	131.852	1.060.303	144.680	1.130.387	10,5	12,9	7,8
2012	12.609	63.496	143.161	1.162.514	155.770	1.226.010	10,8	13,4	7,9
2013	11.287	55.058	154.171	1.203.442	165.458	1.258.500	11,09	13,37	7,6
2014	11.517	55.914	145.841	1.163.929	157.358	1.219.843	10,37	12,77	7,8
2015	10.096	38.565	173.320	1.494.031	183.416	1.532.596	10,71	13,89	8,4
2016	10.690	42.611	178.426	1.487.979	189.116	1.530.590	10,43	13,61	8,1
2017	10.828	43.169	164.274	1.630.468	175.102	1.673.637	8,76	14	9,6
2018	11.413	47.284	179.839	1.762.734	191.252	1.810.018	8,68	14	9,5

Tabela 15: Obim, dinamika i struktura turističkog prometa u opštini Bar za 10 godina (2009 – 2018)⁴⁵

Istovremeno, analiza desetogodišnjeg perioda pokazuje da je najveće učešće barske Opštine, po broju turista u turističkom prometu Crne Gore, bilo u 2013. godini sa 11,09%, a po broju noćenja u 2015. godini 13,89%.

Kada je riječ o smještajnim kapacitetima, raspoloživim na području opštine Bar, oni učestvuju sa približno 10,5% u ukupnim smještajnim kapacitetima Crne Gore, prema podacima iz 2018. godine, kada su u pitanju objekti kolektivnog smještaja. Od ukupnog broja ležaja koji su na raspolaganju turistima u Crnoj Gori, u Baru se nalazi oko 12,04% (uključujući i individualni turistički smještaj).

Kada je u pitanju razvoj turizma u opštini Bar, važno je napomenuti da se on razvija organizovano; međutim ne postoji dugoročni plan razvoja (strategija) ove privredne grane.

	Broj objekata	Broj smještajnih jedinica	Sobe	Apartmani	Ležajevi	Stalni	Dodatni
Bar (ukupno)	40	2.285	2044	241	5.606	5.338	268
Hoteli	14	1.311	1.211	100	3.028	2.807	221
Četiri zvjezdice ****	3	3379	328	51	980	817	163
Tri zvjezdice ***	5	251	238	13	626	616	10
Dvije zvjezdice **	4	589	553	36	1,204	1,157	47
Jedna zvjezdica *	2	92	92		218	217	1
Garni hotel	1	8	5	3	20	12	8
Dvije zvjezdice **	1	8	5	3	20	12	8
Mali hoteli	13	257	240	27	679	667	12
Četiri zvjezdice ****	4	100	81	19	233	229	4
Tri zvjezdice ***	6	104	97	7	292	284	8
Dvije zvjezdice	3	63	62	1	154	154	

⁴⁵ MONSTAT, Dolasci i noćenja turista u kolektivnom smještaju - Saopštenja 2009 - 2018

**							
Apart-hotel	4	99	7	92	281	254	27
Četiri zvjezdice ****	4	99	7	92	281	254	27
Turističko naselje	1	384	380	4	1.023	1.023	
Jedna zvjezdica *	1	384	380	4	1.023	1.023	
Gostionica	1	8		8	40	40	
Dvije zvjezdice **	1	8		8	40	40	
Pansioni	4	110	107	3	271	271	
Tri zvjezdice ***	1	20	17	3	27	27	
Dvije zvjezdice **	1	55	55		152	152	
Jedna zvjezdica *	2	35	35		92	92	
Odmaralište	2	98	94	4	264	264	

*kategorizacija od 2018. godine

Tabela 16: Struktura smještaja u Baru⁴⁶

U svim hotelima izvršena je nova kategorizacija, kao i u turističkim naseljima, pansionima i vilama, dok se odmarališta i kampovi još uvijek vode po staroj kategorizaciji. Deset hotela su dobila četiri, a dvanaest tri zvjezdice, dok je najveći broj njih kategorisan sa dvije i jednom zvjezdicom⁴⁷.

U 2018. godini, prema zvaničnim podacima, barsku opštinu je posjetilo 191.252 turista, koji su ostvarili 1.810.018 noćenja. Međutim, zbog neprijavlivanja turista, zvanični podaci ne korespondiraju potpuno sa realnim stanjem. Značajno je istaći da postoji pozitivan trend turističkih posjeta i noćenja, posebno inostranih gostiju.

Morski (kupališni) turizam je glavni motiv dolaska većine domaćih i stranih turista, koji su niže platežne moći i koji su tolerantni na određene nedostatke u ponudi i kojima je dovoljna ponuda koja se sastoji iz sunca, mora i plaže sa jednostavnim sadržajima upotpunjena kulturno–istorijskim vrijednostima. Pored stacionarnih gostiju, veliko interesovanje za barsku rivijeru pokazuju dnevni izletnici, naročito iz Podgorice, a u danima vikenda i iz sjevernih opština države, koji vozom ili privatnim automobilima dolaze na jednodnevne izlete, najčešće u Sutomore. Stavljanjem u funkciju tunela Sozina, ovaj trend je iz godine u godinu u porastu. Glavni resurs ovog vida turizma je morska obala, u prvom redu plaža, od čijeg kapaciteta i vrijednosti u najvećoj mjeri zavisi kapacitet *maritime* ponude.

Najatraktivnije su male plaže, teško pristupačne, poput Kraljičine plaže kod Čanja. Međutim, dalje infrastrukturno i komunalno uređenje ovih plaža ostaje prioritet; ovo je posebno naglašeno posljednjih godina zbog povećanja broja posjetilaca, kao i izgradnjom smještajnih i pratećih kapaciteta. Dalje uređenje plaža zahtijeva izgradnju novih sanitarnih objekata i tuševa, kao i povećanje broja spasilačkih ekipa. Takođe, i na Skadarskom jezeru se upražnjava kupališno rekreativni turizam (plaže Murići, Pješačac, itd), a postoje veliki potencijali za dalji razvoj.

Sportsko–rekreativni turizam: ovaj vid turizma nije adekvatno razvijen. U gradu postoje sportski klubovi za vodene i kopnene sportove, ali oni nisu jače integrisani u turističku ponudu, prvenstveno zbog materijalnih i tehničkih uslova, slabog trenerskog kadra u gotovo svim sportovima, naročito u kopnenim dvoranskim, kao i rezultata koje ostvaruju na takmičenjima. Bez dovoljno uređenih terena i zatvorenih objekata ne mogu se očekivati značajniji efekti ovog vida turizma, jer se stvaranjem

⁴⁶ Monstat: turistički kapaciteti u kolektivnom smještaju, 2018. godina.

⁴⁷Ibidem- Monstat

uslova i izgradnjom sportske infrastrukture obezbjeđuje dolazak sportista na pripreme i ekonomska valorizacija i eksploatacija objekata. Danas u Bar dolaze sportske ekipe na pripreme, naročito u proljećnom periodu, ali je njihov broj mali i nesrazmjeran potencijalu kojeg Bar ima za ovaj vid turizma.

Manifestacioni turizam: ovo je vrlo značajan oblik turizma za sadržajno obogaćivanje ljetnje ponude, ali i za život grada van glavne ljetnje sezone. Tradicionalne kulturne manifestacije u opštini Bar predstavljene su u prethodnom poglavlju.

Tranzitni turizam: je vezan pretežno za ljetnji period, kada su glavna turistička kretanja. Uslovljen je pogodnostima za nautički turizam, kao i funkcionisanjem luke, željeznice i autobusnog saobraćaja čiji putnici prelaze preko Bara i barske rivijere prema Budvi, Boki Kotorskoj i Ulcinju. Istovremeno, potrebno je naglasiti i druge oblike turizma koji postoje u opštini Bar i za koje postoje veliki potencijali za dalje razvijanje:

Nautički turizam: s obzirom na prirodne i antropogene vrijednosti, pogodnosti morske i jezerske obale, nautičko-prometni položaj Bara, stalno rastuću tražnju, nautički i kruzing turizam se sve više razvijaju u opštini Bar. Naime, barsko priobalje je pogodno mjesto za lociranje marine i drugih nautičkih objekata, jer je jedan dio obale zaštićen brdom Volujica od vjetrova i mora. Postojeća marina je locirana u blizini lučkog kompleksa. Obuhvata površinu od 15 ha i posjeduje sve prateće sadržaje. Povećanjem standarda stanovništva i sve većim otvaranjem Crnogorskog primorja stranim tržištima, kapacitet 400 komercijalnih vezova postojeće marine nije dovoljan.

Od 2016. godine, Bar je postao i kruzing destinacija. Značajan broj brodova na brodskim kružnim putovanjima uplovljava u Bar. Te godine u Bar je uplovilo sedam kruzera sa 8.660 putnika, u 2017. godini devet kruzera, preko kojih je u Bar i Crnu Goru došlo oko 11.550 putnika, dok je u 2018. godini uplovilo 16 kruzera sa oko 24.000 putnika. Kruzing sezona 2019. godine otvorena je 20. februara i traje do polovine oktobra.

Poslovni i kongresni turizam: ovaj vid turizma je u ranijem periodu predstavljao značajan segment turističke ponude grada Bara, prateći razvoj grada. Međutim, postojeći hotelski kapaciteti u Baru ne mogu ispuniti visoke zahtjeve poslovnog i kongresnog turizma. U tom smislu, postoji limitirana infrastruktura, koju karakterišu savremene kongresne dvorane opremljene svim neophodnim tehničkim sadržajima (simultalno prevodenje, monitori i dr. tehnička pomagala, novinsko, elektronsko i TV izvještavanje).

Kulturni, istorijsko-spomenički turizam: značaj Bara u smislu afirmacije kulturno-istorijskih spomenika je nedvosmislen. Posljednjih godina se radilo intenzivno na poboljšanju stanja najvažnijeg spomenika kulture - Starog grada u Starom Baru. Pored Starog grada Bara, najposjećeniji su spomenici na Skadarskom jezeru, tzv. „ostrvima goricama”, Starčeva gorica, Beška, Moračnik.

Seoski, eko, lovni i ribolovni turizam: je nerazvijen, iako postoje izuzetni uslovi u selima na obali i bližem zaleđu Skadarskog jezera (dio koji ne pripada nacionalnom parku), posebno u Crmnici. Ekoturizam za sve brojniju i specijalizovaniju tražnju nije posebno organizovan, sem dijelom u okviru izleta, ali ima izuzetne potencijale na Skadarskom jezeru, u specifičnim oblastima, kao što su: posmatranje ptica, eko ribolov u kombinaciji sa smještajem i etno motivima seoskog turizma. Korišćenje lovišta Bara povjereno je na upravljanje DOO „Lovstvo”⁴⁸. Osnovna djelatnost DOO „Lovstvo” Bar je uzgoj, zaštita i lov divljači. Osim ovih djelatnosti, DOO „Lovstvo” ima značajnu ulogu u organizovanju posjeta i lova za strane lovce-turiste. S tim u vezi, ribolovni i lovni turizam predstavlja značajnu šansu za razvoj ovih krajeva i uvođenje u zvaničnu turističku ponudu, uz ograničenja koja se moraju nametnuti kako bi se zaštitile biljne i životinjske vrste. Međutim, imajući u vidu strateške smjernice razvoja turizma Crne Gore, lov nije prepoznat kao vid turizma koji će se promovisati, prije svega zbog održivog razvoja.

Izletnički turizam: posebno u ljetnjim mjesecima predstavlja značajan potencijal za opštinu Bar. Ovaj vid turizma je na Skadarskom jezeru izuzetno razvijen u toku turističke sezone, kada svakodnevno ima preko 300 turista koji krstare jezerom. Postoje i druga izuzetna mjesta za razvoj ove vrste turizma.

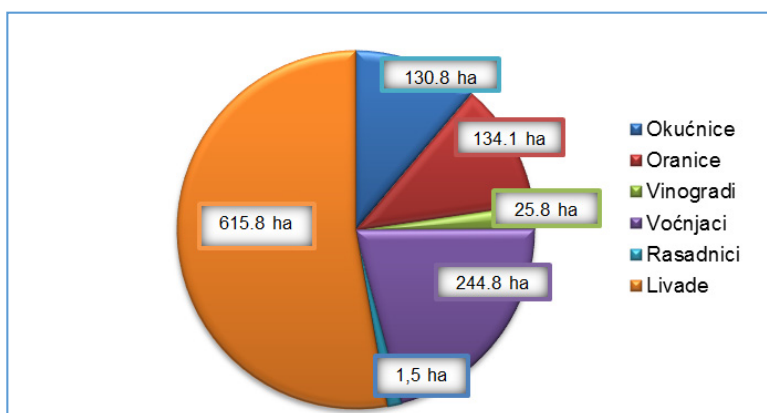
⁴⁸Na osnovu odluke Vlade crne Gore, potpisan je ugovor 23.05.2012. godine, između Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i JP „Rumija” o upravljanju lovištem Bar

3.5.3 Poljoprivreda i ribarstvo

Poljoprivreda

Prema posljednjem poljoprivrednom popisu (2010), opština Bar raspolagala je sa 18.460 ha ukupnih poljoprivrednih površina ili 30,87% njene kopnene teritorije. Ova površina čini 3,67% ukupnog poljoprivrednog zemljišta Crne Gore. Međutim, shodno posljednjim podacima MONSTAT-a, ukupno raspoloživo poljoprivredno zemljište opštine Bar iznosi 4.166,6 ha, odnosno 2.442,7 ha korišćenog poljoprivrednog zemljišta, što čini 1,15% od ukupno popisano zemljišta u Crnoj Gori.

Od ukupne korišćene poljoprivredne površine Opštine, neobrađivo poljoprivredno zemljište (pašnjaci/katuni) iznose 52,8% ili 1.289,9 ha, dok je obrađivo poljoprivredno zemljište zastupljeno sa 47,2% ili 1.152,8 ha. Struktura obrađivog poljoprivrednog zemljišta prikazana je na grafiku u nastavku. Najveći udio čine livade (53%), zatim voćnjaci (21%), oranice (12%), okućnice, vinogradi i rasadnici (11%).

Grafik 10: Obradivo poljoprivredno zemljište na području opštine Bar

Prema posljednjem popisu poljoprivrede (2010), na nacionalnom nivou, ukupno korišćeno zemljište poljoprivrednih gazdinstava je raspoređeno po ruralnim mikro-rejonima, datim u tabeli u nastavku.

Br	Ruralni mikro-rejon	Udio ukupnog poljoprivrednog zemljišta
I	Ruralno zaleđe Sutomora	4,30% ili 105,1 ha
II	Rubna zona Bara	61,48% ili 1501,7 ha
III	Podgorina Rumije	1,57% ili 38,4 ha
IV	Podlisisinjsko primorje	8,03% ili 196,1 ha
V	Mrkovsko polje i okolne valovite ravni	11,28% ili 275,6 ha
VI	Južna Krajina	7,65% ili 187,0 ha
VII	Šestani i Livari	2,51% ili 61,4 ha
VIII	Planinska Crmnica	1,87% ili 45,8 ha
IX	Crmničke ravnice i vinogorja	1,29% ili 31,5 ha

Tabela 17: Udio ukupnog poljoprivrednog zemljišta opštine po ruralnim mikro-rejonima⁴⁹

Shodno podacima prikazanim u Tabeli br. 15, izrazita većina ukupnog korišćenog zemljišta poljoprivrednih gazdinstava je u ruralnim mikro-rejonima I, II, IV i V, ukupno 85,09% ili 2.078,5 ha, odnosno popisana je u najnaseljenijem i najrazvijenijem primorskom pojasu, dok na planinski pojas i pojas Skadarskog jezera otpada samo 15%. Najmanji posjedi korišćenog zemljišta poljoprivrednih gazdinstava su prosječne veličine od 0,43 ha, najmanje u rejonima VI, VII i VIII jezerskog pojasa, sa

⁴⁹ Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja

jako usitnjenim parcelama, te se fragmentisanost gazdinstava i izdvaja kao jedna od najizrazitijih specifičnosti barske opštine u domenu poljoprivrede.

Od ukupno 1.814 poljoprivrednih gazdinstava na teritoriji opštine Bar, okućnice i/ili bašte koristi 1.463 gazdinstava, oranice 595 gazdinstava, vinograde 153, voćnjake 1.276, rasadnike 9 gazdinstava, a livade i pašnjake 1.073, odnosno 985 gazdinstava, respektivno (brojevi gazdinstava se ne sabiraju, jer jedno gazdinstvo po pravilu koristi više od jedne kategorije poljoprivrednog zemljišta).

Na području Bara zastupljeno je i mediteransko i kontinentalno voćarstvo. Ipak, kontinentalno voćarstvo u ukupnim prinosima na nivou naše opštine nije značajno. Mediteransko voćarstvo pretežno se ogleda u proizvodnji agruma, masline, šipka (nara), smokve. Kada je riječ o prinosima maslina i agruma, učešće prinosa ovih vrsta u opštini Bar u ukupnim prinosima u Crnoj Gori je 25%, odnosno 22%. Bilježi se pozitivan trend u maslinarstvu i podizanje novih, mladih zasada. Ipak, na području opštine Bar se i dalje bilježi veliki broj starih i napuštenih maslinjaka. Intenzivne agrotehničke mjere se primjenjuju vrlo ograničeno, sa veoma ekstezivnom upotrebom sistema za navodnjavanje i zaštitu od bolesti i štetočina.

Na teritoriji opštine Bar, procjenjuje se da ima oko 959.500 rodni vinogradarskih čokota, 93.900 rodni stabala agruma (posebno mandarine), 85.500 rodni stabala masline, preko 50.000 stabala kestena, uz znatan broj stabala smokve, kivija i nara.⁵⁰ Na oranicama i baštama dominira proizvodnja krompira i djeteline, a na livadama i pašnjacima proizvodnja sijena. Mehanizacija nije na zadovoljavajućem nivou i ne pokriva lokalne potrebe, niti je usklađena sa reljefnim specifičnostima opštine, te se jedina procjena može napraviti o broju traktora, i to oko 660 jednoosovinskih i 123 dvoosovinska.

Statistički podaci koji se tiču stočarske proizvodnje na području opštine Bar, popisuju oko 2.217 goveda, 119 svinja, 4.119 ovaca, 57 konja i oko 10.000 komada živine, uz oko 3.100 košnica. Ipak, treba uzeti u obzir varijaciju ovih vrijednosti.

Promjene u demografskoj strukturi, uz izrazitu urbanizaciju, usloveli su sociokulturološke, ali i privredne promjene. Naime, demografski podaci poljoprivrednog i ukupnog stanovništva u Crnoj Gori i opštini Bar pokazuju da je smanjenje aktivnog poljoprivrednog stanovništva značajno brže od rasta ukupne populacije.

U seoskim domaćinstvima, starosna struktura je nepovoljna i individualna proizvodnja je zapostavljena. Mlađe stanovništvo se u većini slučajeva bavi poljoprivredom kao dopunskom djelatnošću (vikendima ili poslije regularnog radnog vremena). Ovakva demografska konstelacija negativno utiče na tržišnu orijentaciju gazdinstava i usporava modernizaciju poljoprivredne proizvodnje.

Infrastuktura na selu je relativno loše izgrađena (izuzetak obodna naselja - Livari, Donji Murići, Pinčići). Ovo uslovljava da su tereni udaljeni od gradskog jezgra slabo nastanjeni. Zapostavljeni su osnovni prerađivački kapaciteti vode do skromnog, a često i oskudnog asortimana finalnih proizvoda.

Ipak, poljoprivredni proizvođači, kroz mjere podrške lokalne uprave, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, drugih državnih institucija, ali i veoma značajnih evropskih fondova, sve više prepoznaju mogućnost finansiranja svojih potreba i pokazuju zainteresovanost i aktivno učešće na raspisanim konkursima i javnim pozivima.

Što se tiče institucija koje podržavaju razvoj poljoprivrede na lokalnom nivou, one se mogu sagledati kroz:

- a) Naučno-obrazovne institucije: Srednja stručna škola i Primijenjene akademske studije Biotehničkog fakulteta Univerziteta Crne Gore (program osnovnih studija – Mediteransko voćarstvo i Specijalističkih studija – Rasadničarstvo).
- b) Službe: Savjetodavna služba za biljnu proizvodnju; Veterinarske stanice, Inspeksijske službe.

---

⁵⁰ MONSTAT

- c) Udruženja poljoprivrednika i nevladine organizacije u oblasti maslinarstva, vinogradarstva i vinarstva, pčelarstva, stočarstva.

Ribarstvo

Opština Bar ima povoljne uslove i znatne resurse za razvoj morskog i jezerskog/slatkovodnog ribarstva. Na području Bara, ribarstvo se obavlja kao privredna i kao sportsko-rekreativna aktivnost. Privredni ribolov je značajan izvor prihoda stanovništva uz Skadarsko jezero (jedini izvor prihoda za 39% stanovništva Krajine i 10% stanovništva Crmnice). Shodno posljednjim zvaničnim podacima, ulov jezerske ribe u opštini učestvuje sa 50% u ulovu jezerske ribe u Crnoj Gori, a ulov morske ribe sa 23,7% u ukupnom ulovu morske ribe u Crnoj Gori. Ribarstvo je tradicionalna djelatnost i značajan izvor prihoda lokalnog stanovništva, ali se u posljednjih dvadeset godina odvija u sve manjem obimu, kako zbog pravila Nacionalnog parka, tako i zbog depopulacije sela, smanjenja ribljeg fonda (izlovljavanje, krivolov, uticaj alohtonih vrsta), povećanja udjela drugih djelatnosti itd. Veliki problem predstavlja nelegalni ribolov i izlovljavanje ribe sredstvima kao što su: elektroagregati, garbitne lampe sa ostima i lov na nagon.

Procjenjuje se da je prosječni ulov ribe na jezeru oko 1250 t, i to oko 60% (750 t) ukljeve, oko 30% (375 t) krapa i oko 10% (125 t) ostalih vrsta. U jezeru su nastanjene autohtone familije ciprinida, salmonida i tri vrste ribljih parazita, sa najzastupljenijim vrstama krap i ukljeva, a manji broj je kuble, brca, klana, jegulje, crnog amura, grgeča, itd.

Priobalno morsko područje je izuzetno bogato raznim ribljim vrstama (preko 360), i najviše se love: oslić, barbun, raža, grdoba, hobotnica, muzgavac, sipa, lignja, san-pjetro, sardela, skuša, zubatac, škarpina, gof, palamida, školjke i rakovi. Međutim, trend razvoja morskog ribarstva je usporen i ograničen usljed zastarjele opreme individualnih ribara, nepostojanja preduzeća za ribolov i preradu ribe, specijalizovanih servisa za remont plovila i dr.

3.6. Saobraćaj, telekomunikacije, informacione i komunikacione tehnologije (ICT)

3.6.1. Drumski i željeznički saobraćaj

Barska opština ima velike konkurentske prednosti kada je riječ o infrastrukturnoj dostupnosti. Bar se nalazi na dvije od nekoliko dominantnih osovina u razvojnim koridorima, tj. na južnom longitudinalnom pravcu duž primorja, koji sada predstavlja dio Jadranske magistrale, kao i na istočnom transverzalnog pravcu Bar–Podgorica–Kolašin–Mojkovac–Bijelo Polje–Srbija. Otvaranjem tunela kroz Sozinu, rastojanje između Bara i glavnog grada Podgorice je smanjeno na samo 54 km.

Mrežu kategorisanih puteva opštine Bar čine:

- 1) Poluautoput - drumski tunel Sozina sa pristupnim saobraćajnicama
- 2) Magistralni putevi: M-2.4 Petrovac-Sutomore-Bar-Ulcinj; M-2 Petrovac (raskrsnica sa M-1)-Sotonići-Virpazar-Podgorica
- 3) Regionalni put: R-15 Virpazar (raskrsnica sa M-2)-Ostros-Stegvaš (granica sa opštinom Ulcinj); • Virpazar-Sutorman-Tudemili-Biskupada; • Biskupada-Dobra Voda-Pečurice-Kamenički most
- 4) Lokalni putevi: •Magistralni put M-2 (Virpazar)-Komarno-granica Opštine; • Virpazar-Gluhi Do-Magistralni put M-2; • Pečurice-Gorana-Kovačevići-granica Opštine

Kroz teritoriju opštine Bar takođe prolazi regionalni put dužine 40.000 metara (asfaltiran) i magistralni putevi ukupne dužine 57.400 metara (asfaltirani).

Od ukupne lokalne putne mreže, na teritoriji opštine Bar kategorisano je 512 puteva, čija je ukupna dužina 370.066 metara.

Ulica u naseljima ima 68, ukupne dužine 42.777m, lokalnih puteva 73, koji u dužini od oko 181.119m imaju asfaltni zastor, uglavnom lošijeg kvaliteta i nekategorisanih puteva 371 ukupne dužine 118.412m.

Ukupna dužina asfaltiranih puteva	303.992 metara (82.1%)
Ukupna dužina betoniranih puteva	27.943 metara (7,6%)
Ukupna dužina makadamskih puteva	30.688 metara (8,3%)
Ukupna dužina zemljanih puteva	7.443 metara (2%)

Tabela 18: Dužina puteva po vrsti zastora⁵¹

Prostorno urbanistički plan opštine Bar 2020. ukazuje da je na području opštine Bar, kao i na čitavoj teritoriji Crne Gore, drumski saobraćaj najzastupljeniji vid u prevozu robe i putnika. Putnički saobraćaj u željezničkom prevozu u 2019. ima pad od -0,8% upoređujući isti period prethodne godine, dok robe u željezničkom saobraćaju imaju porast od 36,9%. Putnici u drumskom saobraćaju u 2019. imaju porast od 1,7%, upoređujući sa istim periodom prošle godine, dok robe u istom periodu za drumski saobraćaj imaju povećanje od 11,9% na nivou Crne Gore. Drumski saobraćaj ima značajno veće učešće u odnosu na vodni i/ili željeznički saobraćaj, (uporedni period je II kvartal 2018. do II kvartala 2019. godine)⁵².

Većina raskrsnica u centru grada je opterećenija od ostalih raskrsnica na magistralnom putu M-2.4 Petrovac-Bar-Ulcinj.

U pogledu strukture saobraćajnog toka, na svim raskrsnicama se uočava da je učešće putničkih automobila dominantno (74 - 90% u ukupnom toku prosječno u satu).

⁵¹ ODLUKA O KATEGORIZACIJI DRŽAVNIH PUTEVA ("Službeni list Crne Gore", br. 064/19 od 25.11.2019)

⁵² MONSTAT: Saobraćaj

Učešće bicikala na svim posmatranim raskrsnicama je veoma malo (uglavnom ispod 1%), dok je učešće motocikala nešto veće (do 3,65% u ukupnom toku).

Opterećenje na raskrsnicama kreće se u rasponu od 755 do 1.764 vozila prosječno u jednom satu⁵³. Najveće časovno opterećenje zabilježeno je na raskrsnici Bulevar dinastije Petrović-V. Rolovića-Makedonska, u periodu od 13-14 časova i iznosi 2.166 vozila, ukupno na svim prilazima. Problem preopterećenosti saobraćaja naročito je izražen u periodu turističke sezone i to u periodu od 15. jula do 15. avgusta, sa tendencijom proširenja perioda zagušenja saobraćaja i to na prilazima-ulazima u Čanj, Sutomore, Šušanj i dio Magistralnog puta kroz naselje Čeluga. Neophodno je trajno rješenje po ovom pitanju, jer sva infrastrukturna ulaganja po pitanju proširenja saobraćajnice, pasarela nisu dali zadovoljavajuće rezultate.

Razvoj motorizacije na nivou opštine

<i>Vrsta vozila</i>	<i>Broj</i>
Motocikli	609
Putnički automobili	17.391
Kombi vozila	40
Autobusi	43
Teretna vozila	1.163
Specijalna radna vozila	78
Vučna vozila	103
Priključna vozila	161
UKUPNO VOZILA	19.588

Tabela 19: Podaci o broju registrovanih vozila na teritoriji opštine Bar u periodu 03.01. - 31.12.2018. godine⁵⁴

U 2018. godini, u Baru je registrovano 17.461 vozilo, što predstavlja nivo registracije od 8,46% na nivou Crne Gore, dok broj prvih registracija u 2018. godini iznosi 1.578 vozila, što predstavlja nivo registracije od 13,55% na nivou Crne Gore. U vezi navedenog, električna vozila u 2018. imaju ukupno učešće u broju vozila u Crnoj Gori od 0,0456%, dok, ukoliko uporedimo podatke o broju električnih vozila u Crnoj Gori sa 2017. godinom, imamo povećanje od 216%⁵⁵. Trend promjena vrste agregata sa emisijom CO₂ koji bi imao nulti efekat je u narednom periodu neminovnost i obaveza, a koja je u skladu sa direktivama EU. Neophodan uslov za implementiranje novih transportnih tehnologija je izgradnja neophodne infrastrukture, pozicija za dopunjavanje pogonskih baterija električnih vozila.

Intenzitet saobraćaja na mreži puteva

Kontinualno praćenje intenziteta i strukture saobraćaja na putevima u opštini Bar ne postoji. Jedini pouzdani i ažurni podaci o intenzitetu i strukturi saobraćaja postoje za drumski tunel „Sozina“ i prilazne saobraćajnice koji se evidentiraju u okviru naplate putarine.

3.6.2. Vodni saobraćaj i Luka Bar

Bar je, pomorskim plovnim putevima, povezan, preko Otranskih Vrata, sa mediteranskim lukama a dalje i sa lukama svih kontinenata.

Luka Bar je glavna teretna luka u Crnoj Gori i pripada grupi ključnih subjekata logističkog sistema Crne Gore. Promet roba u pomorskom saobraćaju na nivou Crne Gore, bilježi stalni pad od 2010. koji

⁵³ Nakon analize saobraćaja 2009. godine na teritoriji opštine Bar zaključeno je da osim raskrsnice Bulevar dinastije Petrović - V. Rolovića - Makedonska, visoko opterećenje zabilježeno je i na raskrsnicama ulica JNA poslije nadvoznjaka-kružni tok na „Biskupadi“ sa 1.691 vozilom prosječno u satu kao i na raskrsnicama Bulevar dinastije Petrović- JNA i Bulevar revolucije - Bulevar dinastije Petrović sa oko 1.500 vozila prosječno po satu.

⁵⁴MUP CG područna jedinica Bar za upravne i unutrašnje poslove

⁵⁵ MONSTAT Godišnja statistika saobraćaja, skladištenja i veza 2018

je iznosio 441.424 tona do 2016. u ukupnom iznosu od 41.668 tona.⁵⁶ Cijeneći raspoložive kapacitete Luke Bar, potencijale razvoja i identifikovane prednosti i šanse, Luka Bar predstavlja jednu od centralnih razvojnih šansi Crne Gore i opštine Bar. Površina infrastrukturno uobličenog prostora Luke Bar je 130 ha, dok je površina lučkog akvatorijuma cca 70 ha. Shodno Prostornom planu posebne namjene za obalno područje (Detaljna razrada lokacija „Prva faza Privredne zone Bar” u opštini Bar), dodatnih cca 270 ha je rezervisano za dalji razvoj djelatnosti direktno ili indirektno povezanih sa osnovnom funkcijom luke. Prostornim planom Crne Gore do 2020. planirano je da će se Luka Bar dalje razvijati kao glavna međunarodna luka u Crnoj Gori i da preraste u važan regionalni intermodalni transportni centar.⁵⁷

Na području Luke Bar djeluju dva lučka terminal operatora: „Luka Bar” AD (akcionarsko društvo u kojem država Crna Gora ima većinski udio u akcijskom kapitalu: 54%) i AD „Port of Adria” (akcionarsko društvo u kojem kompanija iz Turske „Global Ports Holding” ima većinski udio u akcijskom kapitalu: 62%).

Praktično cjelokupno područje Luke Bar, izuzimajući Gat V (Putnički terminal) i dio Gata III, se nalazi u režimu Slobodne zone. Status korisnika Slobodne zone se stiče zaključivanjem ugovora o obavljanju djelatnosti u Slobodnoj zoni sa „Luka Bar” AD, kao ovlaštenim operatorom Zone, shodno Zakonu o slobodnim zonama i internoj regulativi Zone (Opštim pravilima poslovanja u Slobodnoj zoni). Korisnici Slobodne zone uživaju brojne pogodnosti predviđene Zakonom o slobodnim zonama i drugim propisima. Step en iskorišćenosti potencijala Slobodne zone od njenog osnivanja pa do maja 2019.g. nije bio na adekvatnom nivou. To je, prvenstveno, bilo uslovljeno brojnim prisutnim ograničenjima efikasnosti njenog funkcionisanja: od 2010. pa do 01.10.2018. prostor Slobodne zone nije bio pokriven prostorno-planskom dokumentacijom; „Luka Bar” AD, kao Operator Slobodne zone nije imala regulisano pravo sklapanja višegodišnjih ugovora (dužim od jedne godine); na području Slobodne zone su u toku brojni postupci restitucije; izostanak realnih podsticaja za korisnike Slobodne zone.

Strateški prioritet u domenu saobraćaja i pomorstva predstavlja optimizacija saobraćajnog sistema Bara u funkciji bolje kooperacije, koordinacije i konsolidacije tokova ljudi, roba u usluga. Neophodno je usmjeriti aktivnosti ka kreiranju sistema koji će doprinijeti prevazilaženju identifikovanih ograničenja različitog karaktera u realizaciji saobraćajnih tokova u cilju postizanja većih ekonomskih, prostornih, tehničko-tehnoloških i ekoloških efekata. Proces optimizacije saobraćajnog sistema Bara, u cilju sveukupnog ekonomskog razvoja Bara, zahtijeva adekvatno koncipiran pristup planiranju i realizaciji aktivnosti, koji će rezultirati savremenim održivim rješenjima.

3.6.3. Telekomunikacije i informatika

Od telekomunikacione infrasrukture, koja je od bitnog uticaja na razvoj i perspektive daljeg razvoja telekomunikacione mreže i usluga na ovom području, treba istaći TT kanalizaciju u užem gradskom području i telekomunikacione optičke kablove. U užem gradskom području izgrađeni su značajni kapaciteti TT kanalizacije.

Ona je izgrađena od glavnog TK centra do svakog isturenog stepena, ali su i u mjesnoj mreži svakog od njih, duž svake značajnije saobraćajnice izgrađene TT kanalizacije. Ovo je svakako veoma važan element za dalju izgradnju buduće multimedijalne telekomunikacione mreže. Izgrađeni su magistralni optički kablovi: Dobra Voda – Bar – Sutomore - Podgorica (dionica međunarodnog kablovskog pravca Krf - Beograd) i Bar - Ulcinj. Ovi optički kablovi, koji značajnim dijelom prolaze kroz teritoriju opštine Bar, bili su okosnica infrastrukture povezivanja. Izgradnjom takozvanih «privoda» optičkim kablovima su povezana sljedeća naselja: Brca, Dobra Voda, Zagrađe, Pečurice, Sutomore, Čeluga i Šušanj. Optikom su povezana istureni pretplatnički stepeni u samom gradskom području: Stara Raskrsnica, Ilino 1, Ilino 2 i Popovići.

Ovdje je bitno napomenuti da je realizovan i alternativni optički pravac. Naime, osnovni optički pravac je duž puta Bar-Sutomore, a alternativni duž pruge Bar-Sutomore.

⁵⁶ MONSTAT Promet roba u pomorskom saobraćaju

⁵⁷ Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine

Mobilna telefonija: prostor opštine Bar pokrivaju tri operatora mobilne telefonije „Telenor”, „T-Mobile” i „M-Tel”. U posljednjih nekoliko godina došlo je do ekspanzije u razvoju mobilne telefonije, što je rezultiralo ne samo kvalitetnijim pokrivanjem svih dijelova teritorije osnovnim telefonskim signalom, nego su, što je posebno značajno, obezbijeđene mogućnosti korišćenja svih savremenih usluga preko GSM mreže.

Fiksna telefonska meža i IP telefonija: na teritoriji opštine Bar je u konstantnom padu kao način komunikacije koji je izgubio svoj komunikacioni oblik. Prema dostupnim podacima, postoji 14.675 telefonskih priključaka na mrežu Crnogorskog Telekom, dok je broj korisnika M-tel mreže 183 (uključeni i korisnici Interneta, fiksne telefonije i kablovske mreže), Telemah. Kada se uzme u obzir dobra izgrađenost TT kanalizacije u gradu, kao i procenat digitalizacije pretplatnika, koji iznosi 99%, onda se stanje u fiksnoj telekomunikacionoj mreži, po broju i kvalitetu pretplatničke mreže, može ocijeniti kao povoljno. Većina distributera nudi, kao ponudu u okviru sveukupnog paketa punuda, IP telefoniju (Telekom, M-tel, Telemah), te se na taj način vrši otklon od standardnog načina korišćenja telefonije.

Internet: Stanje interneta, kao mreže za prenos podataka, može se ocijeniti kao zadovoljavajuće. Internet je kroz mrežu distribucije podijeljen, kako kroz kablovsku mrežu nezavisnih operatera tako kroz optičku mrežu (u urbanom dijelu), takođe rasprostranjen je kroz sve mreže mobilnih operatera. Kvalitet interneta mobilnih operatera varira od pozicije distribucije.

Informatika: Sadašnji informatički posao u Baru se svodi uglavnom na trgovinu, iako postoji informatički potencijal koji nije kanalisano. Postoji dvadesetak firmi koje su bazirane na prodaji i servisu računarske opreme, biro opreme i potrošnog materijala, dok se samo mali dio bavi razvojem softverskih aplikacija. Takođe, problem je što firme koje se bave informatikom nemaju dobro organizovane službe podrške.

Tržište u ovoj oblasti je nedovoljno razvijeno. Broj stručnjaka – programera je nedovoljan i oni uglavnom funkcionišu kao pojedinci, u izolovanom sistemu. Većina preduzeća u ovoj oblasti se bave implementacijom informacionih tehnologija, ali veoma mali broj preduzeća radi na proizvodnji softvera.

3.7. Lokalna samouprava

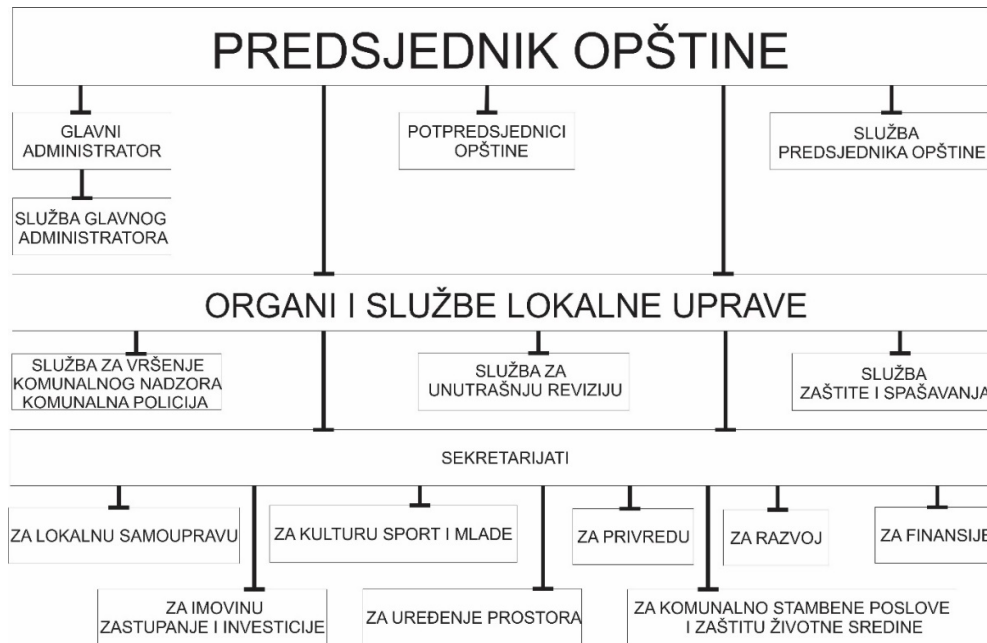
3.7.1. Struktura lokalna samouprave

U skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi, građani i organi lokalne samouprave uređuju i upravljaju određenim javnim i drugim poslovima.

Uspostavljena je funkcionalna struktura lokalne samouprave, koju predstavljaju Skupština opštine Bar, kao zakonodavni i predsjednik Opštine Bar, kao izvršni organ.

Grafik 11: Organizacija Skupštine opštine Bar

Grafik 12: Organizacija izvršne vlasti u Baru

	2016	2017	2018	2019
Opština Bar ⁵⁸	244	236	233	238
DOO Vodovod i kanalizacija	147	161	162	168
DOO Sportsko-rekreativni centar	23	26	25	25
DOO Lovstvo	9	11	13	10
DOO Možura	20	20	20	20
DOO Komunalne djelatnosti	277	264	280	288
JP Kulturni centar Bar	60	62	64	63
Turistička organizacija Bar ⁵⁹	7	10	10	10

Tabela 20: Broj zaposlenih u opštini Bar i javnim službama čiji je osnivač Opština(2016-jun 2019)

Zaposleni u lokalnoj samoupravi su obučeni za obavljanje izvornih i povjerenih poslova, u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi. Kontinuirano unaprjeđenje kapaciteta zaposlenih vrši se kroz obuke koje pružaju Uprava za kadrove i Zajednica opština Crne Gore i kroz projekte za jačanje kapaciteta međunarodnih razvojnih organizacija kao i kroz individualne obuke i profesionalni razvoj.

3.7.2 Struktura informaciono tehnološkog okruženja⁶⁰

Po pitanju IT opremljenosti opštinske administracije, kako hardware tako i software, predstavlja zaostatak u razvoju. Pregled ukupne Hardware informacione tehnologije u opštini Bar prema eksploatacionom vremenskom periodu: preko 64% hardware koristi se duže od 10 godina, 14% hardware do 5 godina, dok je ostatak hardware od 21% u eksploatacionom periodu do 5 godina, takođe i nerazvijenost aplikativnih platformi i prateće software tehnologije. Jedinstven OPSYS sistem – e-opština, funkcionalan i jedini je sistem koji objedinjuje Opštinu na nivou servisa.

⁵⁸ Sekretarijat za lokalnu samoupravu, svi podaci za zaposlene u opštini Bar odnose se za mjesec novembar iz navedene godine

⁵⁹ U Turističkoj Organizaciji Bar se tokom ljetnje sezone zaposli do 35 osoba na određeno vrijeme za rad u TIB, u broju stalno zaposlenih je uključen i direktor koji je zaposlen na mandat od 4 godine

⁶⁰ Strategija razvoja informaciono tehnološkog okruženja opštine Bar 2019 - 2024

Zaostatak je u implementaciji novih sistema i servisa prema krajnim korisnicima. Neophodno je ustanoviti jedinstvenu IT platformu na nivou Opštine sa ustanovljenim elektronskim registrima kao osnovnim preduslovom za razvoj svih segmenata opštinskog elektronskog upravljanja.

3.7.3. Opštinski budžet i finansije

Za finansiranje poslova Opštine, sredstva se obezbjeđuju iz budžeta Opštine, koji se donosi za fiskalnu godinu i važi u godini za koju je donijet. U skladu sa Zakonom o finansiranju lokalne samouprave, opštine se finansiraju iz sljedećih izvora: sopstvenih prihoda, zakonom ustupljenih prihoda, Egalizacionog fonda i budžeta države.

Budžet Opštine Bar se finansira iz sopstvenih i zakonom ustupljenih prihoda.

Sopstveni prihodi su prihodi koje Opština uvodi svojim propisima, koji u cjelini pripadaju budžetu Opštine, a to su:

- opštinski porezi
- takse
- naknade
- ostali lokalni prihodi.

Sopstveni prihodi predstavljaju okosnicu budžeta, a najveći iznosi ostvaruju se po osnovu poreza na nepokretnost, naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta - komunalija, prireza porezu na dohodak fizičkih lica, te prihoda od prodaje nefinansijske imovine.

Ustupljeni prihodi su prihodi koje ostvaruje Opština od zajedničkih poreza i naknada, koje uvodi država, a koji se po sistemu automatizma usmjeravaju preko državnog trezora opštinama:

- prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica
- prihodi od poreza na promet nepokretnosti
- prihodi od koncesionih i drugih naknada za korišćenje dobara od opšteg interesa koje dodjeljuje država
- godišnja naknada pri registraciji motornih vozila, traktora i priključnih vozila

U narednoj tabeli dato je ostvarenje prihoda prema izvorima, za period od 2014. do 2018.

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Sopstveni prihodi	9.680.218,09	8.539.213,03	10.154.378,50	11.800.743,73	10.726.662,84
Ustupljeni prihodi	3.613.583,87	3.397.690,20	3.517.714,43	3.067.694,66	3.860.645,00
Pozajmice i krediti	100.000,00				
Sredstva prenesena iz prethodne godine	63.399,76	87.932,29	542.146,74	1.275.849,55	4.099.386,46
UKUPNO:	13.457.201,72	12.024.835,52	14.214.239,67	16.144.287,94	18.686.694,30

Tabela 21: Prihodi budžeta Opštine Bar prema izvorima

Budžet Opštine Bar planira se u dva segmenta, tekući i kapitalni budžet. Shodno Zakonu o finansiranju lokalne samouprave, tekućim prihodima smatraju se: opštinski porezi, takse i naknade, ustupljeni prihodi, sredstva Egalizacionog fonda i ostali prihodi u skladu sa posebnim propisima, dok se kapitalni budžet finansira iz naknada koje su namijenjene za komunalno opremanje građevinskog zemljišta i obezbjeđivanje alternativnog smještaja, te sredstava od prodaje nefinansijske imovine.

Sredstva tekućeg budžeta namijenjena su za finansiranje redovnog rada organa lokalne uprave i servisiranje obaveza prema korisnicima budžetskih sredstava, obaveza po osnovu potpisanih reprograma i zaključenih ugovora. Sredstva kapitalnog budžeta ostvarena po osnovu naknada za komunalno opremanje građevinskog zemljišta su namjenska sredstva, koja se, u skladu sa Zakonom, moraju koristiti za finansiranje djelatnosti komunalnog opremanja građevinskog zemljišta.

Ostvarenje budžeta za prethodnih pet godina prikazano je u tabeli:

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Tekući	9.809.215,44	10.348.761,36	11.499.397,45	11.223.015,04	12.673.456,49
Kapitalni	3.647.986,28	1.676.074,16	2.714.842,22	4.921.272,90	6.013.237,81
UKUPNO:	13.457.201,72	12.024.835,52	14.214.239,67	16.144.287,94	18.686.694,30

Tabela 22: Ostvarenje budžeta Opštine Bar 2014 - 2018

Budžet Opštine Bar za 2019. godinu utvrđen je u iznosu od 21.000.000,00 €, od čega je tekući budžet u iznosu od 13.680.000,00 € i kapitalni u iznosu od 7.320.000,00 €.

3.7.4. Finansiranje nevladinih organizacija

U cilju afirmisanja otvorenog i demokratskog društva, Opština Bar saraduje sa nevladinim organizacijama u cilju unapređenja stanja u svim oblastima društvenih djelatnosti. U skladu sa mogućnostima, pomaže rad humanitarnih i nevladinih organizacija za lica u stanju socijalne potrebe i lica sa invaliditetom. Na teritoriji opštine Bar u 2018. godini bilo je registrovanih 316 nevladinih organizacija.⁶¹

Skupština opštine Bar usvojila je Odluku o kriterijumima, načinu i postupku raspodjele sredstava nevladinim organizacijama, koja je stupila na snagu 14.02.2018. godine ("Službeni list Crne Gore – opštinski propisi" br.6/18). U skladu sa Odlukom, ukupan iznos sredstava Opštine Bar za ovu namjenu je 0,5% tekućeg budžeta. U 2019. godini ukupan iznos za nevladine organizacije je bio 68.400,00€, od čega je 60% (41.040,00€) bilo namjenjeno za finansiranje projekata nevladinih organizacija, a 40% (27.360,00€) za finansiranje programa nevladinih organizacija koje za opštinu Bar imaju poseban status.

⁶¹ Dopis Ministarstva javne uprave CG, br. 01-006/18-5291/2 od 28.11.2018. godine

3.8. SWOT ANALIZA

SWOT analiza jedan je od instrumenata koji pomaže pri kreiranju strateškog plana razvoja. To je kvalitativna analitička metoda koja uzima u obzir unutrašnje činioce, kao što su slabosti i snage, ali i spoljašnje činioce - mogućnosti i prijetnje.

Slabosti i snage označavaju više ili manje stabilna unutrašnja svojstva određene jedinice na koje ona može direktno uticati preduzimanjem konkretnih mjera.

Prijetnje i mogućnosti su vanjske dinamične strukture na čija stanja i intezitet analizirani subjekt ne može direktno uticati, odnosno ne može poduzimati konkretne mjere.

Na osnovu analize stanja i analize svih sektora u opštini Bar, kao i Prostornog plana Crne Gore do 2020. godine i drugih strateških dokumenta, sljedeća SWOT tabela se može definisati:

	PREDNOSTI	SLABOSTI	ŠANSE	PRIJETNJE
DEMOGRAFIJA, RAD, SOCIJALNO STARANJE I OSTALE DRUŠTVENE DJELATNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> Dobra geografska pozicija i klima u Baru Etnografske specifičnosti i historijsko urbano jezgro Bara Organizovana socijalna zaštita u opštini Bar Postojanje bolnice u Baru i stručnog medicinskog osoblja Organizovana javna ustanova za informisanje i kulturno-zabavne djelatnosti Postojanje visokoškolskih institucija (fakulteta) u Baru Bogato historijsko i kulturno nasljeđe (Stari Bar i ostale kulturne znamenitosti) 	<ul style="list-style-type: none"> Tendencija odliva obrazovanog i radno sposobnog stanovništva. Zastarjela oprema i neadekvatna opremljenost institucija koje se bave kulturom i kulturno-zabavnim programima Nepostojanje sistematskog pristupa u razvoju sporta i fizičke kulture Neravnomjerni razvoj prigradskih i seoskih područja u odnosu na gradski centar, koji se ogleda prvenstveno u nedostatku strategije planiranja, ali i privrednih aktivnosti na tim područjima. Smanjenje broja naučno- obrazovnih institucija 	<ul style="list-style-type: none"> Aktivne mjere zapošljavanja stanovništva i mogućnost prekvalifikacije Pozicioniranje postojećih visokoškolskih institucija na međunarodnom tržištu Angažovanje kreativnih i stručnih kadrova Angažovanje dijaspore u razvoju opštine Bar 	<ul style="list-style-type: none"> Veliki odliv stanovnika - ekonomska migracija Nezainteresovanost za pojedina obrazovna zanimanja Nedostatak sredstava za realizaciju projekata iz oblasti društvenih djelatnosti Angažovanje nedostajuće radne snage iz okruženja
	PREDNOSTI	SLABOSTI	ŠANSE	PRIJETNJE
EKONOMSKI RAZVOJ	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznatljivost Bara kao turističke destinacije i kontinuiran rast posjećenosti u sezoni Povoljna geografska pozicija Luke Bar; dobra saobraćajna povezanost Bara pomorskim putem, kao i druskim i željezničkim saobraćajnicama; blizina međunarodnih 	<ul style="list-style-type: none"> Nedovoljna privredna aktivnost i nepostojanje srednjih i velikih preduzeća kao nosilaca lokalnog razvoja Nepostojanje odgovarajućih mjera za privlačenje i sprovođenje green i brownfield investicija u opštini Bar 	<ul style="list-style-type: none"> Razvoj malog i srednjeg poduzetništva i preduzeća Potencijali razvoja svih razvojnih segmenata Luke Bar Potencijali razvoja svih funkcija Luke Bar – saobraćajne (pretovarne), trgovačke i industrijske 	<ul style="list-style-type: none"> Nepovoljno poslovno okruženje i nestabilno makroekonomsko okruženje (Crna Gora i globalno) Komplikovana procedura za razvoj i implementaciju obnovljivih izvora energije Siva ekonomija i poslovanje van zvaničnih tokova

	<p>aerodroma Podgorica i Tivat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izgrađeni kompleks Luke Bar sa pratećim sadržajima i slobodnom zonom u okviru Luke Bar • Geomorfološke karakteristike i postojanje površina za razvoj i greenfield investicije • Kompleksi plodnog poljoprivrednog zemljišta. • Postojanje turističke infrastrukture i potencijala za dalji razvoj turizma • Postojanje preduzetničkog inkubatora kao infrastrukture za podršku: samozapošljavanja, umrežavanja, eliminisanja biznis barijera i internacionalizacije poslovanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Nevalozirovane biznis zone definisane PUP-om • Nedovoljna iskorišćenost poljoprivrednog zemljišta iskazana kroz infrastrukturne, organizacione i tehnološke nedostatke. • Nepostojanje organizovanog otkupa poljoprivrednih proizvoda • Nedovoljna iskorišćenost potencijala za ekonomski razvoj kroz privatno-javna partnerstva i promocija istih 	<ul style="list-style-type: none"> • Turizam u različitim oblastima kroz razvoj i izgradnju turističkih objekata, razvoj zdravstvenog, razvoj istorijskog i izletničkog turizma • Turistička valorizaciju Starog grada • Mogućnost korišćenja EU fondova (IPA III i IPA V) • Stvaranje mreže saradnje sa obrazovnim institucijama • Valorizacija obnovljivih izvora energije • Obnovljivi izvori energije- opština Bar ima površine zemljišta i veliki broj sunčanih sati • Razvoj domaćih poljoprivrednih proizvoda baziranih na autohtonim potencijalima • Unapređenje korištenja informacionih tehnologija u funkciji ekonomskog razvoja • Izvoz u zemlje u skladu sa međunarodnim sporazumima (CEFTA sporazum, itd.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Globalna konkurencija u svim područjima privredne djelatnosti • Ekonomska kriza može dovesti do smanjenja broja turista • Odlazak radno sposobnog stanovništva i investitora u opštine sa povoljnijim poslovnim okruženjem • Nedostatak raznih oblika finansijskih sredstava za rast i razvoj preduzeća (bespovratna sredstva, oblici vlasničkog finansiranja, ventur capital i sl) • Neplansko korištenje prirodnih resursa za razvoj može dovesti do ugroženosti poljoprivrede, vinogradarstva, maslinarstva i sl.
	PREDNOSTI	SLABOSTI	ŠANSE	PRIJETNJE
INFRASTRUKTURA	<ul style="list-style-type: none"> • Dobra saobraćajna povezanost - geostrateški i prometni položaj, oslonjen na Luku, izgrađenu željezničku prugu i magistralni pravac kroz tunel Sozinu • Relativno dobra mreža regionalnih i magistralnih puteva • Relativno dobra el.energetska infrastruktura u gradskom području • Relativno dobra hidrotehnička infrastruktura u gradskom području • Razvijena telekomunikaciona mreža 	<ul style="list-style-type: none"> • Nelegalna izgradnja, naročito u pojasu priobalja i centralnom dijelu Bara • Na ruralnim područjima nedovoljno razvijena vodovodna mreža i nepostojanje sistema za odvod otpadnih voda (fekalna i atmosferska kanalizacija) • Nedovoljna pokrivenost opštine Bar kanalizacionom mrežom • Nepostojanje sistema za prečišćavanje otpadnih voda • Loš kvalitet lokalnih puteva na ruralnim područjima i slaba povezanost seoskih 	<ul style="list-style-type: none"> • Geostrateški i saobraćajni položaj • Luka Bar i Port of Adria razvoj aktivnosti oko luke, kao i mogućnost za ekspanziju lučkih funkcija • Postojanje prostora za marinu, uz njih izgrađeni smještajni turistički kapaciteti • Mogućnost korišćenja EU fondova • Unaprijediti poljoprivrednu proizvodnju na tradicionalni način • Tradicionalan način upotrebe kamena • Izgradnja postrojenja za selekciju otpada i postrojenja za kompostiranje u 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak sredstava za realizaciju infrastrukturnih projekata • Teškoće u nalaženju partnera za ulaganja u infrastrukturu • Teško dostupni krediti za finansiranje infrastrukturnih projekata

		<p>područja sa gradskim jezgom</p> <ul style="list-style-type: none"> Zagušenost magistralnog puta u špicu turističke sezone 	<p>okviru sanitarne deponije</p> <ul style="list-style-type: none"> Privatno-javno partnerstvo 	
	PREDNOSTI	SLABOSTI	ŠANSE	PRIJETNJE
ŽIVOTNA SREDINA	<ul style="list-style-type: none"> Postojanje obalnog područja Veliko bogatstvo biodiverziteta (bogata staništa faune, posebno ptica i ribe) Izuzetan prirodni ambijent Postojanje civilnog sektora i organizacija aktivnosti u oblasti zaštite i unaprjeđenja životne sredine Postojanje Regionalne deponije za opštine Bar i Ulcinj 	<ul style="list-style-type: none"> Nedovoljan kadrovski kapacitet u opštini za bavljenje problemima zaštite životne sredine Potreba opštinskih komunalnih službi za unaprjeđenjem radnih metoda i opreme Nedostatak strateškog pristupa u rješavanju komunalnih problema Nerazvijen sistem za selektivno odlaganje otpada Postojanje velikog broja neuređenih odlagališta komunalnog i građevinskog otpada duž magistralnog i lokalnih puteva Nedovoljna edukacija stanovništva o načinu odlaganju otpada Neadekvatna politika i sistem kažnjavanja u oblasti zaštite životne sredine Nedostatak koordiniranog djelovanja između lokalne samouprave i NP Skadarsko jezero 	<ul style="list-style-type: none"> Primjena evropskih principa i standarda u oblasti životne sredine Unaprjeđenje upravljanja prirodnim resursima uz veći stepen uključenosti lokalnih samouprava 	<ul style="list-style-type: none"> Zagađenje životne sredine i mora nepostojanjem sistema za prečišćavanje otpadnih voda (prouzrokovana industrijskim i komunalnim otpadnim vodama) Nekontrolisan lov i ribolov (korišćenje nedozvoljenih sredstava) Nestručna i nekontrolisana eksploatacija prirodnih resursa Nelegalna gradnja, koja ugrožava prirodne i druge vrijednosti

	PREDNOSTI	SLABOSTI	ŠANSE	PRIJETNJE
ADMINISTRATIVNI KAPACITETI	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacija i rad opštinskih službi u skladu sa zakonom • Funkcionisanje privrednih društava u kojima je Opština osnivač • Adekvatna stručna opremljenost opštinske administracije i službi za obavljanje funkcija (u skladu sa zakonom) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak međusektorske saradnje (udruženja, institucije, lokalna samouprava, privreda...) • Nedostatak kadrova određenih kvalifikacionih profila, posebno u smislu specifičnih znanja i vještina • Nedovoljna razvijenost informatičke infrastrukture • Nedovoljna informatička obučenost i poznavanje stranih jezika 	<ul style="list-style-type: none"> • Jačanje kapaciteta za absorpciju IPA fondova • Opštinska uprava okrenuta privrednom razvoju • Mogućnost uspostavljanja novih usluga kroz forme međuopštinske saradnje • Uspostavljanje sistematskog pristupa za jačanje ljudskih kadrova u opštini Bar • Uspostavljanje razvoj i implementacija novih informatičkih tehnologija • Uspostavljanje službe za privlačenje investicija i podršku privredi 	<ul style="list-style-type: none"> • Glomazna lokalna administracija (preveliki broj zaposlenih) • Nedovoljno obučeni ljudi za pisanje i implementaciju projekata, posebno finansiranih od strane EU-IPA • Nesprovođenje donesenih strateških planova • Političke promjene i odlazak kvalitetnog kadra • Nepovoljni izvori eksternog finansiranja • Usporen proces decentralizacije

4. STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETI I PROJEKTI

Ovaj strateški dokument ima strateške ciljeve, prioritete i projekte.

Postavljeni Opšti strateški cilj Opštine Bar predstavlja jak izazov na čijem ostvarenju će morati biti uključena cjelokupna zajednica u saradnji sa ostalim akterima. Opšti cilj je široko postavljen i temelji se na principima održivog i dinamičnog razvoja stavljajući akcenat na turizam, privredni, socijalni i kulturni razvoj, kao i očuvanje životne sredine. Prioriteti i projekti su mjerljivi, ostvarivi, jasno formulisani i međusobno usklađeni i usmjereni na ostvarenje sljedećeg Strateškog cilja:

4.1. OPŠTI CILJ

Opština dinamičnog i održivog privrednog rasta i razvoja, otvorena za sve građane

4.2. SPECIFIČNI STRATEŠKI CILJEVI SA PRIORITETIMA

Nakon analize stanja, SWOT analize, te analize nacionalnih strategija, Konsultativna grupa je definisala specifične strateške ciljeve za opštinu Bar:

Specifični strateški cilj 1.

Unaprjeđenje turističke ponude opštine Bar

Prioritet 1.1. Uređenje obalnog područja u svrhu jačanja turizma

Prioritet 1.2. Unaprjeđenje postojećih i uvođenje novih turističkih proizvoda

Specifični strateški cilj 2.

Održivi razvoj opštine Bar kroz unaprjeđenje ostalih privrednih grana

Prioritet 2.1. Razvoj poljoprivrede

Prioritet 2.2. Smanjenje nezaposlenosti kroz jačanje preduzetništva

Prioritet 2.3. Iskorišćenje potencijala Slobodne zone Luka Bar

Prioritet 2.4. Razvoj saobraćajne infrastrukture

Prioritet 2.5. Unaprjeđenje efikasnosti rada lokalne uprave

Specifični strateški cilj 3.

Održivi socijalni i kulturni razvoj opštine Bar

Prioritet 3.1. Unaprjeđenje obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite

Prioritet 3.2. Obezbjedenje veće uključenosti ranjivih grupa

Prioritet 3.3. Razvoj i promocije kulturne baštine

Prioritet 3.4. Razvoj sportske infrastrukture

Specifični strateški cilj 4.

Unaprjeđenje sistema zaštite životne sredine u opštini Bar

Prioritet 4.1. Razvoj komunalne infrastrukture

Prioritet 4.2. Unaprjeđenje sistema upravljanja otpadom

Prioritet 4.3. Unaprjeđenje energetske efikasnosti

5. FINANSIRANJE

Imajući u vidu obim sredstava koja su dostupna Opštini Bar, finansiranje investicija iz Budžeta će biti značajnom mjerom zastupljeno u finansiranju projekata, ali će u velikoj mjeri akcentat biti na finansiranju i realizaciji projekata iz državnih fondova i fondova EU ili drugih donatora.

Drugi najčešći model finansiranja investicija odnosiće se na projekte koje će finansirati država ili EU i drugi donatori, a koje će sprovesti Opština. Kada su u pitanju gore navedeni izvori finansiranja, predlažemo da prioritet budu sredstva iz fondova Evropske unije, koja će se obezbijediti uz adekvatan rad Jedinice za implementaciju projekata. Naime, ambicija nam je da što je moguće više koristimo raspoloživa sredstva iz IPA III fondova, iz budžeta EU, sa minimalnim opterećenjem budžeta opštine Bar i time stvorimo administrativne kapacitete za povlačenje sredstava iz IPA fondova. Naime, kroz program IPARD-a su predviđena sredstva za projekte iz oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja. Dostupna su nam i značajna sredstva iz Fonda za Zapadni Balkan (Western Balcan investment framework). Takođe, iz državnog budžeta, biće opredijeljena finansijska sredstva za realizaciju određenih projekata od značaja za opštinu Bar i državu Crnu Goru.

Za projekte koje planira da realizuje u okviru ovog Strateškog plana, pored okvirnog budžeta, lokalna uprava je prepoznala i potencijalne partnere uz čiju podršku, finansijsku i tehničku, će biti moguće realizovati navedene projekte.

U određivanju prioritetnih projekata, pored mogućnosti za finansiranje bilo iz kapitalnog budžeta, bilo iz državnog budžeta ili sredstvima donatora, lokalna uprava će se voditi sljedećim kriterijuma:

- Uticaj projekta na strateški cilj Opštine
- Izvodljivost
- Vremenski okvir za realizaciju
- Uticaj na investicije i nova radna mjesta
- Učešće poslovnog sektora
- Usklađenost sa ostalim prioritetima i projektima

U sprovođenju Strateškog plana razvoja, lokalna uprava će posebnu pažnju posvetiti razvoju i jačanju privatno javnog partnerstva.

Precizniji rokovi realizacije projekata, kao i vrijednosti istih, biće definisani projektom i tenderskom dokumentacijom.

6. GODIŠNJI AKCIONI PLAN

U okviru Strateškog plana razvoja se priprema Godišnji akcioni plan za tekuću godinu sa projekcijama za sljedeću godinu. U okviru Godišnjeg akcionog plana predstavljeni su prioritetni projekti za tu godinu u kraćoj formi (koncept projekata). Detaljni projektni dokumenti će biti urađeni tokom sprovođenja Strateškog plana razvoja, u skladu sa izvorima finansiranja i definisanim zahtjevima.

Tokom perioda sprovođenja Strateškog plana razvoja, svake godine se priprema i usvaja novi Godišnji akcioni plan za njegovu realizaciju. Istovremeno, sa pripremanjem novog Godišnjeg akcionog plana, priprema se izvještaj o napretku i rezultatima ostvarenim tokom sprovođenja prethodnog Godišnjeg akcionog plana.

Godišnji akcioni plan i izvještaj o ostvarenju akcionog plana za prethodnu godinu podnosi se Konsultativnoj grupi, Skupštini JLS i u skladu sa članom 11 stav 2 Zakona o regionalnom razvoju, Ministarstvu.

GODIŠNJI AKCIONI PLAN UZ OPIS PLANIRANIH PROJEKATA

Specifični strateški cilj 1. Održivi ekonomski razvoj opštine Bar

Prioritet 1. Uređenje obale u cilju unaprjeđenja turističke ponude

	Projekt/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije				Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere
			2020.	2021.						Budzet JLS (€)	Drzavni budzet (€)	Drugi izvori (€)	
9.1.1.2.	REKONSTRUKCIJA OBALNE ZONE U SUTOMORU – FAZA II: UREĐENJE FUNKCIONALNOG ZALEĐA PLAŽE	- unaprjeđenje ambijenta i turističke ponude, - poboljšanje uslova za kupaće, - ljepši izgled plaža, - razvoj turizma					-Vlada Crne Gore	- JP „Morsko dobro”, -Opština Bar	965.925,21 €	100.000 €	865.925,21 €		-izvještaj o prijemu radova

Prioritet 2. Unaprjeđenje postojećih i uvođenje novih turističkih proizvoda

Projekat/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije		Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere	
		2020.	2021.				Budžet JLS (€)	Državni budžet (€)	Drugi izvori (€)		
9.1.2.1.	DIGITALIZACIJA STAROG BARA	- povećana atraktivnost i konkurentnost turističke ponude kroz valorizaciju kulturnog nasljeđa i modernizovano upravljanje turističkim nasljeđem; -nova manifestacija - nabavljena i ugrađena oprema, - održana obuka za vodiče, - nove mobilne aplikacije			Opština Bar	Tvrđava kulture Šibenik, grad Banja Luka, Opština Herceg Novi, grad Karlovac	253.597,49 €	40.397,76 €	15% od ukupnog budžeta	(IPA II, program Interreg Hr- BiH-CG) 228.920.58 (€85% od ukupnog budžeta)	- Izveštaji projekta - Finalni izvještaj projekta - Godišnji izvještaj JP KC - Izvještaj o radu predsjednika - Izvještaj o broju turista (MONSTAT)

9.1.2.4.	IZRADA PROGRAMA (STRATEGIJE) RAZVOJA TURIZMA OPŠTINE BAR DO 2026. GODINE	<ul style="list-style-type: none"> -Analiza trenutnog stanja -Strateški zaključci i perspektiva razvoja -Strateški okvir (vizija, misija, pozicioniranje, ključni proizvodi, ključna tržišta) -Razrada strategije – akcioni plan -Programi konkurentnosti -Smjernice marketinga -Smjernice digitalnog turizma -Proizvodi i infrastruktura -Akcioni plan implementacije 					-Turistička organizacija opštine Bar	-Opština Bar	70.000,00 €	70.000,00 €		<ul style="list-style-type: none"> -Tenderska dokumentacija -Dostavljen dokument Programa (Strategije) razvoja turizma do 2026. godine
----------	--	---	--	--	--	--	--------------------------------------	--------------	-------------	-------------	--	--

Specifični strateški cilj 2. Održivi razvoj opštine Bar kroz unaprjeđenje ostalih privrednih grana

Prioritet 1. Razvoj poljoprivrede

	Projekt/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije				Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere
			2020.		2021.					Budzet JLS (€)	Državni budzet (€)	Drugi izvori (€)	
9.2.1.2.	ZAVRŠETAK IZGRADNJE I STAVLJANJE U FUNKCIJU KUĆE MASLINA U STAROM BARU	-unaprjeđenje i promocija maslinarstva i turističke ponude u opštini Bar		10 mjeseci			-Uprava javnih radova - Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	- Opština Bar	994.134,76€		994.134,76€		-projektna dokumentacija - izvještaj o realizaciji radova
9.2.1.4.	PODRŠKA RAZVOJU VINOGRADARSTVA I VINARSTVA	izrađena strategija i akcioni planovi, obuke za vinogradare i vinare	Decembar 2019			Decembar 2021	-Opština Bar -BSC Bar	Osam partnerskih institucija iz Italije, Grčke, Slovenije, Hrvatske, Srbije	165.740,00 € za Opštinu Bar BSC Bar	Po 15% od ukupne sume Opština Bar BSC Bar (25.072,00 eura)		Program Interreg Adrion 85% (140.879,00 eura)	-Izveštaj projekta -Izveštaj o radu predsjednika
9.2.1.6	PODRŠKA RAZVOJU POLJOPRIVREDE U OPŠTINI BAR	-usmjeravanja proizvođača tržišnim uslovima i standardima; -povećanja broja zaposlenih u poljoprivredi -povećanja iskorišćenosti popljoprivrednih resursa					-Opština Bar		150.000 €	150.000 €			-Javni poziv (konkurs) -utvrđivanje ispunjenosti uslova -izvještaj o realizaciji

Prioritet 2. Smanjenje nezaposlenosti kroz jačanje preduzetništva

	Projekt/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije			Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere
			2020.	2021.					Budzet JLS (€)	Drzavni budzet (€)	Drugi izvori (€)	
9.2.2.1.	PODRŠKA PREDUZETNIŠTVA KROZ BIZNIS IDEJE	-Otpočinjanje ili unaprjeđenje preduzetništva -Povećanje biznis operativnosti				-Opština Bar	-Opština Bar -podnosioci biznis planova	150.000 €	150.000 €			-Javni poziv za podnošenje biznis planova -Izveštaj komisije o izboru biznis planova
9.2.2.2.	PODRŠKA ŽENSKOM PREDUZETNIŠTVU KROZ BIZNIS IDEJE	-Otpočinjanje ili unaprjeđenje ženskog preduzetništva -Povećanje biznis operativnosti kroz žensko preduzetništvo				-Opština Bar	-Opština Bar -podnosioci biznis planova	35.000 €	35.000 €			-Javni poziv za podnošenje biznis planova iz oblasti ženskog preduzetništva -Izveštaj komisije o izboru biznis planova

Prioritet 3. Iskorišćenje potencijala slobodne zone "Luka Bar"

	Projekt/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije				Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškovi realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere
			2020.	2021.						Budžet JLS (€)	Državni budžet (€)	Drugi izvori (€)	
9.2.2.1	DEFINISANJE SETA PODSTICAJNIH MJERA ZA INVESTITORE U RAZVOJ DJELATNOSTI U SLOBODNOJ ZONI	Realne podsticajne mjere za investiranje u razvoj djelatnosti u Slobodnoj zoni					- Opština Bar	- Luka Bar AD					Broj sklopljenih ugovora o obavljanju djelatnosti u Slobodnoj zoni – upoređenje prije i nakon uvođenja podsticajnih mjera
9.2.2.2	REKONSTRUKCIJA KONSTRUKCIJE OPERATIVNE OBALE VOLUJICA	Uspostavljene osnove za razvoj djelatnosti u Slobodnoj zoni (pretovar i skladištenje tereta)					- Luka Bar AD		3.400.000 € (za prve dvije godine realizacije projekta)			Investitor: Luka Bar AD	Izveštaj o napretku projekta
9.2.2.3	IZGRADNJA SILOSA ZA RASUTI CEMENT KAPACITETA 3.400 T NA STAROJ OBALI	Povećani kapaciteti u Slobodnoj zoni za pretovar i skladištenje cementa u rasutom stanju					-TCK Montenegro DOO	- Luka Bar AD	2.000.000 €			Investitor (TCK Montenegro DOO): 2.000.000 €	Izveštaj o napretku projekta

Prioritet 4. Razvoj saobraćajne infrastrukture

Projekat/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije				Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere	
		2020.	2021.	2022.					Budzet JLS (€)	Drzavni budzet (€)	Drugi izvori (€)		
9.2.4.1.	IZGRADNJA GRANIČNIH PRELAZA "VIRPAZAR" I "CKLA" SA REPUBLIKOM ALBANIJOM	- izgrađen i otvoren nov granični prelaz - obogaćena turistička ponuda grada - stvoreni povoljni uslova za vodni saobraćaj					- Ministarstvo saobraćaja i pomorstva - Uprava javnih radova	- Opština Bar	2.440.000,00€		15%	IPA 85% od ukupnog budžeta	- Izveštaj o tehničkom prijemu - Izveštaj Min. saobraćaja i pomorstva - Izveštaj Direkcije javnih radova - Izveštaji projekta
9.2.4.2.	IZGRADNJA SAOBRAĆAJNICE CKLA – GRANIČNI PRELAZ SA REPUBLIKOM ALBANIJOM	- poboljšanje saobraćajne infrastrukture					- Uprava javnih radova	- Opština Bar	820.000,00€				- projektno – tehnička dokumentacija - izvještaj o prijemu radova
9.2.4.4.	NADVOŽNJAK PREKO PRUGE BEOGRAD - BAR NA MJESTU PRUŽNOG PRELAZA BJELIŠI U BARU	- poboljšanje saobraćajne infrastrukture izgradnjom nadvožnjaka					-Opština Bar		1.610.000,00€	1.610.000,00€			- projektno – tehnička dokumentacija - izvještaj o prijemu radova
9.2.4.14.	UNAPRJEĐENJE SAOBRAĆAJNE I TURISTIČKE SIGNALIZACIJE	-poboljšana informisanost i sigurnost u saobraćaju					-Opština Bar -TO Bar		Biće definisano				-izvještaj o relaizaciji projekta

Specifični strateški cilj 3. Održivi socijalni i kulturni razvoj opštine Bar

Prioritet 1. Unaprjeđenje obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite

Projekat/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije				Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere
		2020.	2021.						Budzet JLS (€)	Drzavni budzet (€)	Drugi izvori (€)	
9.3.1.3.	OTVARANJE ODJELJENJA HISTOPATOLOGIE SA OBDUKCIONOM SALOM I BOLNIČKOM ARHIVOM	-osnovano Histopatološko odjeljenje -rasterećen Histopatološki centar u Podgorici – modernizovana Opšta bolnica Bar				- JZU Opšta bolnica "Blažo Orlandić" Bar (OB BAR)	Opština Bar	178,374.05 €			Donacija 85% Bolnica 15%	-Odluka o osnivanju Histopatološkog odjeljenja -Odluka o sistematizaciji - Sproveden postupak javne nabavke
9.3.1.4.	POBOLJŠANJE JEDINICE ZA AKUTNI PRIJEM (PRIJEMNO- URGENTNOG BLOKA) SA OPERACIONOM (MALOM) SALOM ZA HITNE PROCEDURE	- adaptiran i proširen prostor u Jedinici za akutni prijem - opremljena hitna medicinska služba - edukovni zaposleni za obavljanje hitnih operacija na pacijentima				- JZU Opšta bolnica "Blažo Orlandić" Bar (OB BAR)	- Vlada Crne Gore - Ministarstvo zdravlja -Opština Bar	1,946,000.00€				- Sproveden postupak javne nabavke za izvođenje građevinskih i znanstvih radova; - sproveden postupak javne nabavke za medicinsku opremu za jedinicu za akutni prijem -sertifikati sa obuke
9.3.1.7.	PREVENCIJA I RANA DETEKCIJA RADI EFIKASNIJEG LIJEČENJA RAKA DEBELOG CRIJEVA I DOJKE (ON TIME)	-povećati prevenciju, ranu dijagnozu i optimizaciju u liječenju od raka sa poboljšanjem kvaliteta usluga u javnom zdravstvenom sektoru				-Zavod za javno zdravstvo Zadar	-Opća bolnica Zadar -Institut za javno zdravlje Crne Gore, -JZU Opšta bolnica "Blažo Orlandić" Bar -Zavod za javno zdravstvo županije zapadno- hercegovačke	854.585,50 €				-izvještaj o realizovanim aktivnostima na projektu

9.3.1.8.	POBOLJŠANJE KVALITETA USLUGE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE KROZ POVEĆANJE EFIKASNOSTI LABORATORIJSKE DIJAGNOSTIKE (LAB-OP)	-poboljšanje kvaliteta usluge zdravstvene zaštite - povećanje efikasnosti laboratorijske dijagnostike - poboljšanje infrastrukture - edukacija iz oblasti laboratorijske dijagnostike.				- Opća bolnica Zadar	- JZU Opšta bolnica "Blažo Orlandić" Bar -Zavod za javno zdravstvo Zadar i Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih hercegboanske županije	999.050,20 €				- izvještaj o realizovanim aktivnostima na projektu
9.3.1.9.	DNEVNI CENTAR ZA STARE OSOBE – BAR (DAY CARE CENTER FOR ELDERLY – BAR)	-unaprjeđenje brige o starima u opštini Bar - obezbjeđivanje adekvatnih uslova za potrebe starih				-Opština Bar -Caritas		188.428,07 €	9.421,40 € 5% od ukupnih troškova realizacije projekta		179.006,67 €	- izvještaj o realizovanim aktivnostima na projektu

Prioritet 2. Obezbjedenje veće uključenosti ranjivih grupa

	Projekat/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije			Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere
			2020.	2021.					Budzet JLS (€)	Drzavni budzet (€)	Drugi izvori (€)	
9.3.2.1.	IZGRADNJA OBJEKTA ZA DJECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU	- Omogućen adekvatan dnevni boravak djeci sa smetnjama u razvoju.				-Vlada Crne Gore	- Ministarstvo rada i socijalnog staranja - Ministarstvo finansija -Opština Bar	399.666,50 €	39 399.98 €	137.000,00 € (Uplaćeno od strane Min. finansija 2009. godine)	IPA II 223 266.52€	- Odluka o osnivanju Dnevnog centra - Izvještaj o tehničkom prijemu -Izvještaj o radu predsjednika -Izvještaji Min rada, Min. prosvjete i Min. finansija

Prioritet 3. Razvoj i promocija kulturne baštine

	Projekt/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije		Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere
			2020.	2021.				Budzet JLS (€)	Drzavni budzet (€)	Drugi izvori (€)	
9.3.3.3.	UMJETNIČKI ATELJEI U STAROM BARU – (OBJEKAT 85) - CREATIVE HUB	- Namjensko uobličavanje enterijerskog dijela - pospješivanje kulture i umjetnosti - promocija Starog Bara			- JP Kulturni centar Bar - Opština Bar	- Vlada Crne Gore	170.000 €		170.000 €		- izvještaj o enterijerskom uređenju prostora
9.3.3.4.	ARHEOLOŠKI MUZEJ GRADA BARA – ARHIEPISKOPSKA PALATA (OBJEKAT 194)	- uređenje enterijera - rekonstrukcija krova - uređenje zapadne fasade			- JP Kulturni centar Bar - Opština Bar	- Vlada Crne Gore	90.000 €	20.000 €	70.000 €		- izvještaj o enterijerskom uređenju prostora - izvještaj o urađenim radovima
9.3.3.7.	RESTAURACIJA I KONZERVACIJA OTOMANSKOG GROBLJA I MESDŽIDA (OBJEKTI 150-153)	- Restauracija velikog potpornog zida sa zapadne strane grobjanskog platoa do visine od oko 4 metra - Restauracija južnih zidova objekta 148, 149 radi sprječavanja eventualnog obrušavanja - Restauracija sjevernoistočnog zida „Svratišta za putnike“/mesdžida (153) - Restauracija mihraba i mimbera - Restauracija postojećih zidanih grobnica			- JP Kulturni centar Bar - Opština Bar	- Uprava za zaštitu kulturnih dobara	100.000 €	100.000 €			- Izvještaji o izvršenim restauracijama

Specifični strateški cilj 4. Unaprjeđenje sistema zaštite životne sredine u opštini Bar

Prioritet 1. Razvoj komunalne infrastrukture

	Projekat/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije				Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere
			2020.	2021.						Budzet JLS (€)	Drzavni budzet (€)	Drugi izvori (€)	
9.4.1.14.	STUDIJA VODOSNABDJEVANJA OPŠTINE BAR	- analiza i prijedlog optimalnog vodosnabdjevanja za teritoriju opštine Bar					- Uprava javnih radova	- Opština Bar - ViK Bar - JP Regionalni vodovod	64.000 €		64.000 €		- Završetak izrade Studije u roku, - implementacija

Prioritet 2. Unaprjeđenje sistema upravljanja otpadom

	Projekat/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije				Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere
			2020.	2021.						Budzet JLS (€)	Drzavni budzet (€)	Drugi izvori (€)	
9.4.2.1.	SANACIJA ODLAGALIŠTA OTPADA „ČAFE“	- Sanacija i revitalizacija prostora na lokalitetu Čafe sa ciljem unaprjeđenja ekologije i ambijentalne higijene			15 mjeseci		-Vlada Crna Gore	- Vlada Crne Gore -Opština Bar -Uprava javnih radova	3.300.000 €				- projektno – tehnička dokumentacija - izvještaj o realizaciji radova
9.4.2.2.	IZGRADNJA RECIKLAŽNOG DVORIŠTA	-Izgradnja reciklažnog dvorišta i sakupljanje različitih frakcija otpada na ekološki prihvatljiv način					-Opština Bar	- DOO Komunalne djelatnosti,	- 80.000 €				- izrada idejnog rješenja

9.4.2.7.	POSTAVLJANJE POLU-PODZEMNIH KONTEJNERA U GRADSKOM JEZGRU BARA	- Uspostavljanje efikasnog sistema za uklanjanje otpada u centralnom gradskom jezgru, kao i unaprjeđenje estetskog izgleda centra Bara					- Opština Bar	-DOO Komunalne djelatnosti Bar	280.000 €					- izvještaj o realizovanom tenderu - izvještaj o opredijeljenim lokacijama - izvještaj o realizaciji radova
9.4.2.8.	UREĐENJE JEDNOBRAZNIH KONTEJNERSKIH MJESTA ZA ODLAGANJE KOMUNALNOG OTPADA NA TERITORIJI OPŠTINE BAR	- Uredjenje i funkcionalnije mjesto za odlaganje otpada u skladu sa ekološkim principima					- Opština Bar	-DOO Komunalne djelatnosti Bar	15.000€	15.000€				- Izvještaj o radu DOO Komunalne djelatnosti Bar - Izvještaj Sekretarijata za komunalno – stambene poslove i zaštitu životne sredine

Prioritet 3. Unaprijeđenje energetske efikasnosti

	Projekat/ Aktivnosti	Očekivani rezultati	Period realizacije		Nosilac projekta/ aktivnosti	Učesnici u implementaciji	Troškova realizacije projekta (€)	Izvori finansiranja			Indikatori i sredstva provjere	
			2020.	2021.				Budzet JLS (€)	Drzavni budzet (€)	Drugi izvori (€)		
9.4.3.1.	„ZELENO OSTRVO“ – IZGRADNJA ENERGETSKI EFIKASNOG SISTEMA ZA SNADBIVANJE SPORTSKE DVORANE „TOPOLICA“ ELEKTRIČNOM ENERGIJOM	- „Zeleno ostrvo“ ima za cilj optimizaciju finansijskih rashoda SRC povodom potrošnje električne energije					-DOO Sportsko-rekreativni centar Topolica - Opština Bar	400.000,00				- izvještaj SRC o realizovanom povodom svake projektne aktivnosti

7. MONITORING

U namjeri da se prati ostvarenje Strateškog plana razvoja, lokalna uprava će uspostaviti mehanizam monitoringa sa ciljem efikasne implementacije Strateškog plana i upotrebe resursa, kao i mjerenja efekata koji se postižu realizacijom predviđenih projekata. Usvajanje Strateškog plana razvoja pratiće izrada Godišnjeg akcionog plana, kao i usvajanje Pravilnika o radu Konsultativne grupe u periodu realizacije.

Tri člana Konsultativne grupe biće imenovana da vrše monitoring sprovođenja Strateškog plana razvoja i da o tome izvještavaju koordinatora Grupe.

Monitoring će biti zasnovan na prikupljanju relevantnih informacija za svaki projekat pojedinačno, i to u dijelu:

- procesnih indikatora (faza u kojoj se nalazi realizacija projekta, a koja će pratiti realizaciju aktivnosti)
- finansijskih indikatora (opredijeljeni i realizovani budžet, za projekte čija realizacija je u toku)
- fizičkih indikatora, koji će obuhvatiti prikupljanje podataka o učincima i rezultatima

Za prikupljanje podataka biće zaduženi rukovodioci projekata, u saradnji sa partnerima koji učestvuju u sprovođenju pojedinačnih projekata. Rukovodioci projekata će o učincima, rezultatima, procesnim i finansijskim indikatorima izvještavati tročlanu grupu za monitoring, koji će objedinjavati podatke za potrebe sastanaka sa članovima Konsultativne grupe. U skladu sa Pravilnikom o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave, koordinador Konsultativne grupe će pripremati izvještaj o sprovođenju Strateškog plana razvoja i dostavljati ga Ministarstvu ekonomije.

8. PROCES KONSULTACIJA SA GLAVNIM AKTERIMA U OPŠTINI (KONSULTATIVNA GRUPA)

Priprema Strateškog plana razvoja opštine Bar 2020-2025 zasnovana je na participativnom pristupu, prije svega kroz formiranje Radne grupe i pripremu inicijalne verzije Strateškog plana razvoja za rad Konsultativne grupe, čiji su članovi predstavnici različitih segmenata društva, te kroz javnu raspravu koja slijedi, a koja će najširoj javnosti, građanima i njihovim udruženjima, te privredi, omogućiti da daju svoj doprinos planiranju razvoja opštine Bar.

Članovi radne grupe:

1. Igor Gojnić, dipl.pravnik, sekretar Sekretarijata za razvoj, koordinator
2. Marija Tošković Kaluderović, šef Kabineta predsjednika Opštine, zamjenik
3. Zoran Radojičić, glavni administrator, član
4. mr Ivana Backović, sekretar Sekretarijata za finansije, član
5. mr Sanja Mitrović, sekretar Sekretarijata za privredu, član
6. Srđan Lekić, Sekretarijat za imovinu, zastupanje i investicije, član
7. Lara Dabanović, Sekretarijat za uređenje prostora, član
8. Ljubiša Tadić, pomoćnik sekretara Sekretarijata za komunalno-stambene poslove i zaštitu životne sredine, član
9. Dijana Drobnjak, pomoćnika sekretara Sekretarijata za lokalnu samoupravu, član
10. Zorica Đukić, v.d. sekretara Sekretarijata za kulturu, sport i mlade, član
11. Ajdina Hamzić, rukovodilac Službe za unutrašnju reviziju, član
12. Igor Milošević, glavni gradski arhitekta, član
13. Ana Živanović, šef kancelarije za upravljanje projektima, član
14. Marija Markoč, kancelarije za upravljanje projektima, član

Članovi Konsultativne grupe koji su aktivno učestvovali u pripremi Strateškog plana razvoja opštine Bar 2020-2025 su:

1. Igor Gojnić, dipl.pravnik, sekretar Sekretarijata za razvoj, koordinator
2. Tanja Spičkanović, magistar sociologije, potpredsjednica opštine Bar, za oblast obrazovanja, član
3. Dragan Nišavić, dipl.ecc, za oblast ekonomije i finansija, član
4. Svetozar Savić, dr biotehničkih nauka, za oblast poljoprivrede, član
5. Deda Đelović, dr mašinstva, za oblast pomorske privrede, član
6. Petar Đurović, spec.pomorskog prava, za oblast pomorske privrede, član
7. Dr Anastazija Miranović, istoričarka umjetnosti, za oblast kulture, član
8. Mladen Zagarčanin, arheolog, za oblast kulture, član
9. Ivana Tomašević, dr ekonomskih nauka, za oblast privrede, član
10. Aleksandra Šofranac, poslovna psihologija, za oblast privrede, član
11. Mira Babić, poslovni menadžer, predstavnik mjesnih zajednica, član
12. Marta Anđelić, spec. menadžer, nevladin sektor, član
13. Snežana Labović, dr sci med, nevladin sektor, član
14. Jelena Vukić, dipl.pravnik, nevladin sektor, član
15. Gina Masoničić, dr spec.inter.medicine, nevladin sektor, član
16. Dragoslav Tomanović, dr spec.hirurgije, za oblast zdravstva, član
17. Vido Dabanović, dipl.ing.mašinstva, sekretar Sekretarijata za imovinu, zastupanje i investicije opštine Bar, član
18. Suzana Crnovršanin, dipl.ing.arh, savjetnik u Službi predsjednika Opštine, član
19. Milo Markoč, dipl. ing.poljoprivrede, v.d. pomoćnika sekretara Sekretarijata za komunalno-stambene poslove i zaštitu životne sredine, član
20. Srđan Jovanovski, dr elektrotehnike, za oblast informacionih tehnologija, član
21. Naser Kraja, magistar međunarodnih odnosa i diplomatije, samostalni savjetnik u Sekretarijatu za kulturu sport i mlade
22. Emil Kukalj, magistar turizma, direktor Turističke organizacije opštine Bar, član
23. Stevo Pejović, dipl.pravnik, izvršni direktor doo "Komunalne djelatnost" Bar, član
24. Alvin Tombarević, građevinski inženjer, tehnički direktor doo "Vodovod i kanalizacija" Bar, član
25. Branislav Nenezić, izvršni direktor doo "Sportsko-rekreativni centar" Bar, član

Stručna pomoć:

Milena Jovetić, Ministarstvo ekonomije
UNDP - Dr Dragana Radević

9. SPECIFIČNI STRATEŠKI CILJEVI:

Specifični strateški cilj 1.

UNAPRJEĐENJE TURISTIČKE PONUDE OPŠTINE BAR

PRIORITET 1.1. UREĐENJE OBALNOG PODRUČJA U SVRHU JAČANJA TURIZMA	
1.1.1.	Rekonstrukcija obalne zone u Sutomoru – Faza I: izgradnja i uređenje trga
1.1.2.	Rekonstrukcija obalne zone u Sutomoru – Faza II: Uređenje funkcionalnog zaleđa plaže
1.1.3.	Rekonstrukcija obalne zone u Sutomoru - Faza III: Uređenje lokacije UP 26 u zahvatu DSL „Sutomore sektor 53” (dio Obale Iva Novakovića), obalnog šetališta i rekonstrukciju saobraćajnice 2a (Obala Iva Novakovića)
1.1.4.	Rekonstrukcija obalne zone u Sutomoru – Faza IV: Uređenje potoka korita Đurića
1.1.5.	Izrada idejnog rješenja pješačke staze –šetališta duž obale (Lungo mare-sektor 54)
1.1.6.	Idejni projekat pješačke staze i uređenja javnih površina uz obalu u zahvatu DSL za sektor 51 Čanj
PRIORITET 1.2. UNAPRJEĐENJE POSTOJEĆIH I UVOĐENJE NOVIH TURISTIČKIH PROIZVODA	
1.2.1.	Digitalizacija Starog Bara
1.2.2.	Turistička ruta – električnim vozilom kroz Bar
1.2.3.	Uređenje prilaza utvrđenjima (turistička ruta)
1.2.4.	Izrada Programa (strategije) razvoja turizma Opštine Bar do 2026. godine
1.2.5.	Valorizacija lokacije UP2 u cilju izgradnje hotela sa 5 i više zvjezdica
1.2.6.	Revitalizacija centra Ostrosa K.O. Martići, opština Bar

Specifični strateški cilj 2.

ODRŽIVI RAZVOJ OPŠTINE BAR KROZ UNAPRJEĐENJE OSTALIH PRIVREDNIH GRANA

PRIORITET 2.1. RAZVOJ POLJOPRIVREDE	
2.1.1.	Podrška razvoju vinogradarstva i vinarstva
2.1.2.	Završetak izgradnje i stavljanje u funkciju Kuće maslina u Starom Baru
2.1.3.	Mapiranje maslina u opštini Bar (cross border ol)
2.1.4.	Laboratorija za ispitivanje hemijskih i fizičkih karakteristika vina (Virpazar)
2.1.5.	Otkupni centar – otkup voća i povrća
2.1.6.	Podrška razvoju poljoprivrede u opštini Bar
PRIORITET 2.2. SMANJENJE NEZAPOSLENOSTI KROZ JAČANJE PREDUZETNIŠTVA	
2.2.1.	Podrška preduzetništva kroz biznis ideje
2.2.2.	Podrška ženskom preduzetništvu kroz biznis ideje
2.2.3.	Zaštita originalnih proizvoda na osnovu geografskog porijekla (oznake porijekla i geografskim oznakama)
2.2.4.	Valorizacija lokacije UP44 u cilju izgradnju Tržnog centra
PRIORITET 2.3. ISKORIŠĆENJE POTENCIJALA SLOBODNE ZONE LUKA BAR	
2.3.1.	Definisanje seta podsticajnih mjera za investitore u razvoj djelatnosti u Slobodnoj zoni
2.3.2.	Rekonstrukcija konstrukcije operativne obale Volujica
2.3.3.	Izgradnja silosa za rasuti cement, kapaciteta 3.400 tona na staroj obali
2.3.4.	Izgradnja rezervoara za sirčetnu kiselinu, kapaciteta 5.000 t
2.3.5.	Izgradnja sistema za preradu – usitnjavanje korišćenih metalnih elemenata
PRIORITET 2.4. RAZVOJ SAOBRAĆAJNE INFRASTRUKTURE	
2.4.1.	Izgradnja graničnih prelaza “Virpazar” i “Ckla” sa Republikom Albanijom

2.4.2.	Izgradnja saobraćajnice "Ckla - granični prelaz sa Republikom Albanijom"
2.4.3.	Stvaranje uslova za izgradnju autobuske stanice u Sutomoru
2.4.4.	Nadvožnjak preko pruge Beograd - Bar na mjestu pružnog prelaza Bjeliši u Baru
2.4.5.	Rekonstrukcija puta Ostros - Virpazar 3 (raskrsnica sa R-28) - Virpazar 2 (raskrsnica sa M-2)
2.4.6.	Rekonstrukcija magistralnog puta M-2.4 od Kufina do Bara
2.4.7.	Rekonstrukcija puta R-29 Bar 2 (tunel Čafe, raskrsnica sa M-1) - Kamenički most - Krute (raskrsnica sa M-1)
2.4.8.	Rekonstrukcija raskrsnice na magistralnom putu Bar - Ulcinj, u naselju Čeluga (skretanje za bolnicu)
2.4.9.	Rekonstrukcija puta R-28 Bar 1 (Biskupada, raskrsnica sa M-1) - Virpazar 3 (raskrsnica sa R-15)
2.4.10.	Izgradnja biciklističkih staza u centru grada
2.4.11.	Izgradnja podzemnog pješačkog prolaza ispod magistrale u Sutomoru
2.4.12.	Izgradnja podzemnog pješačkog prolaza ispod magistrale u Šušanju
2.4.13.	Izgradnja infrastrukture za punjenje električnih vozila
2.4.14.	Druga faza video nadzora
2.4.15.	Unaprjeđenje saobraćajne i turističke signalizacije
2.4.16.	Uređenje i unaprjeđenje saobraćaja (izrada studije)
PRIORITET 2.5.	
UNAPRJEĐENJE EFIKASNOSTI RADA LOKALNE UPRAVE	
2.5.1.	Nabavka specijalizovane opreme i vozila za Službu zaštite
2.5.2.	Obnova specijalizovanog voznog parka za potrebe DOO ViK Bar
2.5.3.	Obezbjedenje poslovnog prostora za potrebe Turističke organizacije Bar
2.5.4.	Razvoj informaciono-tehnološkog okruženja opštine Bar

Specifični strateški cilj 3.

ODRŽIVI SOCIJALNI I KULTURNI RAZVOJ OPŠTINE BAR

PRIORITET 3.1.	
UNAPRJEĐENJE OBRAZOVANJA, SOCIJALNE I ZDRAVSTVENE ZAŠTITE	
3.1.1.	Izgradnja objekta dječijeg vrtića u užem gradskom jezgru
3.1.2.	Stvaranje prethodnih uslova za realizaciju Eko centra „Sutorman“ i izgradnju Izviđačkog međunarodnog centra
3.1.3.	Otvaranje odjeljenja histopatologije sa obdukcijom salom i bolničkom arhivom
3.1.4.	Poboljšanje Jedinice za akutni prijem (Prijemno-urgentnog bloka) sa Operacionom (malom) salom za hitne procedure
3.1.5.	Uređenje prostora nekadašnjeg logora na Topolici-na mjestu nekadašnjeg hotela „Agava“ - projektna dokumentacija
3.1.6.	Rekonstrukcija i izgradnja dječijih igrališta i adaptacija urbanih džepova
3.1.7.	Prevenција i rana detekcija radi efikasnijeg liječenja raka debelog crijeva i dojke (ON TIME)
3.1.8.	Poboljšanje kvaliteta usluge zdravstvene zaštite kroz povećanje efikasnosti laboratorijske dijagnostike (LAB-OP)
3.1.9.	Dnevni centar za stare osobe - Bar (Day care center for elderly - Bar)
3.1.10.	Izgradnja nove gradske bolnice (Studija izvodljivosti)
PRIORITET 3.2.	
OBEZBJEĐENJE VEĆE UKLJUČENOSTI RANJIVIH GRUPA	
3.2.1.	Izgradnja objekta za djecu sa smetnjama u razvoju
3.2.2.	Inkluzija djece sa smetnjama u razvoju na adaptiranim dječijim igralištima
3.2.3.	Rekonstrukcija javnih objekata kroz uvođenje elemenata pristupačnosti
PRIORITET 3.3.	
RAZVOJ I PROMOCIJA KULTURNE BAŠTINE	
3.3.1.	Rekonstrukcija Doma kulture „Vladimir Popović - Španac“ u Baru
3.3.2.	Sanaciono konzervatorski radovi na zgradi Dvorca kralja Nikole u Baru
3.3.3.	Umjetnički ateljei u Starom Baru (Objekat 85) - Creative Hub
3.3.4.	Arheološki muzej grada Bara - Arhiepiskopska palata (Objekat 194)

3.3.5.	Vizantijska kapija VI-IX-XII vijeka (objekat 112 AB) ili takozvana „Postrela“
3.3.6.	Restauracija srednjovjekovnog bunara u Starom gradu Baru (objekat 36-37)
3.3.7.	Restauracija i konzervacija otomanskog groblja i Mesdžida (objekti 150-153)
3.3.8.	Naučno edukativni centar - restauracija venecijanskih kuća u Starom gradu Baru (objekti 143-146)
3.3.9.	Abdesthana (objekat 13)
3.3.10.	Zaštita i turistička valorizacija „Trikonhosa“
3.3.11.	Etnografski i prirodnjački muzej grada bara - „Kneževa palata“, objekat 136
PRIORITET 3.4.	
RAZVOJ SPORTSKE INFRASTRUKTURE	
3.4.1.	Izgradnja sportske hale u MZ Mrkojevići
3.4.2.	Izgradnja olimpijskog bazena sa pratećim sadržajima
3.4.3.	Izgradnja savremenog kompleksa teniskih terena

Specifični strateški cilj 4.

UNAPRJEĐENJE SISTEMA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE U OPŠTINI BAR

PRIORITET 4.1.	
RAZVOJ KOMUNALNE INFRASTRUKTURE	
4.1.1.	Glavni projekat hidrotehničkih instalacija za područje Velikog Pijeska i Utjehe/Veliki Pijesak i Bušat
4.1.2.	Izgradnja vodovodnog i kanalizacionog sistema područja Veliki Pijesak i Utjeha-faza I
4.1.3.	Projekat vodosnabdijevanja Krajine
4.1.4.	Obnavljanje i zaštita postojećih, kao i izgradnja novih parkova u gradu
4.1.5.	Unaprijeđenje sistema za kvalitetno održavanje - zalivanje javnih zelenih površina
4.1.6.	Izgradnja skloništa za napuštene životinje
4.1.7.	Rekonstrukcija vodovodne mreže od kaptaze „Zaljevo“ do naselja Mirovica
4.1.8.	Ugradnja mjerne opreme i začetak SCADA sistema u sistemu ViK-a
4.1.9.	Nabavka i ugradnja postrojenja za neutralizaciju hlora
4.1.10.	Radovi na rješavanju problema infiltracije atmosferskih voda u fekalne kolektore
4.1.11.	Tržnica sa garažom, zelenom pijacom i pratećim sadržajima
4.1.12.	Izgradnja vodovodne mreže II visinske zone naselja Zeleni pojas
4.1.13.	Izrada glavnog projekta vodovodne mreže II visinske zone naselja Iliino
4.1.14.	Studija vodosnabdijevanja opštine Bar
PRIORITET 4.2.	
UNAPRJEĐENJE SISTEMA UPRAVLJANJA OTPADOM	
4.2.1.	Sanacija odlagališta otpada „Čafe“
4.2.2.	Izgradnja reciklažnog dvorišta
4.2.3.	Izgradnja postrojenja za sortiranje komunalnog otpada na sanitarnoj deponiji „Možura“
4.2.4.	Izgradnja postrojenja za kompostiranje biorazgradivog otpada na sanitarnoj deponiji „Možura“
4.2.5.	Proširenje tijela deponije izgradnjom novih sanitarnih kada za odlaganje komunalnog otpada na sanitarnoj deponiji „Možura“
4.2.6.	Sanitarni čvorovi i raščišćavanje komunikacija u Starom Gradu
4.2.7.	Postavljanje polu-podzemnih kontejnera u gradskom jezgri Bara
4.2.8.	Uređenje jednobraznih kontejnerskih mjesta za odlaganje komunalnog otpada na teritoriji opštine Bar
4.2.9.	Izgradnja mrcilišta (stočnog groblja)
PRIORITET 4.3.	
UNAPRIJEĐENJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI	
4.3.1.	„Zeleno ostrvo“ - izgradnja energetski efikasnog sistema za snabdijevanje električnom energijom Sportske dvorane Topolica
4.3.2.	Nabavka i ugradnja agregata manje radne snage na hlornim stanicama

9.1. Unaprjeđenje turističke ponude opštine Bar

9.1.1. Uređenje obalnog područja u svrhu jačanja turizma

Naziv Projekta:
9.1.1.1. REKONSTRUKCIJA OBALNE ZONE U SUTOMORU – FAZA I: Izgradnja i uređenje trga
Opis projekta: Prva faza radova obuhvata trg sa zelenim površinama i rekreativnim zonama, kao i dijelove saobraćajnice „1b“ i obalnog šetališta, ukupne površine od oko 5.300 kvadratnih metara. Trg se nalazi se na sjeverozapadu cjelokupne obalne zone, a funkcionalno zaleđe predstavlja ključni javni prostor na ovom potezu. Glavna intencija projekta je da spoji ova dva dijela i da se nesmetano odvija pješačka komunikacija. Jedan dio pješačke zone funkcionalnog zaleđa se nastavlja preko ulice, a dio pješačke veze se nastavlja uz samu saobraćajnicu. Obalno šetalište i trotoar imaju ukupnu širinu od 5m (2+3m) i popločavaju se vibroprešanim prefabrikovanim betonskim kockama sa drobljenim dolomitom i riječnim kvarcom, dodatno hidrofobirane i naknadno impregnirane zaštitinim slojem. U sklopu kontaktne zone šetališta ka plaži formirana su proširenja u vidu žardinjera s vidikovcima i klupama, amfiteatar, stepenište za silazak na plažu kao i rampa za silazak na plažu za lica smanjene pokretljivosti. Amfiteatar na trgu čini kaskadna armirano-betonska konstrukcija sa stepeništem na početku i kraju amfiteatra. Kolsko-pješačka površina širine 5,5m, koja služi za pristup objektima u zaleđu trga i povezuje saobraćajnicu 1a i 1b, obrađuje se vibroprešanim prefabrikovanim betonskim pločama sa drobljenim dolomitom i riječnim kvarcom, dodatno hidrofobirane i naknadno impregnirane zaštitinim slojem. U sredini trga, između dva amfiteatra, projektovana je fontana sa mlaznicama u nivou trga, tako da kada se fontana isključi, ovaj dio trga se nesmetano koristi kao i ostatak prostora.
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje ambijenta i turističke ponude, poboljšanje uslova za kupaće, ljepši izgled plaža, razvoj turizma
Projektne aktivnosti: Realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: JP „Morsko dobro“, Vlada Crne Gore i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 1.102.415,48 €
Procjena trajanja projekta:

Naziv Projekta:
9.1.1.2. REKONSTRUKCIJA OBALNE ZONE U SUTOMORU – FAZA II: Uređenje funkcionalnog zaleđa plaže
Opis projekta: Druga faza radova podrazumijeva funkcionalno zaleđe (urbanistička parcela UP18) sa javnim i zelenim površinama (urbanistička parcela UP26) i dijelove saobraćajnice “2a” i šetališta. UP 18 i UP 26 su u zahvatu DSL „Sutomore Sektor 53“. Na parceli se trenutno nalaze terase lokala i različiti montažni objekti uz obalni pojas duž saobraćajnice 2a (ul. Obala Iva Novakovića) i plan propisuje uklanjanje svih zatečenih montažnih objekata na parceli. Prostor namijenjen terasama ugostiteljskih objekata planiran je da se formira nizom armirano betonskih stubova povezanih u ramove AB gredom sa armirano-betonskom temeljnom trakom, čineći kolonadu koja linijski markira prostor i daje mu karakter. Krajnji istočni dio ovog poteza čini slobodan prostor sa zelenim površinama i klupama. Otvori za stabla i zelenilo se formiraju ukidanjem ploča. Na istočnoj strani se ovaj potez završava novoprojektovanim stepeništem i rampom za prilaz plaži. Planom predviđena namjena za UP 26 je javna površina. Shodno tome, planirano je kružno proširenje pješačke zone, oko koga je na dvije strane pozicionirano zelenilo sa tipskim polukružnim klupama. U samom centru

kruga se postavlja bista Iva Novakovića, koja se, sa postojećim postamentom, izmješta na projektovanu lokaciju.
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje ambijenta i turističke ponude, poboljšanje uslova za kupaca, ljepši izgled plaža, razvoj turizma
Projektne aktivnosti: Realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: JP „Morsko dobro“, Vlada Crne Gore i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 965.925,21 €.
Procjena trajanja projekta:

Naziv Projekta:
<i>9.1.1.3. REKONSTRUKCIJA OBALNE ZONE U SUTOMORU – FAZA III: Uređenje lokacije UP 26 u zahvatu DSL „Sutomore sektor 53“ (dio Obale Iva Novakovića), obalnog šetališta i rekonstrukciju saobraćajnice 2a (Obala Iva Novakovića)</i>
Opis projekta: Ova cjelina obuhvata tri različite funkcionalne cjeline i to: saobraćajnicu 2a (Obala Iva Novakovića) u zahvatu DSL „Sutomore Sektor 53“, obalno šetalište i proširenja obalnog šetališta: zeleni pojasi, pješačke komunikacije za vezu sa plažom, odmorišta, vidikovci i sl. Ukupna dužina saobraćajnice je oko 1.200 m, a uz saobraćajnicu čitavom dužinom, planirano je šetalište širine 3 m.
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje ambijenta i turističke ponude, poboljšanje uslova za kupaca, ljepši izgled plaža, razvoj turizma
Projektne aktivnosti: Realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: JP „Morsko dobro“, Vlada Crne Gore i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 2.537.553,27 €.
Procjena trajanja projekta:

Naziv Projekta:
<i>9.1.1.4. REKONSTRUKCIJA OBALNE ZONE U SUTOMORU – FAZA IV: Uređenje korita potoka Đurića</i>
Opis projekta: Ova cjelina obuhvata UP 20, 21, 22 u zahvatu DSL „Sutomore Sektor 53“. Na UP 22 se nalazi koridor budućeg otvorenog regulisanog kanala Đurića potoka. Namjena UP 20 i 21 je javna zelena površine-park. Na UP 20 planira se igralište za djecu i parkovske površine. Dječijim igralištem dominiraju kružne i polukružne forme koje se formiraju različitim bojama gumirane podloge.
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje ambijenta i turističke ponude, poboljšanje uslova za djecu, ljepši izgled grada, razvoj turizma
Projektne aktivnosti: Realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: građani, turisti, Opština Bar
Nadležni za realizaciju projekta: JP „Morsko dobro“, Vlada Crne Gore i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 747.771,37 €.

Procjena trajanja projekta: Shodno izradi projektne dokumentacije i njegove realizacije-18 mjeseci

Naziv Projekta:

9.1.1.5. IZRADA IDEJNOG RJEŠENJA PJEŠAČKE STAZE - ŠETALIŠTA DUŽ OBALE (LUNGO MARE-SEKTOR 54)

Opis projekta: Projektom je predviđena izrada idejnog rješenja pješačke staze na dijelu obale od Bara do Sutomora. Prema smjernicama Prostorno urbanističkog plana Bara, šetališta uz more (lungo mare) mogu se planirati na prostorima čije su namjene određene za: kupališta, urbano izgrađenu obalu; naseljske strukture; turističke objekte i komplekse; sportske objekte.

Šetačke staze ne bi trebalo planirati na slobodnom dijelu obale (istaknuta je potreba za očuvanjem karaktera prostora - prirodni pejzaž i neizgrađen dio među linijski urbanizovanim priobalnim naseljima), na prostorima koji su namijenjeni privređivanju ili posebnoj namjeni.

Osnovni elementi prostornog i organizacionog definisanja šetališta uz more po pravilu su sljedeći:

- Svim planiranim intervencijama na formiranju, uređenju i korišćenju šetališta uz more neophodno je očuvati površinu mora, tj. isključuje se mogućnost nasipanja mora
- Uspostaviti propusne veze pješačkih komunikacija unutar mjesta i šetališta
- Šetalište je neophodno jasno definisati, a pravac njegovog pružanja pratiti adekvatnom signalizacijom
- Obezbijediti neophodnu infrastrukturnu opremljenost šetališta
- Sa vodene strane je obavezan zid koji ima funkciju zaštite korisnika
- U urbanim jezgrima, a gdje do sada nisu postojale, mogu se planirati nove šetne staze
- U cilju uspostavljanja kontinuiteta šetališta i formiranja odmorišta, na pločasto stjenovitim terenima mogu se predvidjeti minimalna pokrivanja gornjih površina stijena betoniranjem
- Završnu obradu hodnih staza potrebno je predvidjeti u skladu sa ambijentalnim karakteristikama lokacije (kamene ploče, kaldrma i dr.) ili montažni elementi (betonske prefabrikovane ploče, drvena oplata i tek izuzetno beton)
- Omogućiti neometan pristup svim zainteresovanim korisnicima bez ograničenja
- Omogućiti neometan pristup hendikepiranim licima na njima prilagođenim prostorima šetališta
- Na pojedinim dijelovima, a u skladu sa prostornim mogućnostima, predvidjeti i staze za bicikliste
- Šetališnim redom regulisati održavanje čistoće i način korišćenja (unošenje kućnih ljubimaca i dr.)
- Da bi se zaštitili šetači, neophodno je definisati granice šetališnih područja u kojima se ne smiju voziti bicikli, motori, i druga vozila
- Sanitarne, servisne i uslužne sadržaje na šetalištu, po pravilu, treba smjestiti u postojećoj strukturi, ili kao privremene (sezonske) objekte, na za to predviđenim punktovima

Svi privremeni objekti uz šetalište treba da budu mobilni, da bi se na kraju sezone lako uklonili.

Ciljevi projekta: Unaprjeđenje saobraćajne infrastrukture/pješačkog saobraćaja; unaprjeđenje turističke ponude, povezivanje Bara i Sutomora pješačkim koridorom

Projektne aktivnosti: Analiza lokacija i troškova eksproprijacije i izgradnje; Izrada idejnog rješenja

Lokacija: DSL „Sektor 54 Ratac - Zeleni pojas“

Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, turisti, sportisti

Nadležni za realizaciju projekta: Uprava javnih radova, JP Morsko dobro, Opština Bar

Procjena budžeta projekta: sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:

9.1.1.6. IDEJNI PROJEKAT PJEŠAČKE STAZE I UREĐENJA JAVNIH POVRŠINA UZ OBALU U ZAHVATU DSL ZA SEKTOR 51 ČANJ

Opis projekta: Projektom je predviđena izrada idejnog rješenja pješačke staze na lokaciji koja se nalazi u zahvatu Državne Studije Lokacije „Sektor 51“, Čanj, opština Bar. Ukupna površina lokacije je 33.898,62 m², a u skladu sa smjernicama planskog dokumenta planira se idejna razrada obalnog šetališta uz plažu, trga sa podzemnom garažom, otvorenih popločanih pješačkih površina, sportskih sadržaja na otvorenom, servisnih plažnih objekata na uređenom kupalištu, objekata uslužnih djelatnosti na parcelama u plažnom zaleđu i dva pristaništa.

U skladu sa smjernicama DSL “Sektor 51” Čanj, idejno rješenje će definisati faze izgradnje predmetnih sadržaja, pri čemu se kao prva faza planira izgradnja obalnog šetališta.

Ciljevi projekta: Unaprjeđenje saobraćajne infrastrukture/pješačkog saobraćaja; unaprjeđenje turističke ponude

Projektne aktivnosti: Analiza lokacija i troškova eksproprijacije i izgradnje; izrada idejnog rješenja

Lokacija: DSL „Sektor 51 Čanj“

Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, turisti, sportisti

Nadležni za realizaciju projekta: JP Morsko dobro, Opština Bar

Procjena budžeta projekta: sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

9.1.2. Unaprjeđenje postojećih i uvođenje novih turističkih proizvoda

Naziv Projekta:
9.1.2.1. DIGITALIZACIJA STAROG BARA (Projekat FORTITUDE)
Opis projekta: Projekat predviđa opremanje ljetnje scene i Centra za posjetioce kao i digitalizaciju tvrđave i nabavku HERRO MIRROR-a, kreiranje virtuelne ture: pružanje mogućnosti posjetiocima da vide sliku tvrđave kako je izgledala u 15.vijeku uz pomoć 3D animacije, nabavku 100 viewera (virtual reality viewer), modernizaciju rasvjete na tvrđavi, obuku za vodiče i organizovanje manifestacije “Noć tvrđava”. Projekat se finansira iz programa Interreg Hr-BiH-CG
Ciljevi projekta: Glavni cilj projekta je povećati atraktivnost i konkurentnost turističke ponude kroz valorizaciju kulturnog nasljeđa kao i modernizaciju upravljanja turističkim nasljeđem kroz prekograničnu saradnju.
Projektne aktivnosti: nabavka i ugradnja opreme, obuka za vodiče, izrada mobilne aplikacije
Krajnji korisnici projekta: turisti, lokalno stanovništvo
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, JP Kulturni centar Bar, TOB
Procjena budžeta projekta: 253.597,49 €
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.1.2.2. TURISTIČKA RUTA – ELEKTRIČNIM VOZILOM KROZ BAR
Opis projekta: Projektom se kreira turistička ruta kroz grad kojom će turiste prevoziti atraktivno električno vozilo na relaciji Stara maslina-Luka-Muzej. Realizacijom projekta će se nabaviti električno vozilo koje će u potpunosti biti prilagođeno namjeni (opremljeno za pružanje podrške vodičima, audio sistem, višejezični snimljeni vodič i slično). Aktivna upotreba ovakvog vozila zahtijeva prateću infrastrukturu (stanice za punjenje električnog pogonskog sklopa-baterija), koja će, takođe, biti izgrađena tokom trajanja faze implementacije projekta.
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje turističke ponude, veća dostupnost i bolja posjećenost kulturnih i drugih atrakcija, promocija ekološke destinacije
Projektne aktivnosti: nabavka električnog vozila, ugradnja stanice za električno punjenje, obuka vodiča, promocija rute
Krajnji korisnici projekta: turisti, lokalno stanovništvo
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, TOB, JP Kulturni centar Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 18 mjeseci

Naziv Projekta:
9.1.2.3. UREĐENJE PRILAZA UTVRĐENJIMA (TURISTIČKA RUTA)
Opis projekta: Projektom se kreira turistička ruta kojom se povezuju i promoviraju tvrđave Stari Bar, Besac, Haj Nehaj, Tabija i utvrđenje u Krajini. Projekat podrazumijeva uređenje prilaza utvrđenjima, signalizaciju rute i izradu IT platforme.
Ciljevi projekta: Glavni cilj projekta je promoviranje znanja o odbrambenim strukturama i obuhvatanje postojećih vojnih struktura u specifičnu formu turizma. Projekat će proširiti turističku ponudu koja nije ograničena samo na ljetnju sezonu, doprinijeti očuvanju historijskih tragova, uticati na pokretanje studijskih i historijskih istraživačkih aktivnosti.
Projektne aktivnosti: Projekat predviđa popis utvrđenja koji se nalaze na teritoriji, njihovu identifikaciju, opis i promociju, signalizaciju rute, povezivanje postojećih puteva između objekata, uređenje prilaza utvrđenjima i izradu IT platforme sa ciljem objavljivanja i pružanja potpune slike o turističkom sistemu.
Krajnji korisnici projekta: turisti, lokalno stanovništvo
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, TOB, JP Kulturni centar Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.1.2.4. IZRADA PROGRAMA (STRATEGIJE) RAZVOJA TURIZMA OPŠTINE BAR DO 2026. GODINE
Opis projekta: Imajući u vidu da je za kvalitetan razvoj destinacije neophodno imati strateški okvir, tokom 2019. godine je planirana izrada Strategije razvoja turizma u Baru, koja bi definisala ciljeve, zadatke i smjernice, ali i indikatore koje treba ispuniti u narednom periodu. Potreba za ovakvim dokumentom se pokazala neophodnom kako bi se turizam u opštini Bar razvijao na organizovan način i u skladu sa principima održivosti. Planirano je angažovanje specijalizovane agencije koja bi bila izabrana na javnom tenderu za realizaciju ovog posla. Strategija bi, između ostalog, obuhvatila sljedeće stavke: <ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza trenutnog stanja 2. Strateški zaključci i perspektiva razvoja 3. Strateški okvir (vizija, misija, pozicioniranje, ključni proizvodi, ključna tržišta) 4. Razrada strategije – akcioni plan: <ol style="list-style-type: none"> a. Programi konkurentnosti b. Smjernice marketinga c. Smjernice digitalnog turizma d. Proizvodi i infrastruktura e. Akcioni plan implementacije
Ciljevi projekta: Definisanje jasnog plana razvoja turizma u opštini Bar
Projektne aktivnosti: Realizacija projekta

Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Turistička organizacija Opštine Bar i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 70.000,00 €
Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.1.2.5. VALORIZACIJA LOKACIJE UP2 U CILJU IZGRADNJE HOTELA SA 5 I VIŠE ZVJEZDICA
Opis projekta: Opština Bar u svojoj turističkoj ponudi ne posjeduje nijedan hotel koji ima rang 5 zvjezdica ili više. Ovakav hotel otvara mogućnost za privlačenje bolje platežne klijentele. Hotel bi sadržavao sve servise i usluge, koje hoteli ovakvog tipa nude. Ovakav tip hotela pruža mogućnosti ponude novog kvaliteta, kako u oblasti turizma tako i u oblasti ekonomije. Lokacija za predviđeni objekat je na UP 2 u zoni A u zahvatu DUP-a Topolica III, ukupne površine cca 17.200 m ² sa max. površine prizemlja cca 4.300m ² i max. BGP cca 60.200 m ² sa maksimalnom spratnošću od 10 nadzemnih etaža.
Ciljevi projekta: Podizanje ponude tržištu, hotela sa 5 zvezdica
Projektne aktivnosti: Raspisivanje međunarodnog tendera, Raspisivanje konkursa za izradu tehničkog rješenja, izrada glavnog projekta; revizija glavnog projekta; sprovođenje tenderskih procedura; odabir izvođača radova; izvođenje radova; tehnički prijem radova; realizacija
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta:

Naziv Projekta:
9.1.2.6. REVITALIZACIJA CENTRA OSTROSA K.O. MARTIĆI, OPŠTINA BAR
Opis projekta: Imajući u vidu da je ruralna zona opštine Bar - Krajina ranjiva prostorna cijelina koja je pretrpjela degradaciju i masovno napuštanje lokalnog stanovništva, namjeće se prioritet integralne zaštite i razvoja ove zone, što je ujedno i cilj ovog projekta. Projektom je predviđena izrada rješenja revitalizacije centralne zone Krajine, na lokaciji koja se nalazi u zahvatu K.O. Martići (tzv. Mali Ostros), opština Bar. U skladu sa razrađenim idejnim rješenjem koji oslikava potrebe lokalnog stanovništva, omogućava dogradnju kapaciteta stanovanja, javnih funkcija i privrednih djelatnosti, ova prostorna cijelina se projektom dijeli u četiri zone : 1. ZONA CENTRALNOG ŠETALIŠTA, 2. ZONA ZELENE PIJACE, 3. ZONA REKREATIVNOG MINI PARK PROSTORA i 4. REGULISANJE SAOBRAĆAJA U MIROVANJU. Osnovni elementi prostornog i organizacionog definisanja zone centralnog šetališta su : formiranje jasne linije hodanja pješaka uz novo projektovani trotoar i šetalište kojih trenutno nema, infrastrukturna opremljenost šetališta, očuvanost postojećeg visokog rastinja (stabala kestena) na ključna mjesta, isticanje ulaznih staza na postojeće objekte kojima se predviđa jednolikost fasada, novoprojektovano dječije igralište, povezanost šetališta sa zonom zelene pijace i sl. Završnu obradu hodnih staza potrebno je predvidjeti u skladu sa ambijentalnim karakteristikama lokacije. Postojeći objekti se takođe moraju vizuelno uklopiti u ambijentalnu cijelinu šetališta.

<p>Nova zelena pijaca je predviđena na starom platou pijace koja je zbog degradacije okolnog prostora postala nefunkcionalna. Zamišljeno je da se pijaci daje savremeni izgled, koji će biti atraktivan i ujedno će da riješi problem nekontrolisane prodaje po ulicama ispred novoprojektovanog prostora šetališta. Projektovanje rekreativne zone se javlja zbog potrebe promovisanja i podsticanja zdravijeg načina života mještana, u vidu malog parka koji će pružati mogućnost raznim fizičkim aktivnostima na otvorenom.</p> <p>Glavni cilj ovog projekta je regulisanje nepravilnog parkiranja ispred ugostiteljskih objekata centralne ulice, i njihovo dislociranje u prostoru koji omogućava pravilnu organizovanost saobraćaja u mirovanju.</p>
<p>Ciljevi projekta: Rekonstrukcija centralnog dijela Ostrosa zbog poboljšavanja uslova stanovanja, zadržavanja mlađeg stanovništva ovog području, poboljšavanja socijalnih usluga, stvaranje povoljnih uslova za poboljšavanje opšteg kvaliteta življenja i razvoja (ruralnog) turizma.</p>
<p>Projektne aktivnosti: Izradu planske dokumentacije; izrada projektne-tehničke dokumentacije (izvedenog projekta); realizacija projekta.</p>
<p>Krajnji korisnici projekta: (lokalni) stanovnici Opštine Bar, posjetioци (turisti)</p>
<p>Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar; NVU "Krajina Nju Jork" (dijaspora); ostali donatori</p>
<p>Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom</p>
<p>Procjena trajanja projekta: Fazno i u skladu sa projektom dokumentacijom</p>

9.2. Održivi razvoj opštine Bar kroz unaprjeđenje ostalih privrednih grana

9.2.1. Razvoj poljoprivrede

Naziv Projekta:
9.2.1.1. PODRŠKA RAZVOJU VINOGRADARSTVA I VINARSTVA
Opis projekta: Zbog nekontrolisanog prskanja, u Evropi su uništene neke sorte vinove loze. U okviru projekta će se sprovesti istraživanje i definisati zajednička vizija partnera o agroekološkim principima i metodama koje se primjenjuju u vinogradima, očuvanje ekosistema i tradicionalnih pejzaža. U svakoj zemlji koja je uključena u projekat biće odabrane vinogradarske zone koje će se integrisati u akcioni plan. Opština Bar, zajedno sa Institutom za poljoprivredu i šumarstvo Nova Gorica, i AZRRI iz Hrvatske će imati ulogu u razradi akcionih planova, transnacionalne strategije i podršci nadnacionalnim mrežama. Glavni rezultati projekta će biti organizovanje obuka za vinogradare, formiranje mreža podrške, zajednička obrada rezultata i donošenje Akcionog plana i transnacionalne strategije. Kako bi se potvrdila opredijeljenost za širenje rezultata i u drugim regionima i zemljama i nakon završetka projekta, potpisuje se Sporazum o saradnji između partnera. Projekat se finansira iz programa Adrion Interreg.
Ciljevi projekta: Cilj projekta je razvijanje i usklađivanje strategija, akcionih planova, alata i kapaciteta koji se odnose na uzgoj vinove loze, prije svega na njeno agro-ekološko tretiranje u području Adriona.
Projektne aktivnosti: razrada strategija i akcionih planova vezanih za uzgoj vinove loze, obuke za vinogradare i vinare
Krajnji korisnici projekta: vinogradari i vinari, Opština Bar
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, BSC Bar i osam partnerskih institucija iz Italije, Grčke, Slovenije, Hrvatske, Srbije
Procjena budžeta projekta: 162.730,00 € za Opštinu Bar i BSC Bar
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.2.1.2. ZAVRŠETAK IZGRADNJE I STAVLJANJE U FUNKCIJU KUĆE MASLINA U STAROM BARU
Opis projekta: U skladu sa potrebama maslinara i nacionalnom strategijom razvoja poljoprivrede, u Starom Baru se predviđa izgradnja Kuće maslina, koja bi sadržala: administrativni dio, pogon za preradu maslina, prostor za edukaciju maslinara i drugih poljoprivrednih proizvođača i dio za prodaju lokalnih poljoprivrednih proizvoda.
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje i promocija maslinarstva i turističke ponude u opštini Bar
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: poljoprivredni proizvođači, lokalno stanovništvo, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
Procjena budžeta projekta: 994.134,76 €
Procjena trajanja projekta: 10 mjeseci

Naziv Projekta:
9.2.1.3. MAPIRANJE MASLINA U OPŠTINI BAR (CROSS BORDER OL)
Opis projekta: U cilju razvoja kompletne lokalne agro-turističke ponude i plasiranja Bara kao prepoznatljivog „grada maslina“, značajni maslinarski kompleksi će biti povezani kroz projekat „Cross Border Ol“. Projekat se tiče utvrđivanja najbolje poljoprivredne prakse u maslinjacima i

mapiranja maslina u Džidžarinu, kojim je prepoznat značaj maslinarstva u Baru, a sprovodi se i finansira u okviru programa Interreg Italija-Albanija-Crna Gora. Budžet odobren od opštine Bar u okviru ovog projekta je 87.014,50 evra od čega je IPA donacija 73.962,32 eura

Ciljevi projekta: Osnovni cilj projekta je uvezati i prikazati kompletnu maslinarsku proizvodnju na teritoriji opštine Bar, udružiti proizvođače maslinovog ulja sa ciljem intenziviranja maslinarstva, oplemeniti lokalnu agro-turističku ponudu, pružiti nov i jedinstven doživljaj turistima na teritoriji Crne Gore

Projektne aktivnosti: Mapiranje i obilježavanje starih maslina mini informativnim tablama; izrada lokalne strategije; utvrđivanje najboljih poljoprivrednih praksi

Krajnji korisnici projekta: Stanovnici opštine Bar, Udruženje maslinara Bara, turisti

Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Biotehnički fakultet – Mediteransko voćarstvo

Procjena budžeta projekta: 87.014,50 €

Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:

9.2.1.4. LABORATORIJA ZA ISPITIVANJE HEMIJSKIH I FIZIČKIH KARAKTERISTIKA VINA (VIRPAZAR)

Opis projekta: Uspostavljanje laboratorije za ispitivanje hemijskih i fizičkih karakteristika vina, koja bi bila locirana u Virpazaru, u jednom od dva postojeća objekta koji pripadaju mjesnoj zajednici.

Analiziranjem hemijskih i fizičkih parametara, u cilju kontrole i poboljšanja kvaliteta, ostvario bi se bolji proizvod i kvalitetnija ponuda proizvođača vina.

Rad laboratorije bi se odvijao sezonski u fazama dozrijevanja, prerade i odležavanje vina

Cilj projekta: Pomoć proizvođačima i unaprjeđenje kvaliteta vina iz crmničkog subregiona

Projektne aktivnosti: uređenje prostora za potrebe laboratorije

Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, investitori, građani

Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar

Procjena budžeta projekta: 24.000,00 €

Procjena trajanja projekta: kontinuirano

Naziv projekta:

9.2.1.5. OTKUPNI CENTAR - OTKUP VOĆA I POVRĆA

Opis projekta: Već duži niz godina proizvođači voća i povrća sa područja opštine Bar imaju izražen problem sa prodajom svojih proizvoda. Otkup tržišnih viškova voća do skoro su uglavnom vršili nakupci, koji su uspijevali da zadovolje potrebe proizvođača. Međutim, kako nakupci više ne mogu slobodno, bez odgovarajuće dokumentacije, prevoziti robu, otkup tržišnih viškova za proizvođače predstavlja problem. Otkupni centar voća i povrća proizvedenog na teritoriji opštine Bar bi dao značajan doprinos domaćoj proizvodnji i osigurao njen kontinuiran plasman i siguran otkup. Ovaj centar će pružiti integrisan servis otkupa od domaćih proizvođača shodno normama, standardima i kriterijumima postavljenim od strane EU, montažu savremene opreme za kalibriranje i pakovanje voća. Dalji plasman proizvoda će podstaći lokalnu proizvodnju na nacionalnom i regionalnom nivou.

Otkupom i daljom razmjenom bi se značajno smanjio postojeći disbalans između viška i nedostatka lokalnog proizvoda na tržištu.
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje i povećanje proizvodnje i sistematskog otkupa voća i povrća, pakovanje voća shodno standardima i propisima Evropske Unije, kao i njegov izvoz na nacionalnom i regionalnom nivou, otvaranje novih radnih mjesta
Projektne aktivnosti: Izrada tehničke dokumentacije; objava tendera i izbor izvođača radova; montaža opreme za kalibriranje i pakovanje voća i obavljanje stručnog nadzora
Krajnji korisnici projekta: Poljoprivredna domaćinstva, poljoprivredna udruženja, stanovnici opštine Bar
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, privatni partner
Procjena budžeta projekta: 500.000,00 €
Procjena trajanja projekta: 36 mjeseci

Naziv Projekta:
<i>9.2.1.6. PODRŠKA RAZVOJU POLJOPRIVREDE U OPŠTINI BAR</i>
Opis projekta: Podrška razvoju poljoprivrede kroz različite vrste podsticaja, kao i kroz uslove i način ostvarivanja prava na podsticaje, koja se obezbjeđuje na nivou od 50-80% prihvatljive investicije. Podsticaji obuhvataju finansijsku podršku aktivnostima koji se odnose na investicije u poljoprivredi u svrhu: povećanja kvaliteta i konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda; usmjeravanja proizvođača tržišnim uslovima i standardima; povećanja broja zaposlenih u poljoprivredi i povećanja iskorišćenosti poljoprivrednih resursa
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje i razvoj poljoprivrede u barskoj opštini
Projektne aktivnosti: Javni poziv (konkurs), utvrđivanje ispunjenosti uslova
Krajnji korisnici projekta: stanovništvo opštine Bar
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 150.000,00 €
Procjena trajanja projekta: kontinuirano

9.2.2. Smanjenje nezaposlenosti kroz jačanje preduzetništva

Naziv Projekta:
9.2.2.1. PODRŠKA PREDUZETNIŠTVA KROZ BIZNIS IDEJE
Opis projekta: Opština, kroz nepovratne grantove, dodjeljuje podršku preduzetnicima koji u svojim biznis idejama posjeduju društveno-ekonomsku korisnost, kvalitet aktivnosti i inovativnosti, konkurentnost i održivost u cilju dugoročne realizacije kao i sam kvalitet biznis planova. Opština Bar opredjeljuje sredstva za najbolje biznis projekte kroz koje korisnici mogu otpočeti ili razviti već otpočete projekte, u cilju razvoja i unaprjeđenja privrednog okruženja u opštini Bar.
Ciljevi projekta: Podrška preduzetnicima-korisnicama iz barske opštine, svih organizacionih oblika kao podsticajna aktivnost za otpočinjanje ili unaprjeđenje preduzetništva kao i povećanje biznis operativnosti
Projektne aktivnosti: Javni poziv za podnošenje biznis planova, edukativne radionice za izradu biznis planova, izbor najboljih biznis planova
Krajnji korisnici projekta: stanovništvo opštine Bar
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 150.000,00 €
Procjena trajanja projekta: kontinuirano

Naziv Projekta:
9.2.2.2. PODRŠKA ŽENSKOM PREDUZETNIŠTVU KROZ BIZNIS IDEJE
Opis projekta: Opština, kroz nepovratne grantove, daje podršku ženama preduzetnicama koje u svojim biznis idejama posjeduju društveno-ekonomsku korisnost, kvalitet aktivnosti i inovativnosti, konkurentnost i održivost u cilju dugoročne realizacije kao i sam kvalitet biznis planova. Opština Bar opredjeljuje sredstva za najbolje biznis projekte kroz koje korisnici mogu otpočeti ili razviti već otpočete projekte u cilju razvoja i unaprjeđenja privrednog okruženja u opštini Bar.
Ciljevi projekta: Projekat ima za cilj da jača preduzetničke kapacitete žena, njihovo ekonomsko osnaživanje ali i kreiranje rodno uravnoteženog poslovnog ambijenta kako bi se unaprijedio ukupni ekonomski razvoj u opštini Bar
Projektne aktivnosti: Javni konkurs za raspodjelu sredstava za podršku ženskom preduzetništvu, edukativne radionice za pisanje binis planova, mentoring, edukacije u cilju unapređenja poslovanja, izbor najboljih biznis planova
Krajnji korisnici projekta: stanovništvo opštine Bar
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: 35.000,00 €
Procjena trajanja projekta: kontinuirano

Naziv Projekta:
9.2.2.3. ZAŠTITA ORIGINALNIH PROIZVODA NA OSNOVU GEOGRAFSKOG PORIJEKLA (oznake porijekla i geografskim oznakama)
Opis projekta: Geografsko porijeklo robe označava državu, region, lokalitet koji svojim specifičnostima opredjeljuje i predstavlja: jedinstveno porijeklo, proizvod kao i način proizvodnje, bitno uslovljen geografskom sredinom iz koje potiče, kao i sirovine uslovljene specifičnom

tehnologijom koje su u funkciji izrade robe. Geografska oznaka je oznaka koja identifikuje određenu robu kao robu porijeklom sa teritorije određene države, regiona ili lokaliteta sa te teritorije, gdje se određeni kvalitet, reputacija ili druge karakteristike robe suštinski mogu pripisati njenom geografskom porijeklu. Projekat zaštite geografskog porijekla poljoprivrednih proizvoda iz Bara bi predočio proizvođačima kriterijume međunarodnog tržišta koje treba prihvatiti, kako bi cijenama i kvalitetom bili konkurentni uvoznim proizvodima na domaćem tržištu i obezbijedili mogućnost izvoza. Navedeno podrazumijeva podizanje nivoa svijesti proizvođača o prednostima zaštićenog proizvoda, upoznavanje sa ustanovljenim standardima.

Ciljevi projekta: Cilj ovog kontinuiranog procesa, koji će biti realizovan kroz implementaciju niza projekata, je povećanje nivoa svijesti proizvođača i kupaca o prednostima zaštićenog proizvoda, povećanje broja proizvoda, kao i izvoza proizvoda sa oznakom geografskog porijekla

Projektne aktivnosti: radionice i seminari za poljoprivredne proizvođače o mogućnosti zaštite svog proizvoda, izrada studije o proizvodima iz poljoprivredno-prehrambenog domena koji bi trebalo biti zaštićeni, realizacija projekta-zaštita poljoprivrednih proizvoda, promovisanje zaštićenih proizvoda

Krajnji korisnici projekta: Poljoprivredni proizvođači, poljoprivredna udruženja, stanovništvo opštine Bar

Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

Procjena budžeta projekta: 100.000,00 €

Procjena trajanja projekta: kontinuirano

Naziv Projekta:

9.2.2.4. VALORIZACIJA LOKACIJE UP44 U CILJU IZGRADNJE TRŽNOG CENTRA

Opis projekta: Planirano je rješenje da se u užem centru grada na UP 44, Topolica 3, upotrebne površine 17.431m², izgradi multifunkcionalni objekat tržnog centra, ukupne BGP 20.917m², maksimalne spratnosti 2-4 nadzemne etaže

Cilj projekta: Multifunkcionalni tržni centar sa svim sadržajima neophodnim za gradsko područje

Projektne aktivnosti: Raspisivanje tendera, izrada idejnog rješenje, izrada tehničke dokumentacije, realizacija projekta

Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, investitori, građani

Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, privatni partner

Procjena budžeta projekta: sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: 30 mjeseci

9.2.3. Iskorišćenje potencijala Slobodne zone "Luka Bar"

Naziv Projekta:
9.2.3.1. INTEGRACIJA DEFINISANIH MJERA SA PODSTICAJIMA NA NIVOU OPERATORA SLOBODNE ZONE („LUKA BAR“ AD) I NA DRŽAVNOM NIVOU
Opis projekta: Definisanje seta podsticajnih mjera za investitore u razvoj djelatnosti u Slobodnoj zoni na nivou opštine Bar i integracija tih mjera sa podsticajima na nivou operatora Slobodne zone („Luka Bar“ AD) i na nivou države
Ciljevi projekta: Prevazilaženje postojećeg stanja, koje se karakteriše izostankom realnih podsticaja za korisnike Slobodne zone „Luka Bar“ (za investitore u razvoj djelatnosti u Slobodnoj zoni „Luka Bar“)
Projektne aktivnosti: analiza postojećeg stanja; analiza uporedne prakse; izbor i usvajanje seta realnih podsticajnih mjera na nivou opštine Bar
Krajnji korisnici projekta: Korisnici Slobodne zone „Luka Bar“, „Luka Bar“ AD, Opština Bar, država Crna Gora
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, „Luka Bar“ AD
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci (2020)

Naziv Projekta:
9.2.3.2 REKONSTRUKCIJA KONSTRUKCIJE OPERATIVNE OBALE VOLUJICA (USPOSTAVLJANJE OSNOVE ZA RAZVOJ DJELATNOSTI U SLOBODNOJ ZONI)
Opis projekta: Izvođenje sanacionih radova i instalacija sistema katodne zaštite konstrukcije operativne obale Volujica u dužini od 554m
Ciljevi projekta: Eliminacija oštećenja konstrukcije izgrađenog dijela obale Volujica; optimalna anti-korozivna zaštita konstrukcije operativne obale
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: „Luka Bar“ AD, korisnici usluga
Nadležni za realizaciju projekta: „Luka Bar“ AD
Procjena budžeta projekta: 5.150.000 €
Procjena trajanja projekta: 36 mjeseci (2020-2022)

Naziv Projekta:
9.2.3.3 IZGRADNJA SILOSA ZA RASUTI CEMENT (RAZVOJ DJELATNOSTI U SLOBODNOJ ZONI)
Opis projekta: Izgradnja silosa za rasuti cement, kapaciteta 3.400 tona na Staroj obali
Ciljevi projekta: Povećanje kapaciteta za skladištenje i pretovar cementa u rasutom stanju; iskorišćenje tržišnog potencijala za povećanje obima pretovara cementa u rasutom stanju
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije i izgradnja silosa za rasuti cement

Krajnji korisnici projekta: "TCK Montenegro" DOO
Nadležni za realizaciju projekta: „TCK Montenegro“ DOO , „Luka Bar“ AD
Procjena budžeta projekta: 2.000.000 €
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca (2020-2021)

Naziv Projekta:
<i>9.2.3.4 IZGRADNJA REZERVOARA ZA SIRČETNU KISELINU</i>
Opis projekta: Izgradnja rezervoara za sirčetnu kiselinu, kapaciteta 5.000 tona (sa sistemom za prihvatanje i otpremu sirčetne kiseline)
Ciljevi projekta: Povećanje kapaciteta za pretovar sirčetne kiseline, povećanje prosječnih količina tereta koje sada, po brodu, iznose 2.500 tona na 5.000 tona, u varijanti pretovara na relaciji rezervoar – brod
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije i izgradnja rezervoara za sirčetnu kiselinu
Krajnji korisnici projekta: „MSK – CG“ DOO
Nadležni za realizaciju projekta: „MSK – CG“ DOO, „Luka Bar“ AD
Procjena budžeta projekta: 2.500.000 €
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca (2020-2021)

Naziv Projekta:
<i>9.2.3.5 IZGRADNJA SISTEMA ZA PRERADU – USITNJAVANJE KORIŠĆENIH METALNIH ELEMENATA</i>
Opis projekta: Izgradnja objekata i instalacija opreme za usitanjavanje korišćenih metalnih elemenata
Ciljevi projekta: Iskorišćenje potencijala razvoja proizvodne funkcije na području Slobodne zone „Luka Bar“
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije, izgradnja sistema, instalacija opreme
Krajnji korisnici projekta: „Innovative Green Technologies“ DOO
Nadležni za realizaciju projekta: „Innovative Green Technologies“ DOO, „Luka Bar“ AD
Procjena budžeta projekta: 8.000.000 €
Procjena trajanja projekta: 48 mjeseci (2020-2023)

9.2.4. Razvoj saobraćajne infrastrukture

Naziv Projekta:
9.2.4.1. IZGRADNJA GRANIČNIH PRELAZA “VIRPAZAR” I “CKLA” SA REPUBLIKOM ALBANIJOM
<p>Opis projekta: Državnom studijom lokacije “Virpazar”, zona “F” je rezervisana za izgradnju graničnog prelaza</p> <p>Na osnovu potpisanog sporazuma, Vlada Republike Crne Gore, donijela je zaključak o otvaranju graničnog prelaza Virpazar na sjednici 22. jula 2004. godine i Odluku o otvaranju graničnog prelaza Virpazar za međunarodni jezerski putnički saobraćaj ("Službeni list RCG", broj 72/04). Ovom odlukom zadužena je Uprava javnih radova da izradi projektnu dokumentaciju, izgradi granični prelaz i stvori uslove za rad nadležnih službi.</p> <p>U okviru aktivnosti koje su zadate, kako bi se realizovao Zaključak Vlade, definisan je Projektni zadatak za izradu Glavnog projekta izgradnje graničnog prelaza. Na osnovu prethodno navedenog, urađen je Glavni projekat.</p> <p>Sjeverno od hotela ‘13. jul’ i 120 metara od vodotoka rijeke Oraoštice planirana je lokacija graničnog prelaza za međunarodni putnički jezerski saobraćaj, odnosno graničnog prelaza Luka Virpazar. U okviru Programa IPA CBC Italija-Albanija-Crna Gora, kroz projekat multi-modalna transportna povezanost, Ministarstvu saobraćaja i pomorstva, kao jednom od projektnih partnera, odobrena su sredstva u iznosu od 2,44 miliona eura, od kojih 85% predstavlja IPA kontribucija, a 366 hiljada eura je nacionalno kofinansiranje i namijenjena su za izgradnju Luke Virpazar.</p> <p>Takođe, u Skadru je 3. jula 2018. godine potpisan Sporazum između Vlade Crne Gore i Savjeta Ministara Republike Albanije o otvaranju zajedničkog graničnog prelaza Ckla (Crna Gora) za međunarodni drumski i jezerski putnički saobraćaj. U cilju podrške realizaciji ovog projekta, Opština je izradila Idejni i Glavni projekat puta Ckla - do granice sa Republikom Albanijom, kao i reviziju istih.</p>
<p>Ciljevi projekta: Izgradnja graničnog prelaza; korišćenje prirodnih resursa raspoloživog plovnog puta, obogaćivanje turističke ponude grada, otvaranje novih graničnih prelaza, stvaranje povoljnih uslova za vodni saobraćaj izgradnjom Luke Virpazar</p>
<p>Projektne aktivnosti: Pribavljanje UTU; izrada projektno-tehničke dokumentacije za Luku Virpazar je u toku; izrada projektne dokumentacije za granični prelaz Ckla, realizacija projekta</p>
<p>Lokacija: Virpazar, Ckla</p>
<p>Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, posjetioci</p>
<p>Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, Uprava javnih radova, Vlada Crne Gore, Opština Bar</p>
<p>Procjena budžeta projekta: 2.440.000,00 €</p>
<p>Procjena trajanja projekta: 18 mjeseci</p>

Naziv Projekta:
9.2.4.2. IZGRADNJA SAOBRAĆAJNICE CKLA – GRANIČNI PRELAZ SA REPUBLIKOM ALBANIJOM

Opis projekta: Shodno Zaključku Vlade Crne Gore, broj 07-4490 od 20.09.2018. godine, pokrenut je postupak izrade projektno-tehničke dokumentacije za izgradnju saobraćajnice od naselja Ckla do graničnog prelaza sa Republikom Albanijom, u dužini od cca 1400m.
Ciljevi projekta: poboljšanje saobraćajne infrastrukture
Projektne aktivnosti: Izrada projektno-tehničke dokumentacije je u toku; izvođenje radova na izgradnji
Lokacija: KO Ckla, opština Bar
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: Uprava javnih radova, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 820.000,00€
Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.2.4.3. STVARANJE USLOVA ZA IZGRADNJU AUTOBUSKE STANICE U SUTOMORU
Opis projekta: Postojeća autobuska stanica u Sutomoru, koja se nalazi uz magistralni put M-1, nema adekvatne kapacitete i jedan je od uzroka čestih saobraćajnih zagušenja u ljetnjem periodu. Iz tog razloga je planirana izgradnja nove autobuske stanice unutar zone (UP376a). Izmjena i dopuna DUP-a "Sutomore centar", u zoni "B", podzona "B2" obuhvata površine na kojima je predviđena izgradnja objekata centralnih djelatnosti, stanovanja veće gustine i objekata mješovite namjene sa pratećim sadržajima ugostiteljstva, centralnih djelatnosti, javnih funkcija, usluga i servisa. Na zasebnoj parceli je predviđena izgradnja autobuske stanice, sa pratećim sadržajima, koja bi se uklopila u novoplanirane objekte i svojim kapacitetom i efikasnošću upotrebe prostora omogućila protok velikog broja turista bez zagušenja saobraćaja i zadržavanja tranzitnog saobraćaja.
Ciljevi projekta: poboljšanje saobraćajne infrastrukture, rasterećenje magistralnog puta, ubrzan i optimizovan putnički transport
Projektne aktivnosti: Raspisivanje tendera, izrada projektno-tehničke dokumentacije; izvođenje radova na izgradnji
Lokacija: urbanistička parcela broj 376a, zona "B", podzona "B2", DUP "Sutomore centar" – izmjene i dopune
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.2.4.4. NADVOŽNJAK PREKO PRUGE BEOGRAD - BAR NA MJESTU PRUŽNOG PRELAZA BJELIŠI U BARU
Opis projekta: Projektom je predviđena izgradnja nadvožnjaka preko pružnog prelaza Bjeliši. Pristupna saobraćajnica se nalazi u produžetku Bulevara Revolucije. U nastavku Bulevara Revolucije je započeta izgradnja produžetka saobraćajnice i obostranih parkinga u skladu sa DUP-om Topolica Bjeliši i ta saobraćajnica će nadvožnjakom da premosti pružni prelaz Bjeliši do lokalne ulice, koja već postoji.
Ciljevi projekta: poboljšanje saobraćajne infrastrukture

Projektne aktivnosti: Izrada projektno-tehničke dokumentacije je u toku; izvođenje radova na izgradnji nadvožnjaka
Lokacija: Bjeliši - Bar
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 1.610.000,00€
Procjena trajanja projekta: 36 mjeseci

Naziv Projekta:
9.2.4.5. REKONSTRUKCIJA PUTA OSTROS - VIRPAZAR 3 (RASKRSNICA SA R-28) - VIRPAZAR 2 (RASKRSNICA SA M-2)⁶²
Opis projekta: Rekonstrukcijom regionalnog puta Virpazar-Ostros predviđeno je poboljšanje stanja postojeće putne infrastrukture. Na ovom potezu će biti izvedeni radovi proširenja, izgradnje potpornih zidova, tamponiranja, sređivanja nestabilnosti terena i podizanje nivoa bezbjednosti saobraćajnice u skladu sa projektno-tehničkom dokumentacijom predviđenom za ovu dionicu puta. Projektno-tehnička dokumentacija podijeljena je u tri faze: faza Virpazar-Murići, faza Ostros-Vladimir i faza Murići-Ostros.
Ciljevi projekta: Poboljšanje saobraćajne infrastrukture
Projektne aktivnosti: Izrada projektno – tehničke dokumentacije je u toku, izvođenje radova
Lokacija: opština Bar
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: Uprava za saobraćaj, Opština Bar
Procjena budžeta projekta Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom. Vrijednost projektno-tehničke dokumentacije za fazu Virpazar-Murići je 85.000,00 €, za fazu Ostros-Vladimir 83.000,00 €
Procjena trajanja projekta: 60 mjeseci

Naziv Projekta:
9.2.4.6. REKONSTRUKCIJA MAGISTRALNOG PUTA M-2.4. OD KUFINA DO BARA
Opis projekta: Projekat se odnosi na proširenje saobraćajnice na magistralnom putu M2.4. od Kufina do Bara. Izrada glavnog projekta je u toku
Ciljevi projekta: Poboljšanje saobraćajne infrastrukture
Projektne aktivnosti: Izrada projektno-tehničke dokumentacije je u toku; izvođenje radova
Lokacija: opština Bar
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, posjetioci, vozači u tranzitu
Nadležni za realizaciju projekta: Uprava za saobraćaj, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 9.000.000,00€
Procjena trajanja projekta: rokovi će biti određeni nakon završene izrade projektno-tehničke dokumentacije

⁶² ODLUKA O KATEGORIZACIJI DRŽAVNIH PUTEVA ("Službeni list Crne Gore", br. 064/19 od 25.11.2019)

Naziv Projekta:
9.2.4.7. REKONSTRUKCIJA PUTA R-29 BAR 2 (TUNEL ĆAFE, RASKRSNICA SA M-1) - KAMENIČKI MOST - KRUTE (RASKRSNICA SA M-1)⁶³
Opis projekta: Rekonstrukcija regionalnog puta, dužine oko 18km, koji vodi prema graničnom prelazu Sukobin, izrazite frekventnosti, pogotovo u ljetnjim mjesecima, omogućila bi učesnicima u saobraćaju bezbjedniju vožnju i manja zadržavanja u tranzitu. Ministarstvo saobraćaja je 2015. godine raspisalo tender za izradu projektno-tehničke dokumentacije. Glavni projekat rekonstrukcije puta radi DOO "Sim - inženjering" Podgorica.
Ciljevi projekta: Poboljšanje saobraćajne infrastrukture
Projektne aktivnosti: Izrada projektno-tehničke dokumentacije je u toku; rekonstrukcija puta Biskupada-Kamenički most
Lokacija: opština Bar
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, vozači u tranzitu, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: Uprava za saobraćaj, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 9.000.000,00 €
Procjena trajanja projekta: rokovi će biti određeni nakon završene izrade projektno-tehničke dokumentacije

Naziv Projekta:
9.2.4.8. REKONSTRUKCIJA RASKRSNICE NA MAGISTRALNOM PUTU BAR-ULCINJ, U NASELJU ČELUGA (SKRETANJE ZA BOLNICU)
Opis projekta: Rekonstrukcija raskrsnice u naselju Čeluga, magistralnog dijela puta i puta prema bolnici, omogućava bezbjednije odvijanje saobraćaja bez zastoja, u dijelu gdje je saobraćaj veoma frekventan, pogotovu u periodu turističke sezone
Ciljevi projekta: Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i povećana bezbijednost u saobraćaju
Projektne aktivnosti: Izrada projektno-tehničke dokumentacije; izvođenje radova
Lokacija: Opština Bar
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, posjetioci, vozači u tranzitu
Nadležni za realizaciju projekta: Uprava za saobraćaj
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom. Okvirna procjena koštanja izrade dokumentacije i izvođenja radova je 300.000,00 €.
Procjena trajanja projekta: rokovi će biti određeni nakon završene izrade projektno-tehničke dokumentacije

Naziv Projekta:
9.2.4.9. REKONSTRUKCIJA PUTA R-28 BAR 1 (BISKUPADA, RASKRSNICA SA M-1) - VIRPAZAR 3 (RASKRSNICA SA R-15)⁶⁴

⁶³ ODLUKA O KATEGORIZACIJI DRŽAVNIH PUTEVA ("Službeni list Crne Gore", br. 064/19 od 25.11.2019)

⁶⁴ ODLUKA O KATEGORIZACIJI DRŽAVNIH PUTEVA ("Službeni list Crne Gore", br. 064/19 od 25.11.2019)

Opis projekta: Postojeći regionalni put preko Sutormana je u dosta lošem stanju, sa izraženim klizištima i odronima, što za posljedicu ima ugrožavanje bezbjednosti saobraćaja i lošu povezanost između Bara i Virpazara, odnosno mjesnih zajednica koje gravitiraju ka postojećem putu. Stoga je neophodno izvršiti rekonstrukciju i proširenje istog do nivoa drumskog saobraćaja za teretna vozila sa prikolicom.
Ciljevi projekta: Sanacija i rekonstrukcija sutormanskog puta, valorizacija kapaciteta Sutormana, povezivanje sa vinskim cestama i unaprjeđenje turističke ponude
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, glavni grad Podgorica, mjesne zajednice, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Uprava za saobraćaj, Vlada Crne Gore, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom Izrada projektne dokumentacije iznosi 350.000,00 €.
Procjena trajanja projekta: 36 mjeseci

Naziv Projekta:
9.2.4.10. IZGRADNJA BICIKLISTIČKIH STAZA U CENTRU GRADA
Opis projekta: Zbog velikog broja korisnika bicikala, javila se potreba za izgradnjom biciklističkih staza na području užeg centra grada. Trase biciklističkih staza bi bile definisane koridorima, koji bi bili u okviru izgrađenih pješačkih staza
Ciljevi projekta: Bezbjedno kretanje biciklista
Projektne aktivnosti: Izrada projektno-tehničke dokumentacije, izgradnja
Lokacija: u okviru planskih dokumenata "Topolica I", "Topolica II", "Topolica III", "Topolica – Bjeliši" u Baru
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, turisti, sportisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, Udruženje privrednika Bara
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.2.4.11. IZGRADNJA PODZEMNOG PJEŠAČKOG PROLAZA ISPOD MAGISTRALNE U SUTOMORU
Opis projekta: Izgradnjom pothodnika u Sutomoru ispod magistralnog puta značajno bi se povećala bezbjednost pješaka, posebno u ljetnjim mjesecima, kada je veoma izražena frekventnost u saobraćaju
Ciljevi projekta: Rješavanje problema pješaka (građana i turista)
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Stanovnici Sutomora, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 18 mjeseci

Naziv Projekta:
9.2.4.12. IZGRADNJA PODZEMNOG PJEŠAČKOG PROLAZA ISPOD MAGISTRALNE U ŠUŠANJU
Opis projekta: Izgradnjom pothodnika u Šušanju ispod magistralnog puta značajno bi se povećala bezbjednost pješaka, posebno u ljetnjim mjesecima, kada je veoma izražena frekventnost u saobraćaju
Ciljevi projekta: Rješavanje problema pješaka (građana i turista)
Projektne aktivnosti: Izrada idejnog rješenja, Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Stanovnici Šušanja, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 18 mjeseci

Naziv Projekta:
9.2.4.13. IZGRADNJA INFRASTRUKTURE ZA PUNJENJE ELEKTRIČNIH VOZILA
Opis projekta: Preduslov za elektrifikaciju privatnog i javnog prevoza se ogleda u izgradnji neophodne infrastrukture koja bi omogućila nesmetano snabdijevanje vozila električnom energijom. Zbog specifičnosti tehnologije, koja svakim danom napreduje, neophodno je obezbijediti veći broj, strateški raspoređenih, pozicija za punjenje vozila. Treba imati u vidu kolektivno stanovanje u gradovima, parkinge, dinamiku upotrebe vozila u gradu, i načine pružanja i naplate usluge. Trenutna prednost grada Bara je u velikom procentu domaćinstava koja žive u kućama i mogu obezbijediti sporo punjenje vozila na kućnoj mreži. Ali treba imati u vidu i neophodnost izgradnje priključaka za brzo punjenje za vozila u tranzitu i stanovnike zgrada koji nemaju luksuz upotrebe kućnog napajanja.
Ciljevi projekta: Izgradnja infrastrukture neophodne za punjenje električnih automobila. Projektom pokriti potrebe postojećeg broja stanovnika u momentu potpune elektrifikacije prevoza
Projektne aktivnosti: Izrada tehničke dokumentacije; objava tendera i izbor izvođača radova; montaža opreme i puštanje u rad
Krajnji korisnici projekta: Građani i turisti u vlasništvu električnih vozila
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.2.4.14. DRUGA FAZA VIDEO NADZORA

Opis projekta: Izrada video nadzora u gradu, posebno na glavnim saobraćajnicama, raskrscima, kao i objektima javnih službi i ustanova, u cilju poboljšanja bezbjednosti saobraćaja, zaštite imovine i lica. Bar je prvi grad u kojem se sprovodi pilot projekat video nadzora svih javnih površina. U drugoj fazi, dodatne lokacije će biti pokriveno video nadzorom prvenstveno u cilju zaštite imovine lica i održanja komunalnog reda.
Ciljevi projekta: Povećanje stepena bezbjednosti saobraćaja, održanje komunalnog reda i mira i zaštita lica
Projektne aktivnosti: Izrada projektno-tehničke dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, državne i lokalne institucije, građani, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, Vlada Crne Gore (MUP i Ministarstvo saobraćaja)
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
<i>9.2.4.15. UNAPRJEĐENJE SAOBRAĆAJNE I TURISTIČKE SIGNALIZACIJE</i>
Opis projekta: Projekat podrazumijeva unaprjeđenje sistema horizontalne i vertikalne saobraćajne i turističke signalizacije. Poboljšana signalizacija će olakšati praćenje turističkih mapa, gdje će ujedno posjetioci moći da prate signalizaciju vezanu za turističku ponudu i prateću saobraćajnu signalizaciju koja će im olakšati orijentaciju
Ciljevi projekta: unaprjeđenje saobraćajne i turističke signalizacije
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta po fazama
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar i Crne Gore, posjetioci, vozači u tranzitu
Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom za svaku dionicu puta
Procjena trajanja projekta: Fazno i u skladu sa projektnom dokumentacijom

Naziv Projekta:
<i>9.2.4.16. UREĐENJE I UNAPRJEĐENJE SAOBRAĆAJA (IZRADA STUDIJE)</i>
Opis projekta: Izrada studije kojom će se izvršiti analiza postojeće saobraćajne infrastrukture i saobraćajnih tokova u opštini Bar, te definisati načini poboljšanja stanja sistema
Ciljevi projekta: Prepoznati probleme i slabosti u saobraćajnom sistemu kroz analizu stanja tokom godine. Definirati procedure za unaprjeđenje upravljanja saobraćajem i eventualne infrastrukturne radove na saobraćajnoj infrastrukturi
Projektne aktivnosti: Analiza postojećeg stanja; izrada prijedloga rješenja poboljšanja postojećeg stanja
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar i Crne Gore, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar

Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

9.2.5. Unaprjeđenje efikasnosti rada lokalne uprave

Naziv Projekta:
9.2.5.1. NABAVKA SPECIJALIZOVANOG VOZILA I OPREME ZA SLUŽBU ZAŠTITE
Opis projekta: U cilju efikasnijeg pružanja pomoći u nastalim vanrednim situacijama, neophodno je osavremeniti opremu i vozni park Službe zaštite opštine Bar: <ul style="list-style-type: none">
• Potrebno je izvršiti nabavku specijalizovanog jurišnog vozila za brze intervencije u slučaju malih i početnih požara, kojim bi se moglo adekvatno reagovati u uskim ulicama gradskih i vangradskih područja. Vozilo će biti opremljeno nadogradnjom sa razvalnim alatom i uređajem za gašenje požara vodom i pjenom
• Nabavka protiv-požarnih odijela za vatrogasce
• Nabavka specijalizovane opreme za adekvatno spašavanje sa visina, dubina i ostalih nepristupačnih terena je prioritet, kako bi se omogućio pravilan i pravovremen rad pripadnika Službe zaštite
• U danima ekstremnih padavina, kada dolazi do plavljenja ulica u užem gradskom području, neophodno je izvršiti nabavku opreme za adekvatnu zaštitu od poplava
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje efikasnosti obavljanja svakodnevnih aktivnosti spašavanja, sa akcentom na omogućenje prilaska vatrogasaca nepristupačnim predjelima u gradskim i vangradskim područjima
Projektne aktivnosti: nabavka opreme shodno zakonskim procedurama
Krajnji korisnici projekta: Služba zaštite opštine Bar, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar - Služba zaštite
Procjena budžeta projekta: Sredstva projekta će biti određena pojedinačnom projektnom dokumentacijom; okvirno 200.000 €
Procjena trajanja projekta: Kontinuirano

Naziv Projekta:
9.2.5.2. OBNOVA SPECIJALIZOVANOG VOZNOG PARKA ZA POTREBE DOO „VODOVOD I KANALIZACIJA“ BAR
Opis projekta: S obzirom da je pružanje komunalnih usluga izuzetno značajna djelatnost u interesu svih građana Bara, nabavka nedostajuće mehanizacije je prijeko potrebna, kako bi se obezbijedili adekvatni uslovi za rad na održavanju vodovodne i kanalizacione mreže. Osim nedostajuće mehanizacije, problem u poslovanju predstavlja i održavanje jednog dijela dotrajale mehanizacije, koje iziskuje značajna sredstva, pa se dovodi u pitanje isplativost daljeg ulaganja. Poslovi na održavanju su od izuzetnog značaja za funkcionalnost cjelokupnog sistema. Bez mehanizacije nije moguće blagovremeno reagovati, pa se utroši značajno vrijeme i novac za mnoge poslove gdje se angažuju fizički radnici ili poduzimači. Projekat obuhvata nabavku rotacionog rovokopača na točkovima, kamionkipera, kombija/furgona i malog kamiona sa kipom.
Ciljevi projekta: Obezbijediti bolje uslove za rad na održavanju vodovodne i kanalizacione mreže i pružiti kvalitetnije usluge krajnjim korisnicima
Projektne aktivnosti: nabavka specijalizovanih vozila shodno zakonskim procedurama
Krajnji korisnici projekta: DOO “Vodovod i kanalizacija” Bar, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: DOO “Vodovod i kanalizacija” Bar
Procjena budžeta projekta: 300,000 €

Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:

9.2.5.3. OBEZBJEĐENJE POSLOVNOG PROSTORA ZA POTREBE TURISTIČKE ORGANIZACIJE BAR

Opis projekta: Imajući u vidu da je Bar jedna od najznačajnijih turističkih destinacija u Crnoj Gori, nameće se i potreba da Turistička organizacija opštine Bar svoje poslovanje obavlja u za to namjenskom poslovnom objektu koji bi bio reprezent grada, ali i mjesto gdje bi turisti mogli da dobiju potrebne informacije. Sadašnje stanje ne zadovoljava potrebe savremenih turista i nije adekvatno rješenje koje bi omogućilo kvalitetno odvijanje radnih procesa u TO Bar.

Ciljevi projekta: Obezbeđenje poslovnog prostora za potrebe Turističke organizacije opštine Bar

Projektne aktivnosti: Izrada tehničke dokumentacije; realizacija projekta

Krajnji korisnici projekta: Turistička organizacija opštine Bar, Opština Bar, turisti

Nadležni za realizaciju projekta: Turistička organizacija opštine Bar i Opština Bar

Procjena budžeta projekta: 350.000,00 € – detaljan budžet će biti urađen nakon pripreme detaljne projektne dokumentacije

Procjena trajanja projekta: 36 mjeseci

Naziv Projekta:

9.2.5.4. RAZVOJ INFORMACIONO-TEHNOLOŠKOG OKRUŽENJA U OPŠTINI BAR

Opis projekta: Projekat podrazumijeva tehničko-tehnološku izmjenu i unaprijeđenje IT okruženja opštine Bar. Predmetnim projektom bi se ustanovilo jedinstveno sigurno i pristupačno radno okruženje u vidu zajedničkog softvera i inovativne baze podataka (digitalni registri). Već započeta izrada servisa u cilju približenja i olakšanja komunikacije sa rezidentima i nerezidentima biće nastavljena i dodatno inovirana.

Ciljevi projekta: Ustanoviti jedinstveno radno okruženje za sve zaposlene, uz akcentiranje sigurnosti podataka, poboljšanje ekonomičnosti i brzine u radu

Projektne aktivnosti: Izrada studije izvodljivosti (consulting izvještaj); izrada projektne dokumentacije; formiranje sveobuhvatnog softvera u cilju jedinstvenog funkcionisanja lokalne uprave; kreiranje servisa za građane

Krajnji korisnici projekta: Zaposleni u Opštini Bar, stanovnici opštine Bar

Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, privatni partner

Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: 30 mjeseci

9.3. Održivi socijalni i kulturni razvoj opštine Bar

9.3.1. Unaprjeđenje obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite

Naziv Projekta:
9.3.1.1. IZGRADNJA OBJEKTA DJEČJEG VRTIĆA U UŽEM GRADSKOM JEZGU
Opis projekta: Jedan od problema u Baru je i nedostatak dječijih vrtića. Grupe u kojima su djeca su prevelike, a takođe vrtići su udaljeni od mesta stanovanja. U cilju rješavanja ovog problema, opština Bar je planirala izgradnju dječijeg vrtića u užem centru grada i nadležnom Ministarstvu predložila potencijalnu lokaciju.
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje predškolskog obrazovanja u opštini Bar i obezbjeđivanje adekvatnih uslova za potrebe djece i vaspitača
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Javna predškolska ustanova „Vukosava Ivanović Mašanović“, građani
Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo prosvjete, Vlada Crne Gore, Opština Bar,
Procjena budžeta projekta: shodno projektnoj dokumentaciji
Procjena trajanja projekta: 24-36 mjeseci (skodno zakonskim procedurama)

Naziv Projekta:
9.3.1.2. STVARANJE PRETHODNIH USLOVA ZA REALIZACIJU EKO CENTRA „SUTORMAN“ I IZGRADNJU IZVIĐAČKOG MEDJUNARODNOG CENTRA
Opis projekta: Na planini Sutorman postojalo je omladinsko odmaralište koje je zatvoreno prije više od dvadeset godina. Odmaralište je u vlasništvu Opštine Bar. Već duži niz godina, stanovništvo ovog područja daje prijedloge da se navedeno odmaralište aktivira. Projekat rekonstrukcije nekadašnjeg odmarališta bi podrazumijevao formiranje eko centra, koji bi uključivao više sadržaja kao što su kamp za djecu za školu u prirodi i lovačku kuću. S druge strane puta, planirana je izgradnja montažnih objekata za Izviđački međunarodni centar, gdje će se okupljati izviđači iz Crne Gore, regiona i šire. Već postoji dio infrastrukture/voda, struja, blizina puta/
Ciljevi projekta: Valorizacija potencijala Sutormana; unaprjeđenje turističke ponude; unaprjeđenje obrazovanja iz oblasti ekologije; otvaranje redovne škole u prirodi i izviđačkog centra; okupljanje omladine
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: učenici, izviđači, studenti, građani, škole, Opština Bar, DOO „Lovstvo“
Nadležni za realizaciju projekta: DOO „Lovstvo“, Opština Bar, Vlada Crne Gore, privatni partner

Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: 36 mjeseci

Naziv Projekta:

9.3.1.3. OTVARANJE ODJELJENJA HISTOPATOLOGIJE SA OBDUKCIONOM SALOM I BOLNIČKOM ARHIVOM

Opis projekta: Projekat će poboljšati kvalitet zdravstvene zaštite kroz modernizaciju Opšte bolnice Bar osnivanjem novog Histopatološkog odjeljenja/sluzbe, uključujući mrtvačnicu sa obdukcijom salom i bolničku arhivu. Kvalitet usluga u javnom zdravstvenom sektoru poboljšaće se uvođenjem novih dijagnostičkih postupaka, rekonstrukcijom/adaptacijom dijela postojećih prostorija bolnice, što će omogućiti postavljanje nove opreme za histopatologiju koju je RFZO već nabavio. Kroz ovaj projekat će se obezbijediti prostorije u kojima će se sprovođiti histopatološka analiza, a koje bolnica u postojećim uslovima nije u mogućnosti pružiti. Takođe, u okviru iste zgrade bi bilo organizovano skladištenje bolničke papirne dokumentacije, koji se važećim zakonima smatraju trajnim dokumentom (čak i nakon što pacijent premine).

Ciljevi projekta: Doprinos rasterećenju Histopatološkog centra Crne Gore u Podgorici kroz poboljšanje kvaliteta zdravstvene zaštite i medicinskih usluga u Opštoj bolnici Bar

Projektne aktivnosti: 1. Izrada tehničke dokumentacije; 2. Izvođenje zanatskih i građevinskih radova na rekonstrukciji i adaptaciji objekata; 3. Usluga nadzora nad građevinskim radovima od strane kvalifikovanog stručnjaka; 4. Komunikacioni plan; 5. Troškovi za pripremu izvještaja nezavisnog finansijskog revizora završenog projekta; 6. Obrazovanje osoblja - tehničara. U KCCG Podgorica planirano je osposobljavanje 4 tehničara u trajanju od 100 dana

Lokacija: Bar (Bolnički kompleks JZU Opšta bolnica „Blažo Orlandić“ Bar)

Krajnji korisnici projekta: zdravstveni profesionalci (bolničko osoblje i pacijenti), opšta populacija

Nadležni za realizaciju projekta: JZU Opšta bolnica “Blažo Orlandić” Bar (OB BAR)

Procjena budžeta projekta: Na osnovu dobijenih informativnih ponuda 178,374.05€

Procjena trajanja projekta: od 1. marta 2020. godine do 28. februara 2022. godine

Naziv Projekta:

9.3.1.4. POBOLJŠANJE JEDINICE ZA AKUTNI PRIJEM (PRIJEMNO-URGENTNOG BLOKA) SA OPERACIONOM (MALOM) SALOM ZA HITNE PROCEDURE

Opis projekta:

Zbog opsega pruženih zdravstvenih usluga (tokom 2018. godine kada je 18.500 pacijenata pruženo oko 36.500 usluga) i kontinuiranog rasta potreba za uslugama Jedinice za akutni prijem potrebno je izvršiti:

- adaptaciju i proširenje prostora u Jedinici za akutni prijem koji bi obuhvatali: prostoriju za pregled internističkih slučajeva, prostoriju za pregled hirurških slučajeva, malu prostoriju (salu) za hirurške intervencije, prostoriju za higijensko-sanitarni tretman pacijenta prije njihovog prijema na odjeljenje i sobu za osoblje (za dežurne ljekare i medicinske sestre)
- opremanje hitne medicinske službe sljedećim: MRI, CT, 2 ultrazvučna aparata, 6 pacijent monitora za neinvazivno nadgledanje vitalnih funkcija, 2 respiratora, 1 aparat za anesteziju i 1 operacioni sto sa operacionom lampom za malu hitnu hiruršku salu
- edukacija zaposlenih za obavljanje hitnih operacija na pacijentima (na primjer kursevi laparoskopске abdominalne hirurgije, ortopedije, urologije, ginekologije, hitne polipektomije, interventna kardiologija - hemodinamička obrada pacijenata, stentiranje, interventna neurologija - trombektomija i slično)

Ciljevi projekta: Doprinos povećanju broja pacijenata i kvalitetu pruženih medicinskih usluga
Projektne aktivnosti: 1. revizija i izmjena postojeće tehničke dokumentacije i njeno usklađivanje sa važećim propisima i zakonskim izmjenama i dopunama u ovom polju; 2. sprovođenje postupka javne nabavke radi zaključivanja ugovora o izvođenju građevinskih i zanatskih radova na proširenju AAU-a; 3. sprovođenje postupka javne nabavke radi zaključivanja ugovora o nabavci medicinske opreme za Jedinicu za akutni prijem; 4. postavljanje i puštanje u rad, sa edukacijom osoblja u vezi sa radom na kupljenoj medicinskoj opremi; 5. obrazovne aktivnosti osoblja
Lokacija: Bar (Bolnički kompleks JZU Opšta bolnica „Blažo Orlandić“ Bar)
Krajnji korisnici projekta: zdravstveni profesionalci (bolničko osoblje i pacijenti), opšta populacija
Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore, Ministarstvo zdravlja
Procjena budžeta projekta: Shodno dobijenim informativnim ponudama: Eur 1,946,000.00
Procjena trajanja projekta: od 1. aprila 2020. godine do 31. marta 2021. godine

Naziv Projekta:
<i>9.3.1.5. UREĐENJE PROSTORA NEKADAŠNJEG LOGORA NA TOPOLICI – na mjestu nekadašnjeg hotela „Agava“ - projektna dokumentacija</i>
Opis projekta: Projektom je predviđeno obilježavanje mjesta gdje se nalazio logor tokom Drugog svjetskog rata i gdje je stradao veliki broj građana Bara. Predviđena je izgradnja fontane koja ujedno ima i spomenički karakter. Iz planirane arhitektonske kompozicije, mogu da se čitaju poruke na više načina, a sve u cilju osvježenja pamćenja i zaštite od zaborava. Planirana je fontana sa završnom obradom od plemenitih materijala (kamen, granit, mermer), sa odgovarajućim osvjetljenjem i planiranim zelenilom, u najvećem dijelu u vidu maslina, koje same za sebe prenose jasnu poruku. Fontana će imati i utilitarni karakter, kao mjesto okupljanja i kao mjesto povoljno za odmaranje u dugačijem i neočekivanom ambijentu. Osim oplemenjenja prostora, čuvaće sjećanje na stradale u logoru i na prkos okupaciji i ljubav prema slobodi.
Ciljevi projekta: Briga grada prema žrtvama iz prošlosti i mjestima stradanja, valorizacija navedenog prostora, uključivanje u turističku ponudu
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije, raspisivanje tendera za odabir izvođača radova
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
<i>9.3.1.6. REKONSTRUKCIJA I IZGRADNJA DJEČJIH IGRALIŠTA I ADAPTACIJA URBANIH DŽEPOVA</i>
Opis projekta: Izgradnja novih, adaptacija i rekonstrukcija postojećih dječjih igrališta i adaptacija popularno zvanih „urbanih džepova“. Projektom će se osmisliti nova igrališta za djecu u klasičnom smislu koja će biti usklađena sa postojećim, koja će kroz projekat biti rekonstruisana. Rekonstrukcija će se odnositi na zamjenu postojećeg dotrajalog mobilijara, uz zadržavanje istog tipa, kao i na nabavku

novog tipa mobilijara. Uređenje urbanističkih džepova podrazumijeva humanije uređenje postojećeg urbanizovanog prostora koje može imati elemente parkova (kao što su klupe, mini fontane, skulpture, zelenilo, koje može biti u žardinjerama ako ne postoje uslovi za sadnju u zemljištu), elemente igrališta gdje će u zoni džepa biti instaliran neki od elemenata koji imaju i svrhu zabave (npr. klupe koje su na oprugama, te se stalno blago ljuljaju, interaktivni pločnik, interaktivne slagalice koje su ujedno ukrasni element i sl.) ili elemente kojima je svrha opuštanje u prostoru (postoji više rješenja koja uglavnom zavise od arhitekta i tiču se povezivanja ljudi u međusobnoj živoj interakciji, razgovoru i razmjeni ideja).

Ciljevi projekta: Poboljšanje uslova za boravak djece na otvorenom; unaprjeđenje pejzažnog uređenja i infrastrukture, uređenje urbanih džepova

Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije, realizacija projekta

Lokacija: urbane zone Čanja, Sutomora, Bara, Starog Bara, Pečurica, Virpazara i Ostrosa

Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, turisti

Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar / JP Morsko dobro Crne Gore / donatori

Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:

9.3.1.7. PREVENCIJA I RANA DETEKCIJA RADI EFIKASNIJEG LIJEČENJA RAKA DEBELOG CRIJEVA I DOJKE (ON TIME)

Opis projekta: Edukacija šire populacije o važnosti prevencije i o zdravim stilovima života koji smanjuju rizik od dobijanja bolesti je jako važan segment zdravlja. O zdravlju treba brinuti prije nego se pojavi problem, a, na žalost, zbog brzog načina života, stresa, ljenosti i često nedovoljne informisanosti šira populacija zanemaruje svoje zdravlje, pa čak i rane simptome do momenta dok ne nastanu ozbiljniji problemi. Povećanje nivoa svijesti, važnosti pregleda i praćenja stanja organizma, uz korigovanje stila života, je neophodno radi povećanja prevencije bolesti.

Ciljevi projekta: Glavni cilj Projekta ON TIME jeste povećati prevenciju, ranu dijagnozu i optimizaciju liječenja raka sa poboljšanjem kvaliteta usluga u javnom zdravstvenom sektoru preko granica

Projektne aktivnosti:

Lokacija: Bar (Bolnički kompleks JZU Opšta bolnica „Blažo Orlandić“ Bar)

Krajnji korisnici projekta: zdravstveni profesionalci (bolničko osoblje i pacijenti), opšta populacija

Nadležni za realizaciju projekta: JZU Opšta bolnica “Blažo Orlandić” Bar (OB BAR)

Procjena budžeta projekta: 854.585,50 €

Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:

9.3.1.8. POBOLJŠANJE KVALITETA USLUGE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE KROZ POVEĆANJE EFIKASNOSTI LABORATORIJSKE DIJAGNOSTIKE (LAB-OP)

Opis projekta: Kvalitetna laboratorijska dijagnostika značajno povećava preciznost dijagnosticiranja stanja organizma, te je jedan od ključnih elemenata u uspostavljanju prave dijagnoze, što vodi boljoj zdravstvenoj zaštiti, prevenciji bolesti i liječenju u početnoj fazi.
Ciljevi projekta: Cilj projekta LAB-OP ogleda se u poboljšanju kvaliteta usluge zdravstvene zaštite kroz povećanje efikasnosti laboratorijske dijagnostike, te podrazumijeva infrastrukturne zahvate i poboljšanje ljudskih kapaciteta u području laboratorijske dijagnostike
Projektne aktivnosti:
Lokacija: Bar (Bolnički kompleks JZU Opšta bolnica „Blažo Orlandić“ Bar)
Krajnji korisnici projekta: zdravstveni profesionalci (bolničko osoblje i pacijenti), opšta populacija
Nadležni za realizaciju projekta: JZU Opšta bolnica “Blažo Orlandić” Bar (OB BAR)
Procjena budžeta projekta: 999.050,20 €
Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.3.1.9. DAY CARE CENTER FOR ELDERLY – BAR (Dnevni centar za stare osobe – Bar)
Opis projekta: Projekat Day care center for elderly – Bar podrazumijeva licenciranje Dnevnog centra za stare kojim rukovodi Caritas, opremanje dnevnog boravka namještajem, opremanje kuhinje i organizovanje toplih obroka, zapošljavanje licenciranog profesionalnog soc. radnika, kuvara, menadžera i medicinske sestre, izgradnja pristupne rampe na objektu i nabavka specijalizovanog vozila. Projekat je odobren za finansiranje u okviru poziva Ministarstva rada i socijalnog staranja (od strane Evopske Komisije i CFCU)
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje brige o starima u opštini Bar; obezbjeđivanje adekvatnih uslova za potrebe starih lica
Projektne aktivnosti: licenciranje i opremanje Dnevnog centra za stare, zapošljavanje osoblja...
Lokacija: Bar (Bolnički kompleks JZU Opšta bolnica „Blažo Orlandić“ Bar)
Krajnji korisnici projekta: građani starije životne dobi
Nadležni za realizaciju projekta: Caritas Barske nadbiskupije, Opština Bar,
Procjena budžeta projekta: 188.428,07 €
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseci

Naziv Projekta:
9.3.1.10. IZGRADNJA NOVE GRADSKE BOLNICE (Studija izvodljivosti)
Opis projekta: Izgradnja nove bolničke zgrade. Predviđena lokacija je opredijeljena planskom dokumentacijom: DUP Topolica - Bjeliši
Ciljevi projekta: unaprjeđenje zdravstvenog sistema
Projektne aktivnosti: Izrada studije izvodljivosti; izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: građani
Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo zdravlja; Vlada Crne Gore, Opština Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: shodno projektno-tehničkoj dokumentaciji
Procjena trajanja projekta: 36-48 mjeseci

9.3.2. Obezbeđenje veće uključenosti ranjivih grupa

Naziv projekta:
9.3.2.1. IZGRADNJA OBJEKTA ZA DJECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU
Opis projekta: Projekat je dizajniran u cilju pronalaženja sistematskog rešenja za adekvatan boravak djece sa smetnjama u razvoju.
Ciljevi projekta: Omogućiti adekvatan boravak i edukaciju djeci sa smetnjama u razvoju
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; izgradnja i opremanje zgrade površine 500m ² , razmjena iskustva sa drugim Dnevnim centrima
Lokacija: OŠ „Meksiko“, naselje Polje, Bar; DUP „Polje - Zaljevo“ u Baru
Krajnji korisnici projekta: djeca sa smetnjama u razvoju, opština Bar, NVO
Nadležni za realizaciju projekta: Nosilac projekta: Opština Bar, ostale nadležne institucije: Vlada Crne Gore, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo finansija
Procjena budžeta projekta: 390.000,00 €
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.3.2.2. INKLUZIJA DJECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU NA ADAPTIRANIM DJEČIJIM IGRALIŠTIMA
Opis projekta: Projekat je osmišljen sa ciljem inkluzije djece sa smetnjama u razvoju i obuhvata aktivnosti koje će doprinijeti pojačanoj zaštiti djece sa smetnjama u razvoju putem novog lokalnog servisa, omogućen siguran pristup djeci sa smetnjama u razvoju igralištima, kao i organizaciju inkluzivnih aktivnosti na otvorenom.
Ciljevi projekta: Doprinos postizanju boljeg kvaliteta života djece sa smetnjama u razvoju kroz novi servis lokalne uprave i uključivanje djece aktivnostima na otvorenom na adaptiranim dječjim igralištima
Projektne aktivnosti: formiranje novog servisa na lokalnom nivou, adaptacija tri dječija igrališta i organizovanje aktivnosti na otvorenom: Sportski dan, Muzički dan, Likovni dan
Krajnji korisnici projekta: djeca sa smetnjama u razvoju i druga djeca
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 101.010,56 €
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.3.2.3. REKONSTRUKCIJA JAVNIH OBJEKATA KROZ UVOĐENJE ELEMENATA PRISTUPAČNOSTI
Opis projekta: Arhitektonske barijere, posebno primjetne kod ranije izgrađenih objekata, predstavljaju jedan od osnovnih problema sa kojima se susreću korisnici prostora, a posebno osobe smanjene pokretljivosti, te je stoga neophodna rekonstrukcija i prilagođavanje objekata. Javni objekti moraju poštovati univerzalni dizajn, biti pristupačni za svakoga i na taj način obezbjeđivati kvalitetno obavljanje svih funkcija, zadovoljiti potrebe zaposlenih, koji mogu biti i osobe sa smanjenom pokretljivošću, kao i potrebe svih potencijalnih korisnika tih prostora.

Ciljevi projekta: Eliminisanje arhitektonskih i ambijentalnih barijera; podizanje svijesti o problemima pristupačnosti i diskriminacije i opšte promovisanje jednakih mogućnosti

Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta: adaptacija prilaza objektima (Sportski centar, Centar za kulturu, Galerija itd.); usvajanje akcionog plana za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou osobama sa invaliditetom, kampanja podizanja svijesti

Krajnji korisnici projekta: osobe sa poteškoćama u kretanju, obrazovne institucije, Opština Bar

Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar

Procjena budžeta projekta: 150.000,00 €

Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

9.3.3. Razvoj i promocije kulturne baštine

Naziv Projekta:
9.3.3.1. REKONSTRUKCIJA DOMA KULTURE "VLADIMIR POPOVIC – ŠPANAC" U BARU
Opis projekta: Projektom je predviđena izrada projektno-tehničke dokumentacije i rekonstrukcija Doma kulture, sa bioskopskom i pozorišnom salom kapaciteta 650 sjedišta.
Ciljevi projekta: Rekonstrukcija objekta radi stvaranja boljih uslova rada i proširenja djelatnosti (pozorišni, muzički program, filmske projekcije, amaterska scena i edukacija građana), za potrebe stanovništva i podizanje nivoa kulture
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; rekonstrukcija i opremanje Doma kulture
Lokacija: ul. Jovana Tomaševića br. 57, Bar; DUP „Topolica I“ u Baru
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo kulture, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 3.000.000,00 €
Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.3.3.2. SANACIONO KONZERVATORSKI RADOVI NA ZGRADI DVORCA KRALJA NIKOLE U BARU
Opis projekta: Glavno zdanje dvorskog kompleksa kralja Nikole I Petrovića na Topolici predstavlja takozvani Veliki dvorac. Podignut je 1885. godine, a od 1960. godine u zgradi Velikog dvorca smješten je Zavičajni muzej. Kako se zgrada nalazi uz samu obalu mora uticaj vlage i jakih vjetrova prilično su je devastirali i oštetili u proteklom vremenu od obnove iz 1984. godine. Stoga se 2007. godine pristupilo njenoj sanaciji i konzervaciji, kada su preduzeti opsežni sanaciono-konzervatorski radovi na eksterijeru i enterijeru koji su podrazumijevali izvođenje konzervatorskio-restauratorskih radova na fasadama, stolariji, balkskoj dvorani i u prostorijama u unutrašnjosti zgrade. S obzirom da prilikom posljednje obnove Dvorca nisu izvršene tehničke mjere zaštite na krovu, nepovoljni atmosferski uticaji (vlaga, blizina mora, jaki vjetrovi i kiša) učinili su da se krovni pokrivač prilično devastira, što u velikoj mjeri utiče na čuvanje, zaštitu i adekvatnu prezentaciju spomeničkih svojstava Dvorca i Muzeja. U cilju obezbjeđenja i zaštite od vremenskih nepravilnosti, više puta je vršena popravka krova. Međutim, krov je u takvom stanju da je potrebna kompletna sanacija. Takođe, veliki problem očuvanja i održavanja Dvorca predstavljaju veliki prozori u prizemlju i na spratu, koji su prilično dotrajali i oštećeni.
Ciljevi projekta: očuvanje kulturne baštine
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta: pre pokrivanje krova zgrade Velikog dvorca novim krovnim pokrivačem, izrada opšivnog lima na krovu i oko mansardnih prozora, hidroizolacija i premaz krovnih površina zaštitnim slojem, čišćenje i hidroizolacija olučnih korita, sanacija velikih prozora u prizemlju i na spratu sa zamjenom dotrajalih dijelova, zaštita i bojenje malih prozora na mansardi, zaštita i konzervacija glavnih ulaznih vrata Muzeja, zaštita i bojenje ostalih drvenih ulaznih vrata Muzeja
Krajnji korisnici projekta: građani, turisti, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar
Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo kulture, Opština Bar, JP Kulturni centar

Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:

9.3.3.3. UMJETNIČKI ATELJEI U STAROM BARU – (OBJEKAT 85) - CREATIVE HUB

Opis projekta: Projekat obuhvata uređenje unutrašnjeg prostora objekta 85, restaurirane venecijanske palate u Starom gradu. Radi se o palati sa kraja 15. vijeka, koja, osim prostrane konobe, ima i tri sprata. Prostorije su osmišljene kao ateljei za tekstil, keramiku i staklo i u konobi, prizemnoj prostoriji, predviđen je galerijski prostor. Projekat obuhvata obezbjeđivanje uslova da umjetnici stvaraju svoja djela u ambijentu Starog grada, kao i izlaganje slikarskih dostignuća i podršku mladim talentima.

Na osnovu projektno-tehničke dokumentacije iz 1985. i 1987. godine, urađeni su svi konzervatorski radovi objekta i u okviru ovog projekta potrebno je uraditi namjensko uobličavanje enterijerskog dijela.

Projekto-tehničku dokumentaciju takođe je potrebno uskladiti sa novim zakonskim normama.

Ciljevi projekta: Stvaranje kvalitetnijih uslova za razvoj i popularizaciju vajarstva, slikarstva, pospješivanje kulture i umjetnosti, podstrek mladim slikarima, promocija Starog Bara

Projektne aktivnosti: Usklađivanje projektno-tehničke dokumentacije sa novim zakonskim normama; realizacija projekta

Krajnji korisnici projekta: JP Kulturni centar Bar, kulturni poslenici, građani, turisti

Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar

Procjena budžeta projekta: 170.000 €

Period izrade i realizacije projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:

9.3.3.4. ARHEOLOŠKI MUZEJ GRADA BARA – ARHIEPISKOPSKA PALATA (OBJEKAT 194)

Opis projekta: U okviru projekta potrebno je uraditi namjensko uobličavanje enterijerskog prostora za potrebe muzeja grada, zapadnu fasadu i rekonstrukciju krova.

U skladu sa projektno-tehničkom dokumentacijom iz 1980-ih godina, urađeni su svi konzervatorski radovi objekta, građevinski dio objekta, unutrašnje stepenice. Takođe, postojeću projektno-tehničku dokumentaciju je potrebno uskladiti sa novim zakonskim normama.

Ciljevi projekta: Unaprjeđenje kulturne i turističke ponude Starog grada, očuvanje kulturno-istorijskog nasljeđa

Projektne aktivnosti: usklađivanje projektno-tehničke dokumentacije sa novim zakonskim normama, realizacija projekta: uređenje enterijera, rekonstrukcija krova, uređenje zapadne fasade

Krajnji korisnici projekta: građani, turisti, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar
Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar
Vrijednost realizacije projekta: 90.000 €
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.3.3.5. VIZANTIJSKA KAPIJA VI-IX-XII VIJEKA (OBJEKAT 112 AB) ILI TAKOZVANA „POSTRELA“
Opis projekta: Ovo je najstariji arhitektonski objekat u Starom gradu, podignut u VI vijeku u vrijeme cara Justinijana, zatim obnovljen u vrijeme stvaranja „dračke teme“ početkom 9. vijeka, a potom ponovo obnovljen nakon rata kneza Vojislava nakon 1042, i čuvene barske bitke. Neophodna je hitna sanacija kule 112A. Takođe, potrebno je restaurirati jedan od najstarijih vizantijskih svodova u gradu. Restauracija svodova je urgentnog karaktera zbog mogućnosti obrušavanja cijelog spomenika.
Ciljevi projekta: Zaštita kulturno-istorijske baštine; unaprjeđenje turističke ponude i promocija grada
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: turisti, građani, JP Kulturni centar Bar, TO Bar,
Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar,
Procjena budžeta projekta: 300.000 eura
Procjena trajanja projekta: 18 mjeseci

Naziv Projekta:
9.3.3.6. RESTAURACIJA SREDNJOVJEKOVNOG BUNARA U STAROM GRADU BARU (OBJEKAT 36-37)
Opis projekta: Projekat obuhvata uređenje srednjovjekovnog komunalnog bunara, zatim trga Svetog Đorđa, estetsko i funkcionalno osposobljavanje cistjerne. Prostor na kome se nalazi komunalna cistjerna za vodu (objekat 37) nastao je još u ranovizantijskom periodu. Cistjerna je dužine 20 metra i širine oko 8 metara, dok je dubinom od 5 metara jedna od najdubljih cistjerna koje nisu zidne već direktno dubljeni u stijeni. Komunalna cistjerna na trgu Svetog Đorđa je najznačajniji srednjovjekovni kolektor vode u gradu, i jedan od najstarijih takvih među zetskim gradovima. Uređenjem kruna, njihovom restauracijom i dodatnom kovanijom, koja bi bila u duhu epohe, ovaj prostor bi se još više oplemenio, a radovima na konsolidaciji bunara spasio bi se od urušavanja ovaj veoma vrijedan i star hidro-inženjerijski projekat.
Ciljevi projekta: Obnova i očuvanje kulturno-istorijskog nasljeđa; obogaćivanje turističke ponude
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: građani i turisti, JP Kulturni centar Bar
Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore, TO Bar, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 200.000,00 €

Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta

9.3.3.7. RESTAURACIJA I KONZERVACIJA OTOMANSKOG GROBLJA I MESDŽIDA (OBJEKTI 150-153)

Opis projekta: Restauracija i konzervacija otomanskog groblja i „Mesdžida“ („Svratišta za putnike“) u Starom gradu Baru (objekti 150-153).

Nakon velike eksplozije municije 1912. godine, kada je u crkvu Svetoga Nikole/Orta džamiju/, pohranjena ogromna količina municije, cijeli grobljanski plato, i prostori oko objekata, prekriveni su velikim blokovima razorene romanogotičke crkve. Tokom sanacije grada 80-tih godina ovaj prostor je očišćen, ali se ruševine nisu uklonile, dok je u cilju raščišćavanja prostora i preglednosti kubicirana ogromna količina kamenja koja je trebala da posluži za sanaciju svih obližnjih objekata.

Grobljanski plato se nalazi na oko 4.5 metara visine u odnosu na objekte 143-146. sa zapada. U odnosu na objekte 147. (Carinarnica) i objekte 148, 149 na oko 2-3 metra, u zavisnosti od pada terena. Da bi se ovaj problem riješio potrebno je sljedeće:

Urgentna arheološka intervencija na obrušenom dijelu zapadnog profila
Sakupljanje posmrtnih ostataka; pažljivo pohranjivanje istih u odgovarajuće sanduke
Odvajanje osteološkog materijala uz adekvatni antropološki nadzor što podrazumjeva sve zakonski određene antropološke analize koje su predviđene ovim metodološkim postupkom
Restauracija velikog potpornog zida sa zapadne strane grobljanskog platoa
Restauracija južnih zidova objekta 148, 149. radi sprečavanja eventualnog obrušavanja
Restauracija sjevernoistočnog zida „Svratišta za putnike“
Restauracija postojećih zidanih grobnica: pravougaonih zidanih grobnica; turbeta sa jugozapadne strane; jednostavnih grobnih ukopa sa pločama i biljezima u nižem horizontu

Ciljevi projekta: Restauracija i konzervacija otomanskog groblja i „Mesdžida“ (objekti 150-153)

Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta

Krajnji korisnici projekta: građani i turisti, JP Kulturni centar Bar

Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar,

Procjena budžeta projekta: 110.000,00 €

Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta

9.3.3.8. NAUČNO EDUKATIVNI CENTAR –RESTAURACIJA VENECIJANSKIH KUĆA U STAROM GRADU BARU (OBJEKTI 143-146)

Opis projekta: Projekat “ Kuća prijatelja” zamišljen je kao naučno-edukativni centar u Starom gradu Baru. Riječ je o grupi kuća (insula) građenih u periodu od sredine 15. pa sve do kraja 16. vijeka. Označene su brojevima 143. 344. 145 i 146 sa po nekoliko dodatnih prostorija koje su se, u zavisnosti od vremena, koristile za različite potrebe. Platna zidova i njihove proporcije, detalji drugostepene kamene plastike i način zidanja, odgovaraju tipičnoj mletačkoj gradnji.

Stari grad danas nema naučno-edukativni centar, koji je sposoban da odgovori na potrebe savremenog pristupa u istraživanju i prezentaciji. Za posljednjih nekoliko decenija prijem velikog broja naučnika i njihovih saradnika iz cijeloga svijeta nije mogao biti ostvaren na adekvatan način. Radilo se u malim

<p>neuslovnim prostorijama, pa je potreba za stvaranjem ovakvog centra, u odnosu na naučna i druga interesovanja, postala jedan od prioriteta u organizovanju savremenih naučnih, kulturnih i edukativnih programa koji će prihvatiti sve one koji su spremni da se bave, ne samo Starim gradom, nego i kulturno istorijskim spomenicima cijele barske opštine. Nakon dugotrajnog planiranja ovog projekta, koje je započelo 80-tih godina, došlo se do koncepta pomoću kojeg bi se stvorio moderan i organizovan centar unutar kojeg bi se nalazilo nekoliko zasebnih cijelina:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Istraživačka stanica: prostorije za proučavanje, obradu i dokumentovanje arheološkog materijala, laboratorija za konzervaciju i restauraciju, prostorije za rad arhitekata konzervatora, depoi i naučna biblioteka 2. Sala za naučne konferencije i organizovanje skupova 3. Prostorije za prijem gostiju, sobe za prenočište, kuhinje, radni boravci 4. Ateljei 5. Radionice za zanate iz oblasti primjenjene umjetnosti 6. Moderan galerijski prostor za sve vidove izložbi i prezentacija
<p>Ciljevi projekta: Obnova i očuvanje kulturno-istorijskih naslijeđa, razvoj turizma, promocija grada, naučna valorizacija</p>
<p>Projektne aktivnosti: Izrada studije izvodljivosti; izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta</p>
<p>Krajnji korisnici projekta: građani i turisti, JP Kulturni centar Bar</p>
<p>Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar,</p>
<p>Procjena budžeta projekta: 1.500,000,00 €</p>
<p>Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci</p>

Naziv Projekta:
<p>9.3.3.9. ABDESTHANA (OBJEKAT 13)</p>
<p>Opis projekta: Abdesthana sa početka 19. vijeka je izuzetan objekat otomanskog neimarstva i islamske kulture u gradu. Nalazi se na samom ulazu u „Donji Grad“, pored „Sat kule“. To je poligonalna građevina koja je služila pred vjerski obred, slučajno pronađena ispod ruševina. Ova građevina znatno upotpunjuje vizuelnu sliku osmanskog graditeljstva u Starom gradu i omogućava izuzetnu priliku da se njenom obnovom zaokruže neki od osnovnih postulata islamske kulture u gradu, nakon mesdžida, hamama, akvadukta, sistema za kanalizaciju i vodu... Restauracijom abdesthane uredio bi se i još jedan trg koji spaja stari srednjovjekovni bedem sa prostorom koji gravitira do obnovljene crkve Svete Katarine.</p>
<p>Ciljevi projekta: vjerski turizam, očuvanje kulturno-istorijskog naslijeđa</p>
<p>Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta</p>
<p>Krajnji korisnici projekta: građani, turisti</p>
<p>Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar,</p>
<p>Procjena budžeta projekta: 40-50.000,00 €</p>

Procjena trajanja projekta: 24 mjeseci

Naziv Projekta:

9.3.3.10. ZAŠTITA I TURISTIČKA VALORIZACIJA „TRIKONHOSA“

Opis projekta: Planira se zastakljivanje arheoloških ostataka „Trikonhosa“, pri čemu je planirano da se staklo postavlja na odgovarajuću čeličnu konstrukciju. Staklo se planira postaviti neposredno iznad arheoloških ostataka, na visini i minimalnom rastojanju koju propiše Uprava za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore, kroz konzervatorske uslove koja će takođe ova uprava izdati. Dalje, u okviru istog projekta planira se i formiranje trga oko zastakljenog dijela, u nivou dvije važnije okolne saobraćajnice (ulice Branka Čalovića i Maršala Tita), kao i povezivanje nižih okolnih pozicija odgovarajućim stepeništem. Biće planirane i dodatne zelene površine, kao i uređenje postojećih.

Ciljevi projekta: Očuvanje arheoloških ostataka u jezgru grada uz njihovu turističku valorizaciju

Projektne aktivnosti: izrada glavnog projekta; revizija glavnog projekta; sprovođenje tenderskih procedura; odabir izvođača radova; izvođenje radova; tehnički prijem radova

Krajnji korisnici projekta: građani i posjetioci

Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturnih dobara, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar

Procjena budžeta projekta: Sredstva će biti utvrđena nakon izrade projektno-tehničke dokumentacije

Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:

9.3.3.11. ETNOGRAFSKI I PRIRODNJAČKI MUZEJ GRADA BARA – „KNEŽEVA PALATA“, OBJEKAT 136

Opis projekta: Restauracija objekta 136 - „Kneževa palata“, postojanje projektno-tehničke dokumentacije koja predviđa kompletnu obnovu objekta. Do početka radova restauracije palate potrebno je završiti arheološke radove u još dvije prostorije, što je oko 30% preostalog istraženog prostora. Određene djelove projekta treba uskalditi sa postojećim zakonskim regulativama i započeti obnovu objekta.

Ciljevi projekta: Unaprjeđenje kulturne i turističke ponude Starog grada, očuvanje kulturno-istorijskog nasljeđa

Projektne aktivnosti: Realizacija projekta: završna arheološka istraživanja; kompletna restauracija objekta; izrada enterijera

Krajnji korisnici projekta: : građani, turisti, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar

Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, JP Kulturni centar Bar, Opština Bar

Vrijednost realizacije projekta: 350.000 €
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

9.3.4. Razvoj sportske infrastrukture

Naziv Projekta:
9.3.4.1. IZGRADNJA SPORTSKE HALE U MZ MRKOJEVIĆI
Opis projekta: Predviđeno je da se na prostoru škole u Mrkojevićima, u cilju razvoja sporta, izgradi natkrivena hala koja bi imala multifunkcionalnu namjenu. U okviru realizacije bi se natkrio prostor koji bi imao oko 800 m2 upotrebnog prostora, a koji bi zadovoljavao norme košarkaškog terena. Ovim bi se zadovoljila potreba dijela opštine za ovom vrstom sportskog objekta i sportova koji se mogu odvijati na njemu.
Ciljevi projekta: Izgradnja natkrivenog terena; unaprijeđenje sporta u Mrkojevićima
Projektne aktivnosti: izrada glavnog projekta; revizija glavnog projekta; sprovođenje tenderskih procedura; odabir izvođača radova; izvođenje radova; tehnički prijem radova; realizacija
Lokacija: Kompleks sportskih terena u osnovnoj školi u Mrkojevićima
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, sportisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, dijaspora
Procjena budžeta projekta: Sredstva će biti utvrđena nakon izrade projektno-tehničke dokumentacije
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.3.4.2. IZGRADNJA OLIMPIJSKOG BAZENA SA PRATEĆIM SADRŽAJIMA
Opis projekta: planskim dokumentom DUP-om "Topolica III" – izmjene i dopune u Baru, u zoni "B", blok 4, na urbanističkoj parceli broj 5 planirana je izgradnja zatvorenog (ili otvorenog) gradskog (olimpijskog) bazena sa pratećim sadržajima, prema propisima i standardima za ovu vrstu objekta. Lokaciju bi sačinjavale UP 5 sa površinom od cca 18.200m ² i UP p5 u Bloku 6 Zona C - zelena površina, kako bi se formirala jedinstvena oblikovna i vizuelna cjelina kompleksa.
Ciljevi projekta: Izgradnja bazena za potrebe stanovništva; razvoj sportskih aktivnosti i turizma i unaprijeđena sportska infrastruktura
Projektne aktivnosti: Raspisivanje tendera, izrada idejnog rješenje ili idejnog projekata; izrada glavnog projekta; revizija glavnog projekta; sprovođenje tenderskih procedura; odabir izvođača radova; izvođenje radova; tehnički prijem radova; realizacija
Lokacija: DUP "Topolica III" – izmjene i dopune u Baru
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, Crne Gore, turisti, sportisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar , Direkcija javnih radova Crne Gore, privatni partner
Procjena budžeta projekta: 8.000.000,00€
Procjena trajanja projekta: 36 mjeseci

Naziv Projekta:
9.3.4.3. IZGRADNJA SAVREMENOG KOMPLEKSA TENISKIH TERENA
Opis projekta: Imajući u vidu da postojeći aranžman o korišćenju 5 teniskih terena nije dao očekivane rezultate, evidentna je potreba razmatranja novih modela valorizacije prostora gdje se nalazi postojećih šest teniskih terena.

Ciljevi projekta: Podsticanje zdravog života djece i ostalih struktura društva
Projektne aktivnosti: Raspisivanje tendera, Izrada tehničke dokumentacije, izvođenje radova; tehnički prijem radova;
Lokacija: Sportski centar Madžarica
Krajnji korisnici projekta: Građani i gosti grada Bara, profesionalni i rekreativni sportisti
Nadležni za realizaciju projekta: DOO Sportsko-rekreativni centar Bar, Opština Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: cca 500.000 €
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

9.4. Unaprjeđenje sistema zaštite životne sredine u opštini Bar

9.4.1. Razvoj komunalne infrastrukture

Naziv Projekta:
9.4.1.1. GLAVNI PROJEKAT HIDROTEHNIČKIH INSTALACIJA ZA PODRUČJE VELIKOG PIJESKA I UTJEHE/VELIKOG PIJESKA I BUŠATA
Opis projekta: Glavni projekat hidrotehničkih instalacija za područje Velikog Pijeska i Utjehe će biti prvi korak u efikasnom rješavanju dugogodišnjeg problema vodosnadbijevanja ovih turističkih naselja i značajno doprinijeti poboljšanju kvaliteta života stanovnika navedenih područja.
Ciljevi projekta: Efikasnije korišćenje vodovodnog i kanalizacionog sistema; poboljšanje zaštite životne sredine, socio-ekonomski razvoj turističkih naselja Veliki Pijesak i Utjeha/ Veliki Pijesak i Bušat i stvaranje uslova za dalju izgradnju lokalnog mrežnog sistema
Projektne aktivnosti: izrada glavnog projekta; revizija glavnog projekta
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar i Crne Gore, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: JP Regionalni vodovod, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva će biti naknadno utvrđena nakon izrade projektno-tehničke dokumentacije.
Period izrade i realizacije projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.2. IZGRADNJA VODOVODNOG I KANALIZACIONOG SISTEMA PODRUČJA VELIKI PIJESAK I UTJEHA – FAZA I
Opis projekta: Izgradnja infrastrukturne vodovodne i kanalizacione mreže za područje Velikog Pijeska i Utjehe će biti prvi korak u efikasnom rješavanju dugogodišnjeg problema vodosnadbijevanja ovih turističkih naselja i značajno će doprinijeti poboljšanju kvaliteta života stanovnika navedenih područja.
Ciljevi projekta: Efikasnije korišćenje vodovodnog i kanalizacionog sistema; poboljšanje zaštite životne sredine; socio-ekonomski razvoj turističkih naselja Veliki Pijesak i Bušat i stvaranje uslova za dalju izgradnju lokalnog mrežnog sistema
Projektne aktivnosti: sprovođenje tenderskih procedura; odabir izvođača radova; izvođenje radova; tehnički prijem radova
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar i Crne Gore, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: Regionalni vodovod, DOO Vodovod i kanalizacija, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 4.530.000,00€
Period izrade i realizacije projekta: 60 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.3. PROJEKAT VODOSNABDIJEVANJA KRAJINE
Opis projekta: MZ Ostros već dugih niz godina ima problema sa vodosnabdijevanjem koje izaziva velike probleme lokalnom stanovništvu, naročito u ljetnjim mjesecima. Projekat uključuje reviziju glavnog projekta i izgradnju cjelokupne infrastrukturne mreže za vodosnabdijevanje Krajine. Problem vodosnabdijevanja ovog područja se posebno ogleda u nedostatku vode za poljoprivredne potrebe i stočarstvo. Uzimajući u obzir sve prepoznatljiviji turistički potencijal ovog kraja, izgradnja vodovodnog sistema je od egzistencijalnog karaktera i poboljšaće kvalitet života građana. Neophodna je priprema cjelokupne projektno-tehničke dokumentacije i izgradnja vodovodnog sistema.
Ciljevi projekta: poboljšanje kvaliteta života stanovnika; unaprjeđenje uslova za razvijanje poljoprivrede i turizma
Projektne aktivnosti: revizija glavnog projekta; sprovođenje tenderskih procedura; odabir izvođača radova; izvođenje radova, tehnički prijem radova - izgradnja cjelokupnog sistema za vodosnabdijevanje Krajine
Krajnji korisnici projekta: Stanovnici MZ Ostros, opštine Bar i Crne Gore, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: 2.000.000,00 €
Period izrade i realizacije projekta: 60 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.4. OBNAVLJANJE I ZAŠTITA POSTOJEĆIH, KAO I IZGRADNJA NOVIH PARKOVA U GRADU
Opis projekta: S obzirom da se grad širi i razvija, ukazuje se potreba da se sačuvaju postojeći parkovi i da se formiraju novi, kako u užem gradskom jezgru, tako i u širem području. Projekat obnavljanja i zaštite postojećih parkova obuhvata sanaciju i revitalizaciju najljepših i najznačajnijih parkova, kao što su park kod Dvorca kralja Nikole i okruženje Kulturnog centra. Konstantno obogaćivanje i ozelenjavanje bulevara u užem gradskom jezgru će biti sprovedeno kako bi se oplemenio vizuelni doživljaj arhitektonskih i stambenih cjelina, ali i doprinijelo poboljšanju sanitarno-higijenskih uslova. Shodno lokalnoj planskoj dokumentaciji, nove parkovske površine će biti formirane na opredijeljenim slobodnim površinama u svrhu odmora i rekreacije za stanovnike Bara i posjetioce. U blizini plaža četinari pružaju jedinstvenu mikroklimu i predstavljaju idealno odmaralište, a takođe doprinose zaštiti od elementarnih nepogoda (zaštita od erozije), te će se ovim projektom posebna pažnja posvetiti zaštiti i revitalizaciji postojećih četinarskih šuma u priobalnom području. Ozelenjavanje postojećih i formiranje novih zelenih područja biće izvršeno u skladu sa mediteranskim uslovima koji diktiraju izbor zeljastih i drvenastih biljnih kultura.
Ciljevi projekta: Očuvanje životne sredine; unaprjeđenje ambijenta i stvaranje boljih uslova za odmor i rekreaciju građana i turista, sa posebnim osvrtom na penzionere i djecu
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, DOO Komunalne djelatnosti, građani, turisti
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, DOO Komunalne djelatnosti, lokalne nevladine organizacije/udruženja, JP Morsko dobro
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: Kontinuirano

Naziv Projekta:

9.4.1.5. UNAPRJEĐENJE SISTEMA ZA KVALITETNO ODRŽAVANJE JAVNIH ZELENIH POVRŠINA

Opis projekta: Ekstremno visoke temperature i dugi period bez kiša tokom ljeta negativno utiču na barsko zelenilo. Tokom cjelokupnog sušnog perioda, zelenilo se zaliva sa vodom iz autocistijerni, što oduzima vrijeme i u potpunosti je ekonomoski i ekološki neprihvatljivo. Gradu nedostaju zalivni sistemi sa kojima se obezbjeđuje i sprovodi pravilan način navodnjavanja. U cilju očuvanja i unaprijeđenja zelenih površina u gradu, potrebno je uvođenje hidrosistema, makar u najposjećenijim dijelovima grada. Sistemi za navodnjavanje su nužni jer predstavljaju adekvatan način zalivanja koji obezbjeđuje uspješan rast i razvoj biljaka, kao i lijep izgled stabala, cvjetnih aranžmana i travnjaka. Pored sistema za zalivanje, racionalno je uložiti sredstva za iskop devet predviđenih bunara kojima bi se obezbijedila tehnička voda za navodnjavanje.

Ciljevi projekta: Stvaranje kvalitetnih uslova za održavanje i očuvanje zelenih površina u urbanim područjima sa adekvatnim načinom zalivanja

Projektne aktivnosti: Postavljanje automatizovanih sistema za zalivanje na najprometnijim zelenim površinama u gradu i iskop-bušenje i opremanje devet bunara u funkciji navodnjavanja.

Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, stanovnici, turisti, investitori

Nadležni za realizaciju projekta: DOO Komunalne djelatnosti Bar, Opština Bar

Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom; okvirno 200.000 €

Procjena trajanja projekta: Kontinuirano

Naziv Projekta:

9.4.1.6. IZGRADNJA SKLONIŠTA ZA NAPUŠTENE ŽIVOTINJE

Opis projekta: Problem pasa lualica u Baru je veoma izražen, o čemu svjedoči svakodnevna slika gladnih i žednih pasa, koji se u čoporu kreću, kako u gradskom jezgru, tako i u prigradskim naseljima, i predstavljaju opasnost, kako za ljude, tako i za životinje. Stalne žalbe građana, ali i posjetioca su alarm da se ovaj problem mora adekvatno i efikasno riješiti u bliskoj budućnosti. Dugogodišnji problem koji šalje negativnu poruku i sliku grada Bara se može adekvatno riješiti izgradnjom skloništa za napuštene životinje, na lokaciji gdje ovakvo sklonište ne bi predstavljalo socijalni i ekološki problem stanovništvu.

Ciljevi projekta: Rješavanje dugogodišnjeg problema napuštenih životinja, prvenstveno pasa lualica na teritoriji opštine Bar

Projektne aktivnosti: Određivanje lokacije; izrada projektno-tehničke dokumentacije; realizacija projekta

Krajnji korisnici projekta: građani i posjetioci

Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, DOO Komunalne djelatnosti, nevladine organizacije i udruženja, privatno partnerstvo

Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektom i tenderskom dokumentacijom

Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.7. REKONSTRUKCIJA VODOVODNE MREŽE OD KAPTAŽE „ZALJEVO“ DO NASELJA MIROVICA
Opis projekta: Rekonstrukcija cjevovoda AC DN300mm od kaptaze „Zaljevo“ do naselja Mirovica i pripadajuće vodovodne mreže do kućnih priključaka predstavlja značajnu investiciju za poboljšanje vodosnabdijevanja naselja Zaljevo.
Ciljevi projekta: Efikasnije korišćenje vodovodnog sistema; smanjenje gubitaka u istom; oslobađanje privatnih posjeda od vodovodnih instalacija i unaprjeđenje kvaliteta usluga
Projektne aktivnosti: izrada glavnog projekta; revizija glavnog projekta; izgradnja
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: DOO „Vodovod i kanalizacija“ Bar i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 300.000,00€
Period izrade i realizacije projekta: 60 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.8. UGRADNJA MJERNE OPREME I ZAČETAK SCADA SISTEMA U SISTEMU ViK-a
Opis projekta: U cilju što veće kontrole kompletne infrastrukture (daljinski nadzor, kontrolisanje i prikupljanje podataka) planirana je ugradnja mjerne opreme, opreme za bežični pristup podacima i daljinsko upravljanje na svim važnijim čvorovima na mreži kao i na objektima vodovodne i kanalizacione mreže. Pod mjernom opremom se podrazumijevaju mjerači protoka, logeri pritiska, senzori, nivometri itd. Pod ostalom opremom spadaju aktuatori neophodni za rad na zatvaračima, kamere, računarska oprema itd. Posebna pažnja biće posvećena bunarskim postrojenjima na Veljem Oku, Orahovom Polju, kod pumpne stanice „Brca“ i kod rezervoara „Golo Brdo“ i „Šušanj“.
Ciljevi projekta: Efikasno upravljanje radom sistema; praćenje rada i prikupljanje podataka od neprocjenjive važnosti za planiranje unaprjeđenja i razvoja postojećeg sistema, a samim tim i racionalizacija u korišćenju sredstava za rad i smanjenje troškova za utrošenu električnu energiju; efikasnije korišćenje rezervoarskog prostora i raspoložive količine vode; smanjenje gubitaka u sistemu; značajno unaprjeđenje u kvalitetu usluga ka krajnjim korisnicima
Projektne aktivnosti: izrada projekta; odabir izvođača; realizacija
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: DOO „Vodovod i kanalizacija“ Bar
Procjena budžeta projekta: 120.000,00€
Period izrade i realizacije projekta: 48 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.9. NABAVKA I UGRADNJA POSTROJENJA ZA NEUTRALIZACIJU HLORA
Opis projekta: Hlorisanje vode je prihvaćeno kao važna mjera u očuvanju zdravstvene bezbjednosti vode za piće. Ugradnja postrojenja za neutralizaciju hlora je neophodna kako bi se izbjegla bilo kakva šteta ili tragedija u slučaju oštećenja sudova za hlor. Postrojenja je neophodno ugraditi kod skladišta hlora u krugu magacina DOO “Vodovod i kanalizacija” Bar, rezervoara “Spile”, kaptaze “Sustas”, prepumpne stanice “Sutomore”, i crpne stanice “Čanj”.

Ciljevi projekta: Očuvanja zdravstvene bezbjednosti vode za piće; zaštita radnika koji rukuju ili opasnim materijama ili rade u njihovoj blizini i zaštita životne sredine
Projektne aktivnosti: prikupljanje ponuda; nabavka i ugradnja
Krajnji korisnici projekta: radnici DOO „ViK“ Bar, stanovnici opštine Bar i posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: DOO „Vodovod i kanalizacija“ Bar
Procjena budžeta projekta: 50.000,00€
Period izrade i realizacije projekata: 48 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.10. RADOVI NA RJEŠAVANJU PROBLEMA INFILTRACIJE ATMOSFERSKIH VODA U FEKALNE KOLEKTORE
Opis projekta: S obzirom da razvoj kanalizacione mreže nije bio usklađen sa ekspanzijom nelegalne gradnje, došlo je do zloupotrebe fekalne kanalizacije na način da se ista koristi za prihvatanje atmosferskih voda. Ovo se naročito odnosi na prigradska naselja. Kako sistem fekalne kanalizacije nije koncipiran da bi funkcionisao na ovaj način, dolazi do prekomjernog opterećenja fekalnih kolektora u nižim gradskim zonama što u toku perioda obilnijih padavina uzrokuje prelivanje na šahtama duž gradskih saobraćajnica. Problem postaje dodatno složen ako se uzme u obzir činjenica da su glavni gradski kolektori izgrađeni prije više decenija i da su nekada zadovoljavali potrebe grada koji se u međuvremenu znatno razvio. U cilju ublažavanja posljedica, izvodiće se radovi na praćenju rada sistema, lociranju većih problema na mreži i rješavanju istih. Pod tim se podrazumijeva: snimanje kolektora, čišćenje kolektora, pronalaženje mjesta gdje se atmosferske vode infiltriraju u fekalne kolektore i rješavanje pronađenih problema
Ciljevi projekta: Smanjenje količine vode koja u toku obilnih padavina dotiče do fekalnih crpnih stanica i rasterećenje fekalnih kolektora; fekalne pumpe bi manje radile; produžio bi se njihov vijek trajanja; pojednostavilo održavanje i električna energija bi bila racionalnije korišćena
Projektne aktivnosti: prikupljanje ponuda za snimanje; terenski rad
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: DOO „Vodovod i kanalizacija“ Bar i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 20.000,00€
Period izrade i realizacije projekta: 36 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.11. TRŽNICA SA GARAŽOM, ZELENOM PIJACOM I PRATEĆIM SADRŽAJIMA
Opis projekta: Lokacija postojeće pijace u zahvatu DUP-a Topolica IV; izgradnja nove pijace sa podzemnom garažom, tržnicom, poslovnim i pratećim prostorom
Ciljevi projekta: Unaprjeđenje i kvalitetnija ponuda korisnicima postojeće zelene pijace, regulisanjem postojeće lokacije i dodavanjem moderne garaže za potrebe, kako korisnika zelene pijace, tako i svih koji imaju potrebu za parkiranjem u dijelu grada kojem objekat gravitira
Projektne aktivnosti: Prilagođavanje i izmjena planske dokumentacije kao preduslov za realizaciju; izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: građani, turisti, stanovnici opštine Bar i Crne Gore, posjetioci

Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, privatni partner
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.4.1.12. IZGRADNJA VODOVODNE MREŽE II VISINSKE ZONE NASELJA ZELENI POJAS
Opis projekta: Projektom je predviđeno rješavanje problema u vodosnabdijevanju II visinske zone naselja Zeleni Pojas uz pomoć novoizgrađenog rezervoara “Šušanj 2” i vode koja se preuzima iz sistema regionalnog vodovoda. Pomenuto naselje se za sada snabdijeva sa izvorišta “Brca” uz pomoć istoimenog pumpnog postrojenja. Ovo za posledicu ima često variranje vrijednosti pritiska u sistemu i neuredno vodosnabdijevanje visočijih zona. Glavni projekat je u završnoj fazi. Nakon rješavanja imovinsko pravnih odnosa isti je potrebno revidovati nakon čega bi se mogla pokrenuti procedura za odabir izvođača radova.
Ciljevi projekta: Efikasnije korišćenje vodovodnog sistema; poboljšanje zaštite životne sredine, uslova života stanovnika ovog naselja stvaranje i uslova za dalju izgradnju lokalnog mrežnog sistema
Projektne aktivnosti: revizija glavnog projekta; odabir izvođača radova; izvođenje radova
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: DOO „Vodovod i kanalizacija“ Bar i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva će biti naknadno utvrđena u zavisnosti od obima neophodne eksproprijacije zemljišta.
Period izrade i realizacije projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.13. IZRADA GLAVNOG PROJEKTA VODOVODNE MREŽE II VISINSKE ZONE NASELJA ILINO
Opis projekta: Projektom treba predvidjeti rješavanje problema u vodosnabdijevanju II visinske zone naselja Ilino uz pomoć novoizgrađenog rezervoara “Šušanj 2” i vode koja se preuzima iz sistema regionalnog vodovoda. Pomenuto naselje se za sada snabdijeva uz pomoć pumpne stanice “Ilino”, vodom iz gradske mreže pri čemu često dolazi do variranja vrijednosti pritiska u sistemu i neurednog vodosnabdijevanja visočijih zona. Do sada je urađeno idejno rješenje vodovodne mreže. Neophodna je izrada glavnog projekta u cilju efikasnog rješavanja dugogodišnjeg problema vodosnabdijevanja ovog naselja.
Ciljevi projekta: Stvaranje uslova za izgradnju vodovodne mreže. Efikasnije korišćenje vodovodnog sistema; poboljšanje zaštite životne sredine; stvaranje uslova za dalju izgradnju lokalnog mrežnog sistema. Iskoristiti gravitacioni potencijal u vodovodnom sistemu uz značajno smanjenje troškove za utrošenu električnu energiju na pumpnoj stanici „Ilino“. Unaprijediti kvalitet usluge.
Projektne aktivnosti: izrada glavnog projekta i revizija istog; procedura odabira izvođača radova; izvođenje radova; tehnički prijem radova
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: DOO „Vodovod i kanalizacija“ Bar i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva će biti naknadno utvrđena u zavisnosti od obima neophodne eksproprijacije zemljišta.
Period izrade i realizacije projekta: 48 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.1.14. STUDIJA VODOSNABDJEVANJA OPŠTINE BAR
Opis projekta: Dugoročno segmentirani problema koji se javljaju korišćenjem kako različitih izvora iz kojih se vrši vodosnabdijevanje, tako i u okviru distributivne mreže te problema zbog sezonskih opterećenja u opštini Bar uslovalo je neophodnost izrade Studiju vodosnabdijevanja opštine Bar koja bi sveobuhvatno definisala i konstatovala problema i načine rješavanja.
Ciljevi projekta: Prijedlog optimalnog vodosnabdijevanja za teritoriju opštine Bar
Projektne aktivnosti: izrada Studije
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: Uprava javnih radova
Procjena budžeta projekta: 64.000 €
Period izrade i realizacije projekta: 12 mjeseci

9.4.2. Unaprjeđenje sistema upravljanja otpadom

Naziv Projekta:
9.4.2.1. SANACIJA ODLAGALIŠTA OTPADA „ČAFE“
Opis projekta: Projekat je koncipiran sa ciljem da se sanira neuređeno odlagalište otpada u opštini Bar, koja se nalazi na lokalitetu Čafe. Postojeća lokacija je godinama služila kao neuređeno odlagalište otpada i na njoj se nalaze velike količine otpada. Potrebno je izvršiti sanaciju i revitalizaciju, čime bi se eliminisale decenijske crne ekološke tačke opštine Bar. U julu 2019. izrađen je projektni zadatak za izradu Glavnog projekta rekonstrukcije sa prijedlogom rješenja za sanaciju i izvođenje radova nesanitarnog odlagališta “ČAFE” na lokalitetu KO Dobra Voda br.par. 742/1 i KO Zaljevo br. par. 1913, Opština Bar
Ciljevi projekta: Sanacija i revitalizacija prostora na lokalitetu Čafe sa ciljem unaprjeđenja ekologije i ambijentalne higijene
Projektne aktivnosti: Izrada projekta sanacije i realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar
Nadležni za realizaciju projekta: Vlada Crne Gore i Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 3.300.000 €.
Period izrade i realizacije projekta: 15 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.2.2. IZGRADNJA RECIKLAŽNOG DVORIŠTA
Opis projekta: Reciklažno dvorište predstavlja izdvojeno mjesto za odlaganje raznih vrsta otpadnih materijala iz domaćinstava. U reciklažnim dvorištima ne vrši se dodatna prerada otpada, već je isto u funkciji sakupljanja različitih vrsta otpada iz domaćinstava. Reciklažno dvorište je isključivo namijenjeno građanima sa posebnim fokusom na prigradska naselja i mjesne zajednice udaljene od centra grada. Programom građenja, postavljanja i uklanjanja privremenih objekata na području opštine Bar, reciklažno dvorište je planirano na dijelu katastarske parcele br. 6404 KO Novi Bar.
Ciljevi projekta: Izgradnja reciklažnog dvorišta i sakupljanje različitih frakcija otpada na ekološki prihvatljiv način
Projektne aktivnosti: Izrada projektne dokumentacije i realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Opštine Bar, DOO Komunalne djelatnosti, građani
Nadležni za realizaciju projekta: DOO Komunalne djelatnosti, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 80.000 €
Period izrade i realizacije projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.2.3. IZGRADNJA POSTROJENJA ZA SORTIRANJE KOMUNALNOG OTPADA NA SANITARNOJ DEPONJI „MOŽURA“
Opis projekta: Izgradnjom sanitarne deponije na Možuri stvorili su se neophodni preduslovi za pravilno odlaganje komunalnog otpada koji se proizvede na teritoriji opštine Bar. Kako je Urbanističkim projektom predviđena izgradnja postrojenja za sortiranje komunalnog otpada, a na

<p>samoj lokaciji sanitarne deponije je oprijedijeljen prostor za ovu namjenu; izgradnjom reciklažnog centra će se postići razvrstavanje i reciklaža otpada kao sekundarne sirovine koja se može ponovo iskoristiti. Opština Bar, u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma i Delegacijom Evropske unije u Crnoj Gori, pokrenula je inicijativu za izgradnju Studije izvodljivosti sa idejnim rješenjem za postrojenje za sortiranje komunalnog otpada i postrojenje za kompostiranje biorazgradivog otpada. S tim u vezi, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori potpisala je ugovor sa firmom „Stantec sa/nv” iz Belgije za izradu Studije izvodljivosti i idejnog rješenja postrojenja za sortiranje komunalnog otpada i postrojenja za kompostiranje na Možuri u opštini Bar. U skladu sa dinamikom, predmetna studija treba da bude završena do kraja oktobra 2019. godine. Unutar Centra za sortiranje komunalnog otpada biće smještene tri zone: prijemna, zona linije za tretman otpada i zona linije za baliranje otpada.</p>
<p>Ciljevi projekta: Izgradnja postrojenja za sortiranje komunalnog otpada i reciklaža otpada na ekološki prihvatljiv način, u svrhu izdvajanja korisnih materijala iz otpada i daljeg korišćenja istog</p>
<p>Projektne aktivnosti: Studija izvodljivosti; priprema projektno-tehničke dokumentacije; realizacija projekta</p>
<p>Krajnji korisnici projekta: građani opština Bar i Ulcinj, DOO Možura, DOO Komunalne djelatnosti,</p>
<p>Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo održivog razvoja i turizma, opštine koje deponuju otpad, DOO Možura</p>
<p>Procjena budžeta projekta: 4,300.000€</p>
<p>Period izrade i realizacije projekta: 18 mjeseci</p>

<p>Naziv Projekta:</p>
<p>9.4.2.4. IZGRADNJA POSTROJENJA ZA KOMPOSTIRANJE BIORAZGRADIVOG OTPADA NA SANITARNOJ DEPONJI „MOŽURA“</p>
<p>Opis projekta: Izgradnjom sanitarne deponije na Možuri stvorili su se neophodni preduslovi za pravilno odstranjivanje otpada koji se proizvede na teritoriji opštine Bar. Kako je Urbanističkim projektom predviđena izgradnja postrojenja za kompostiranje biorazgradivog otpada na slobodnim površinama na samoj lokaciji sanitarne deponije, izgradnjom ovog postrojenja će se smanjiti količina otpada koja se odlaže u sanitarne kade i dobiti kvalitetan proizvod-kompost, koji će se koristiti za poboljšanje fizičkih i hemijskih osobina zemljišta. Opština Bar, u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma i Delegacijom Evropske unije u Crnoj Gori, pokrenula je inicijativu za izgradnju Studije izvodljivosti sa idejnim rješenjem postrojenja za sortiranje komunalnog otpada i postrojenja za kompostiranje biorazgradivog otpada. S tim u vezi, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori potpisala je ugovor sa firmom „Stantec sa/nv” iz Belgije za izradu Studije izvodljivosti i idejnog rješenja postrojenja za sortiranje komunalnog otpada i postrojenja za kompostiranje na Možuri u opštini Bar. U skladu sa dinamikom, predmetna studija treba da bude završena do kraja oktobra 2019. godine. Kompostana će tretirati ukupno do 45 700 tona otpada godišnje. Površina kompostane je oko 14 410 m², a osim kompostane, predviđena je i laguna za sakupljanje procjednih voda iz iste, zapremine 200 m³, čije je dno obloženo nepropusnim materijalom.</p>
<p>Ciljevi projekta: Izgradnja postrojenja za kompostiranje i dobijanje komposta kao organskog đubriva</p>
<p>Projektne aktivnosti: Izrada Glavnog projekta; realizacija projekta</p>
<p>Krajnji korisnici projekta: Opštine koje deponuju otpad, DOO Možura, DOO Komunalne djelatnosti, građani, posjetioci</p>
<p>Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo održivog razvoja i turizma, opštine koje deponuju otpad, DOO Možura</p>

Procjena budžeta projekta: 1,340,970.40 €
Period izrade i realizacije projekta: 18 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.2.5 PROŠIRENJE TIJELA DEPONIJE IZGRADNJOM NOVIH SANITARNIH KADA ZA ODLAGANJE KOMUNALNOG OTPADA NA SANITARNOJ DEPONJI „MOŽURA“
Opis projekta: Projekat podrazumijeva izgradnju novih sanitarnih kada na južnom i jugozapadnom dijelu parcele. Za ovo je potrebno izvršiti prethodna ispitivanja o mogućnosti izgradnje i kapacitetu, sa čime bi trebalo započeti što je prije moguće. Državnim planom upravljanja otpadom u Crnoj Gori je predviđeno proširenje tijela deponije izgradnjom novih sanitarnih kada za odlaganje komunalnog otpada na deponiji Možura. Na osnovu izvršenih analiza i geotehničkih opservacija koje su urađene zaključeno je sljedeće: nadvišenje postojećeg nasipa deponije komunalnog otpada je moguće izvršiti po opisanom postupku u konačnoj visini od oko 6,2m, a istim dobija se povećanje postojećeg kapaciteta deponije za oko 450 000m ³ , čime bi se produžio vijek rada deponije za 6-7 godina.
Ciljevi projekta: Produženje vijeka sanitarne deponije i odlaganje otpada na ekološki prihvatljiv način
Projektne aktivnosti: Izrada studije izvodljivosti; izrada projektne dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Sve opštine koje odlažu otpad na deponiji, DOO Možura, stanovnici, turisti, investitori
Nadležni za realizaciju projekta: Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Opština Bar i ostale opštine koje odlažu otpad, DOO Komunalne djelatnosti Bar, Vlada Crne Gore
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom dokumentacijom, okvirno 4,5 miliona €
Period izrade i realizacije projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.4.2.6. SANITARNI ČVOROVI I RAŠČIŠĆAVANJE KOMUNIKACIJA U STAROM GRADU
Opis projekta: S obzirom da Stari Grad tokom godine posjeti veliki broj posjetilaca, neophodno je pristupiti završetku izgradnje sanitarnih čvorova i kanalizacione mreže, kao i priključenju iste na gradsku mrežu.
Ciljevi projekta: Rješavanje problema vodosnadbijevanja i kanalizacije u Starom Baru u cilju unaprijeđenja turističke ponude
Projektne aktivnosti: Izrada projektno-tehničke dokumentacije; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: građani, turisti,
Nadležni za realizaciju projekta: JP Kulturni centar Bar, DOO Vodovod i kanalizacija, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.2.7. POSTAVLJANJE POLU-PODZEMNIH KONTEJNERA U GRADSKOM JEZGRU BARA
Opis projekta: U okviru projekta pristupilo bi se nabavci specijalnog vozila za pražnjenje polu-podzemnih kontejnera i njihova ugradnja u urbanom dijelu grada. Prednosti ugradnje polu-podzemnih kontejnera, posebno u urbanom dijelu grada, su brojne: veći kapaciteti od postojećih, doprinos estetskom izgledu, zatvorenog su tipa i samim tim ne postoji mogućnost rasipanja komunalnog otpada i širenja neprijatnih mirisa, oslobađanje parking mjesta od sadašnjih kontejnera; smanjuju se troškovi kod odvoza komunalnog otpada, jer se obavlja manji broj pražnjenja u odnosu na standardne kontejnere. U okviru ovog projekta, takođe bi se pristupilo izgradnji zelenih ostrva, odnosno kontejnera za suhu (reciklabilnu) frakciju otpada i mokru frakciju. Zelena ostrva predstavljaju prihvatna mjesta za postavljanje kontejnera za selektivno odlaganje kartona, PET ambalaže i limenki. Prednost ovakvog načina odlaganja je smanjenje troškova deponovanja otpada, a materijal koji se odlaže u kontejnere se može ponovo iskoristiti, putem recikliranja.
Ciljevi projekta: Uspostavljanje efikasnog sistema za uklanjanje otpada u centralnom gradskom jezgru, kao i unaprjeđenje estetskog izgleda centra Bara
Projektne aktivnosti: Tenderski postupak za nabavku opreme; određivanje lokacija za ugradnju polupodzemnih kontejnera; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, stanovnici, turisti, investitori
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, DOO Komunalne djelatnosti Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana tenderskom dokumentacijom
Period izrade i realizacije projekta: 12 mjeseca

Naziv Projekta:
9.4.2.8. UREĐENJE JEDNOBRAZNIH KONTEJNERSKIH MJESTA ZA ODLAGANJE KOMUNALNOG OTPADA NA TERITORIJI OPŠTINE BAR
Opis projekta: Kako se izgled kontejnerskih mjesta razlikuje od lokacije do lokacije i kako su pojedina kontejnerska mjesta manje funkcionalna, neophodno je predvidjeti uređenje jednobraznih kontejnerskih mjesta za odlaganje komunalnog otpada sa nepropusnom podlogom u cilju lakšeg i boljeg pranja i dezinfekcije istih, što umnogome doprinosi poboljšanju estetskog izgleda urbanih i ruralnih područja.
Ciljevi projekta: Ljepše, uređenije i funkcionalnije mjesto za odlaganje otpada u skladu sa ekološkim principima
Projektne aktivnosti: Izrada idejnog rješenja; realizacija projekta
Krajnji korisnici projekta: Opština Bar, DOO Komunalne djelatnosti, stanovnici, posjetioci.
Nadležni za realizaciju projekta: Opština Bar, DOO Komunalne djelatnosti Bar
Procjena budžeta projekta: 15.000 €
Procjena trajanja projekta: 12 mjeseci

Naziv Projekta:
9.4.2.9. IZGRADNJA STOČNOG GROBLJA (MRCILIŠTA)
Opis projekta: S obzirom da je Bar grad koji se razvija kao turistički i ekološki centar, neophodno je stvoriti adekvatne uslove za odlaganje životinjskih leševa, kao i otpada životinjskog porijekla. S tim u vezi, neophodno je pronaći prihvatljivu lokaciju za odlaganje životinjskog otpada na teritoriji opštine Bar, kako bi se na ekološki način mogao riješiti problem nedostatka mjesta i načina za uklanjanje preminulih jedinki raznih stočnih vrsta, kao i otpada iz lokalnih klanica.
Ciljevi projekta: Obezbeđivanje adekvatnih tehničkih i sanitarnih uslova za odlaganje životinjskih leševa i otpada životinjskog porijekla
Projektne aktivnosti: Pronalazak adekvatne lokacije za sklonište za napuštene životinje; izrada projektno-tehničke dokumentacije; realizacija projekta.
Krajnji korisnici projekta: građani – poljoprivredni proizvođači, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: DOO Komunalne djelatnosti, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: Sredstva za realizaciju projekta precizno će biti definisana projektnom i tenderskom dokumentacijom
Procjena trajanja projekta: 18 mjeseci

9.4.3. Unaprijeđenje energetske efikasnosti

Naziv Projekta:
9.4.3.1. „ZELENO OSTRVO“ – IZGRADNJA ENERGETSKI EFIKASNOG SISTEMA ZA SNABDIJEVANJE SPORTSKE DVORANE „TOPOLICA“ ELEKTRIČNOM ENERGIJOM
Opis projekta: Izgradnja energetski efikasnog sistema rasvjete sportske dvorane „Topolica“, snadbijevanje alternativnom električnom energijom i smanjenje potrošnje kroz sistem naponske kontrole i kontrole snage je prioritet sa obzirom na visinu trenutnih troškova za električnu energiju. Projekat „Zeleno ostrvo“ podrazumijeva zamjenu nefunkcionalnih reflektora novima, koji imaju mogućnost promjene režima rada gdje se intenzitet osvjetljenja može prilagoditi potrebama na terenu. Biće izvršena revizija trafostanice i, u okviru toga, provjereno stanje kompenzacione opreme. Razlog za provjeru su previsoki iznosi računa za reaktivnu energiju, imajući u vidu postojanje ove opreme. S obzirom na podatke o potrošnji, u prvom redu dosta visoke mjesečne vrijednosti vršnog opterećenja, povećanu potrošnju električne energije, najavljuje povećanje cijena električne energije, kao i povoljne klimatske uslove, predlaže se sagledavanje mogućnosti izgradnje nadstrešnice na parking prostoru sportske dvorane koja bi se pokrila poljem fotonaponskih panela za proizvodnju električne energije (FN elektrane). Time bi se dio potreba snadbijevanja električnom energijom pokrio iz sopstvene proizvodnje, izvršile se uštede u sistemu napajanja i smanjili udari na energetska mrežu koji se posebno tarifiraju.
Ciljevi projekta: „Zeleno ostrvo“ ima za cilj optimizaciju finansijskih rashoda SRC
Projektne aktivnosti: Zamjena nefunkcionalnih reflektora; implementacija sistema vršne energije; smanjenje potrošnje reaktivne energije revizijom trafostanice; postavljanje fotonaponskih panela na parking prostoru sportske dvorane
Krajnji korisnici projekta: profesionalni i rekreativni sportisti, posjetioci,
Nadležni za realizaciju projekta: UNDP, DOO Sportsko-rekreativni centar „Topolica“, Opština Bar
Procjena budžeta projekta: 400.000,00€
Procjena trajanja projekta: 24 mjeseca

Naziv Projekta:
9.4.3.2. NABAVKA I UGRADNJA AGREGATA MANJE RADNE SNAGE NA HLORNIM STANICAMA
Opis projekta: Kako je hlorisanje vode prihvaćeno kao važna mjera u očuvanju zdravstvene bezbjednosti vode za piće neophodno je obezbijediti kontinuitet u ovom procesu rada i riješiti problem sa prekidima u radu pumpi za hlorisanje u slučaju pada napona u elektrodistributivnoj mreži. Iz tog razloga, kao rješenje problema nameće se nabavka agregata koji će se automatski upaliti kako bi proizvodili električnu energiju neophodnu za rad pumpi za hlorisanje vode.
Ciljevi projekta: Očuvanja zdravstvene bezbjednosti vode za piće; unaprijeđenje energetske efikasnosti
Projektne aktivnosti: prikupljanje ponuda; nabavka i ugradnja
Krajnji korisnici projekta: stanovnici opštine Bar, posjetioci
Nadležni za realizaciju projekta: DOO „Vodovod i kanalizacija“ Bar
Procjena budžeta projekta: 30.000,00€
Period izrade i realizacije projekta: 24 mjeseca

10. IZVORI FINANSIRANJA

Gore navedeni projekti će se finansirati iz sljedećih izvora finansiranja:

- Budžet Opštine Bar
- Budžet Crne Gore
- IPA Fondovi
- Fondovi za zapadni Balkan (Western Balcan investment framework)
- Krediti (EBRD, EIB, KFW, Svjetska Banka, itd.)
- Donacije
- Ostali izvori finansiranja

NAPOMENA:

Kada su u pitanju gore navedeni izvori finansiranja, predlažemo da prioritet budu sredstva iz fondova Evropske unije, koja će se obezbijediti uz adekvatan rad Jedinice za implementaciju projekata. Naime, ambicija nam je da što je moguće više koristimo raspoloživa sredstva iz IPA III fondova, iz budžeta EU, sa minimalnim opterećenjem budžeta Opštine Bar i time stvorimo administrativne kapacitete za povlačenje sredstava iz IPA fondova.

Važno je napomenuti da će se projekti realizovati po prioritetima i u skladu sa zakonskom regulativom Crne Gore i direktivama Evropske Unije.

Precizniji rokovi realizacije projekata, kao i vrijednosti istih, biće definisani projektom i tenderskom dokumentacijom.

OBRAZLOŽENJE:

Vjerojatno će ovo prvo izdanje Strateškog plana pokazati i neke nedostatke pojedinih projekata, prioriteta što se može dopuniti u narednom periodu kroz akcioni plan i praćenja realizacije istih. Moguće je, naravno, u ovom Strateškom planu dodati još neke projekte, prijedloge, primjedbe, sugestije kroz procedure koje su predviđene Statutom Opštine Bar i poslovníkom rada Skupštine opštine Bar.

U prilog navedenom, cilj nam je, da u narednom periodu što bolje uskladimo ciljeve i prioritete sa projektima i postignemo harmonizovanu cjelinu. Potreba usklađivanja kroz realizaciju je karakteristična kroz implementaciju različitih izvora finansiranja. Na kraju, nastojat ćemo da racionalno upravljamo sopstvenim razvojem i što pravilnije alociramo raspoložive resurse.

11. PRILOZI

11.1. Kulturno-istorijsko nasljeđe Bara i okoline

Bogato kulturno-istorijsko nasljeđe Bara i okoline pripada različitim epohama i civilizacijama. Prvi arheološki tragovi života na mjestu starog grada Bara potiču iz ranog i srednjeg bronzanog doba. Tada je u okviru velike praistorijske gradine ovdje postojalo centralno stanište ove oblasti. Negdje oko 1000. godine prije Hrista, na početku gvozdenog doba, prestaje život na hridi i mjesto se seli na brdo **Volujica**, gdje se prvo gradi velika gvozdenodobna gradina, na mjestu današnjeg repetitora, a zatim se u podnožju, na mjestu zaseoka **Kapljeva**, podiže veće gvozdenodobno naselje, kao podgrađe, dok akropola nastaje opasana kiklopskim zidovima, na zaravnjenom platou zapadno od repetitora. Nakon toga u 4. vijeku prije Hrista, prostor oko današnje luke kolonizuju Grci, što se može zaključiti na osnovu materijalnih ostataka slikanih vaza toga perioda, i velike količine ulomaka amfora IV-III vijeka prije Hrista, u okviru uvale **Bigovica**, koja je služila kao emporijum. Nemamo podatke o ranoimperijalnom (rimskom) periodu, ali postoje indicije da je naselje postojalo na mjestu današnjeg **hotela Sidro**, gdje je pronađen ostatak velike arhitravne grede antičkog hrama, dijelovi kamene plastike i drugi nalazi toga vremena. U 5. vijeku život se seli ponovo na prostor **Starog grada Bara**. Tada se gradi manje utvrđenje, zatim ranohrišćanska crkva Svetog Teodora i još neki objekti profanog karaktera. U 9. vijeku grad se prvi put pominje kod vizantijskog cara Konstantina Porfirogenita, kao pogranični kastel na limesu dračke teme. Tada započinje utvrđivanje pomoću jakih potkovičastih kula na sjevernoj i južnoj strani grada; gradi se donžon kula kružnog oblika, a sistem ulica se prilagođava novom urbanističkom sklopu oko kojega počinju da niču crkve i profane objekti. Od 11. vijeka, usponom dinastije Vojislavljevića i porasta broja plemenske aristokratije, što je uslovalo ekonomski razvitak, grad se ubrzano širi. Njegovom širenju doprinosi i osnivanje Barske arhiepiskopije 1089. godine, što je opet uslovalo izgradnju jedne od najvelelepnijih građevina na primorju - crkve Svetog Đorđa, podignute na mjestu srušene ranohrišćanske i preromaničke crkve Svetog Teodora. U vrijeme kada je Bar pod vlašću Nemanjića i Balšića gradi se citadela, ojačavaju se i povisuju zidovi koji sada imaju veći broj kula, gradi se dupli bedemski prsten, zatim zaštitni kanal, dok u samom gradu niču neke do najdivnijih primjera romanogotičkog graditeljstva: Franjevački samostan Svetog Nikole, crkva Svete Katarine, crkva Svete Venerande, Arhiepiskopska palata itd. Venecija uzima grad 1443, i tada se urbanistički sklop drastično promijenio. Kako su Venecijanci shvatili važnost grada, podižu nove bedeme sa ugaonim bastionima, po kojima je Stari grad Bar i da nas poznat. Gradi se nova citadela, komunalni bunar, Kneževa palata, veliki kanalizacioni sistem.... Dolaskom otomanskih Turaka, grad se ruralizuje, kvartovi venecijanskih kuća se pretvaraju u zaštićene begovske posjede koji prerastaju u mala utvrđenja unutar grada. Ipak, u ovo vrijeme nastaju neki od izuzetnih poduhvata neimarstva. U prvom redu, to je akvadukt i novi sistem vodosnadbijevanja, koji je pijaću vodu doveo do svake insule kuća u gradu, zatim tursko kupatilo, amam, abdesthanu, mesdžid, gasulahanu itd. Grad je 9. januara 1879. vraćen pod okrilje Crne Gore, od kada se on koristi uglavnom za vojničke potrebe.

Bilo bi jako teško pobrojati sve one izuzetne spomenike koje Bar ima, zato spominjemo samo neke od njih. Jedan od najstarijih spomenika je ranohrišćanska crkva na **Velikom Pijesku**, a postoji još jedan koji datira krajem V i prve polovine VI vijeka, i to su ostaci crkve Svetog Teodora u Starom gradu Baru. U osnovi crkve na Velikom Pijesku nalazi se vila rustika iz 4. vijeka, što ovaj lokalitet čini starijim od trikonhosa. Stariji od svih spomenika kulture u Baru je **Uvala Bigovica**, koja kao emporijum postoji od IV - III vijeka prije nove ere. Takođe je kategorisan tumul "Velja Mogila" izviše **Šušanja**. Treba navest i da je **Godinje**, odnosno zaseok Lekovići zaštićena ruralna cjelina u Crnoj Gori.⁶⁵

Stari Bar nije bio, poput ostalih primorskih gradova, smješten na samoj obali, već udaljen od mora oko 4 km. Razlozi za njegovo udaljenje od mora su bili postojanje žive vode i reljef terena. Najstariji

---

⁶⁵ P. Mijović, Ranohrišćanski spomenici Prevalisa, Arheološki vestnik XXIX, Ljubljana, 1978., 81-94; J. Martiniović, Izvještaj o službenom putu u Bar, Kotor, 1962.; O. Velimirović Žижжж, Бар, Тополица – црква са некрополом, Археолошки преглед 8, 148-149.; П. Мижовић, Је ли Бар (Антибарис) непосредни наследици Дукље?, у: Из културне прошлости Бара, Бар, 1995; М. Загарчанин, Подводно археолошка истраживања барског-акваторијума, Nova antička Duklja IV, 2013; М. Загарчанин, Ранохришћанска црква на Великом Пјеску (монографија), Бар 2012; Ђ. Бошковић, Стари Бар, Београд 1962; М. Загарчанин, Пристан од праисторије до средњег вијека, у: Пристан, град којег нема, Бар, 2006., 28; М. Загарчанин, Стари град Бар-водич кроз вјекове, Бар, 2008., 20.

trougaoni dio grada bio je opasan zidinama čiji ostaci i danas postoje. U njegovom sjevernom dijelu, na najistaknutijem mjestu, podignuta je odbrambena citadela. U okviru gradskih zidina postojala je relativno pravilna mreža ulica, a pretpostavlja se da je glavni trg ispred katedrale Sv. Đorđa formiran na mjestu nekadašnjeg foruma. Za vrijeme turske vlasti, Stari Bar je dobio vodovod sa pitkom vodom, koji je zamijenio dotadašnje cistijerne. Tada je izgrađen akvadukt – jedina građevina te vrste u Crnoj Gori. Od značajnijih objekata u gradu, Turci su, izuzev akvadukta, podigli Barutanu, veliki hamam i sahat-kulu. U Starom gradu je sačuvano desetak crkvenih objekata, uglavnom u ruševinama. Među njima se posebno izdvajaju ostaci grandiozne katedrale Svetog Đorđa, zatim crkva Svetog Nikole (odnosno Svetog Marka) iz XIII vijeka, crkva Svete Venerande iz XIV-XV vijeka i crkva Svete Katarine iz XIV vijeka.⁶⁶

Od kulturno-istorijskih spomenika u Baru zasigurno najviše pažnje privlači **Dvorac kralja Nikole** sa pripadajućim objektima: Veliki i Mali dvorac, dvije kule - stražare, dvorska kapela i botanička bašta. Nalazi se neposredno u blizini morske obale, na Topolici. Glavno zdanje dvorskog kompleksa predstavlja tzv. Veliki dvorac, koji se sastoji od prizemlja, sprata i mansarde. Na zadnjoj strani formiran je sporedni ulaz sa velikim i strmim stepeništem koje vodi u dvorski park, koji je spomenik prirode stavljen pod zaštitu države. Park je pun mediteranskog rastinja, među kojim se ističe hrast plutnik, stablo koje je vrlo rijetko na ovom dijelu Mediterana. U njemu je danas smješten Zavičajni muzej, u kome se čuvaju najznačajniji arheološki nalazi sa ovog područja. Takođe je u Muzeju predstavljena i najznačajna istorijska, etnografska i umjetnička prošlost grada.

Na samo nekoliko kilometara od gradskog jezgra, na poluostrvu **Ratac**, između Bara i Sutomora, nalaze se ostaci velikog manastirskog kompleksa Bogorodice Ratačke. Ovo monaško središte su osnovali Benediktinci posvetivši ga Svetom Arhangelu Mihailu, najvjerovatnije u 11. vijeku, premda postoje indicije i da je starije.⁶⁷

Kod manastirskog zdanja, koje je bilo iznad same obale mora, mogli su da pristaju manji brodovi, a u neposrednom zaleđu, bogatom izvorima pitke vode, zahvaljujući blagoj klimi, gajila se maslina i vinova loza. U manastiru je bila i čuvena ikona Bogorodice, pa je Ratac bio stjecište hodočasnika i pokloničko mjesto. Sredinom XV vijeka u opatiji se pominje i bolnica; Lazaret se nalazio van manastirskog zdanja i predstavljao je neku vrstu karantina gdje je svakog hodočasnika pregledao neko od monaha medikusa, učenih da raspoznaju zarazne bolesti. Unutar svakog benediktinskog manastira postojala je manja bolnica. Život u manastiru može se pratiti sve do 1571. kada je stradao od Turaka, kao Franov kastel se pominje i u 17. vijeku, a neke prostorije su bile amenažirane i kasnije. Po ovom manastiru je i Sutomora dobilo ime, pa se pretpostavlja da je na neki način sveštenik boravio u njemu do kasno jer je jedna od tri crkve dobro očuvana. Ruševine su se sačuvale do XX vijeka, da bi ih italijanska vojska u Drugom svjetskom ratu, gradeći utvrđenja, oštetila u tolikoj mjeri da se nijesu mogli utvrditi ni temelji građevinskih objekata.

Nedaleko od Sutomora nalazi se i očuvana tvrđava **Nehaj**. Ulaz u grad nalazi se na zapadnoj strani. Na najvišoj tački grada nalazi se crkva posvećena Svetom Dimitriju, koja je nekada imala dva oltara, a koja datira od kraja XIII ili početka XIV vijeka. Sve do 1868. godine oko crkve se nalazilo groblje pravoslavne i katoličke vjeroispovjesti. Današnji izgled grada potiče iz 1862. godine, kada je grad

⁶⁶ M. Zagarčanin, *Keramika Venecijanskog Doba (Pottery from the Venetian period)*, Koper . (monografija) 2008; C. Negrelli, M.Zagarčanin, *Stari Bar and its Territory: A preliminary Evaluations Of the Archaeological Resources*. in *A TOWN THROUGH THE AGES, The 2006-2007 Archaeological Project in Stari Bar*, uredio Sauro Gelichi, Firenze 2008, pp.113- 119; M. ZAGARČANIN, *Stari Bar from prehistory to the Ottoman period, Stari Bar od praistorije do osmanske vladave*, editor: Mitja Guštin, Mitja Guštin, Vesna Bikić, Zrinka Mileusnić- OTTOMAN TIMES-OSMANSKA VREMENA, KOPER, 2008; M. ZAGARČANIN, *On some issues of early christian and medieval construction in Doclea and Bar, with a special reference to pagan cult scenes*. in *NEW ANTIQUE DOCLEA III*, Podgorica, 2012. pg. 41-71. M. ZAGARČANIN, *Testimonianze di epoca protostorica di Stari Bar; Analizzare lo spazio analizzare il tempo, La storia di un isolato a Stari Bar, a cura di Sauro Gelichi*, pp: 94-100; *Kasnoantička i ranovizantijska svjedočanstva na prostoru Bara*, u monografiji Gelichi, S., Zagarčanin, M., 2014. , *STORIE DI UNA CITTA'*. Stari Bar tra antichità ed epoca moderna attraverso le ricerche archeologiche, *STARI BAR 5.*, Archeologia - Insegnamento di Archeologia Medievale. Dipartimento di Studi Umanistici. Università Ca' Foscari di Venezia, (naučni rad u monografiji); S. Gelichi; M. Zagarčanin, *On some issues of early christian and medieval construction in Doclea and Bar, with a special reference to pagan cult scenes*. in *NEW ANTIQUE DOCLEA III*, Podgorica, 2012. pg. 41-71.

⁶⁷ M. Zagarčanin, *Gli scavi nel monastero Ratac, THE HERITAGE OF SERENISIMA*.The presentation of the architectural and archaeological remains of the Venetian Republic, editors: Mitja Guštin, Sauro Gelichi, Konrad Spindler, *Proceedings of the international conference, Izola-Venezia 4.-9. 11. 2005.*, pg. 195-200. K. Mitrović, *Benediktinci na prostoru Barske mitropolije i Kotorske arhiepiskopije, 9 vek-1571*, Beograd 2015; M. ZAGARČANIN, *MANASTIR RATAČ, I KRALJICA JELENA, MONOGRAFIJA JELENA –KRALJICA, MONAHINJA, SVETITELJKA, TEMATSKIZBORNİK RADOVA POSVEĆENIH KRALJICI JELENI, GRADAC 2015;* Đ. Bošković, V. Korać, *Ratac, Starinar*, ns. Beograd 1956; Đ. Bošković, *Stari Bar*, Beograd 1962, 180. M. Spremić, *Ratačka opatija kod Bara*, Zbornik filozofskog fakulteta u Beogradu, knj. VIII, Beograd 1964, 191-214.

posljednji put dodatno utvrđen. Osim toga, sadrži nekoliko objekata za boravak oficira i vojnika, kao i refugijum za otomanske porodice, pretežno oficirske familije.⁶⁸

Stara maslina na **Mirovici** je spomenik prirode po kome je Bar prepoznatljiv. Prema najnovijim proučavanjima, maslina na Mirovici je stara 2242 godine. Naziv Mirovica potiče od indoevropske riječi koja označava zid (mir, miros), a u našim krajevima, od Istre do Albanije zabilježeno je nekoliko desetina toponima Mirovica, Mirište i Mirine, koje se nalaze na kasnoantičkim i ranohrišćanskim lokalitetima. Najpoznatiji kod nas su Mirište u Žanjicama i Mirište u Petrovcu. Mirovica ima u Hrvatskoj (kod Šibenika, Cresa, Osora) i svi toponimi su povezani sa antičkim i ranosrednjovjekovnim (ranohrišćanskim) lokalitetima. Na prostoru barske Mirovice, odmah blizu Stare masline, koja je zasađena u vrijeme kolonizacija Jadranske obale od strane grčkih polisa, nalazi se i ranohrišćansko groblje.⁶⁹

Barskoj opštini takođe pripadaju mnogobrojne crkve, manastiri i džamije. Svaki od ovih vjerskih objekata, ima svoje duhovno značenje, ali ima i svoje specifičnosti u istorijskom, društvenom i arhitektonskom pogledu. Nastali u različitim periodima pod različitim vladarima, svaki ima i svoju istorijsku priču, a to su: Prečista Krajinska (**Ostros**), manastiri Starčevo, Moračnik i Beška (podignuti u vrijeme Balšića XIV-XV vijek, na ostrvima na **Skadarskom jezeru**), crkve: Sv. Dimitrija (Nehaj), Sv. Tekle (**Sutomore**), Sv. Roka (**Spič**), Sv. Atanasija (**Sotonići**), Sv. Petke (**Šušanj**), Sv. Mučenika Eustahija (**Tomići**), Sv. Jovana i Sv. Arhanđela Mihaila (Sotonići), Sv. Nikole (**Mikulići**), Sv. Petke (**Sotonići**), Sv. Ilije (**Velje Selo**), Sv. Katarine (**Ravanj**), Sv. Vračeva (**Komina**), Omerbašića džamija (**Stari Bar**), Derviš-Hasanova džamija (**Podgrad**), Škanjevića džamija i mnogi drugi.

---

⁶⁸ M. Zagarčanin, Stari grad Bar-водич кроз вјекове, Бар, 2008; M. Zagarčanin, Novovjekovno otomansko utvrđenje Tabija-Haj i raspored svih turskih fortifikacija na području od Kufina do Skadra-arheologija, arhitektura, istorija (monografija u štampi); Đ. Bošković, Stari Bar, Beograd 1962.

⁶⁹ Literatura: V. Jovanović, Novi kanoanički mozaik iz Petrovca na Moru, Naše starine I, Titograd 1960.; M. Zagarčanin, Nova istraživanja rimske i ranovizantijske vile nalokalitetu Mirišta u Petrovcu, NOVA ANTIČKA DUKLJA V, 2014, str.19-60; M. Zagarčanin, Antička i ranovizantijska arheološka svjerodočanstva na Svetimiholjskoj Prevlaci kod Tivta, Nova antička Duklja VI, Podgorica, 2015 (u štampi)

11.2. Tabela prikazuje kvaliteta vode za kupanje na plažama za kupanje, praćen od strane Morskog dobra u 2019. godini

OPŠTINA BAR	Lokalitet	KLASA prema E. Coli	KLASA prema enterokok.
Utjeha	Kupalište „Paradiso“	k1	k1
Veliki Pijesak	Centralni dio Veliki pijesak	k1	k1
Topolica	Kupalište hotela „Princess“	k1	k1
Žukotrlica	Žukotrlica	k1	k1
Žukotrlica	Centralni dio plaže Žukotrlica	k1	k1
Žukotrlica	Žukotrlica (šuma Lekovića)	k1	k1
Sutomore	Sutomore (krajnji istočni dio)	k1	k1
Sutomore	Sutomore (ispod "Koral")	k1	k1
Sutomore	Kupalište "Centar" i "Questo Quello"	k1	k1
Sutomore	Sutomore (krajnji zapadni dio)	k1	k1
Čanj	Čanj – „Biserna obala“	k1	k1
Čanj	Čanj (centralni dio)	k1	k1
Čanj	Čanj –zapadni dio "Vela Beach"	k1	k1

11.3. Tabela prikaz izvorišta distributivnih rezervoara i crpnih stanica ViK Bar

IZVORIŠTA

Izvorište "ZALJEVO" kaptirano je 1963.godine sa osnovnom namjenom vodosnabdijevanja Luke Bar. Prosječna godišnja izdašnost se kreće između 30 – 50 lit./sec., a minimalna je oko 20 lit/sec
Izvorište "KAJNAK" Minimalna izdašnost ovog izvora kreće se oko 60,0 l/s
Izvor "GLAVA OD VODE (TURČINI I)"
Izvor "VRTELJAK" (Turčini II) nalazi se u koritu vodotoka Rikavac na koti 370 mm. Minimalna izdašnost izvora se kreće u granicama 5-10 l/s.Voda sa ovog izvora se gravitaciono transportuje do rezervoara Spile
Izvor "SUSTAŠ" Izvor je minimalne izdašnosti oko 3-4 l/s. Procjenjena prosječna godišnja izdašnost je oko 25-30 /s pa sobzirom na visoku kotu isticanja, 220 m.n.m., vrlo je interesantan za pokrivanje visokih zona potrošnje
Izvorište "BRCA" nije kaptirano. Minimalna izdašnost izvora se kreće oko 35,0 l/s a iz istog se snabdijeva vodom područje Sutomora i dio Bara (Zeleni pojas i Gornji Šušanj)
Izvorišta "ORAHOVO POLJE" i "VELJE OKO" u Crmnici
Izvor "VRELO" u Čanju je lokalnog karaktera. Minimalna izdašnost izvora je oko 7,0 l/s dok je srednja godišnja protoka oko 25,0 l/s. Kota isticanja je oko 20,0 m.n.m. pa se voda do potrošača doprema preko crpne stanice

DISTRIBUTIVNI REZERVOARI

Mjesto/pozicija	Zapremina	Kota m.n.m.
ČANJ	700 m ³	81,0
GOLO BRDO	1000 m ³	81,0
MAROVIĆI	300 m ³	110,0
SPILE	100 m ³	190,0
STARI BAR	150 m ³	110,0
ZALJEVO	500 m ³	66,0
ŠUŠANJ	2400 m ³	66,0
ŠUŠANJ 2	1200 m ³	127,0
GRETVA	23 m ³	185,0
HUMAC (u sklopu VIRPAZAR)	500 m ³	65,0
BOLJEVIĆI	50 m ³	68,0

CRPNE STANICE

"Orahovo Polje" (B4,B5,B6,B7,B8,B9 i B10) kapaciteta 7 x 35 l/s
"Velje Oko" (B1 i B2) kapaciteta 2 x 35 l/s
"Brca" kapaciteta 4 x 35 l/s
Prepumpna stanica "Sutomora" koja vodu iz izvorišta Orahovo Polje i Velje Oko prepumpava u pravcu Bara, Sutomora i Čanja

CRPNE STANICE KOJE PUMPAJU VODU U VIŠIJE ZONE POTROŠNJE

"STARI BAR" kapaciteta 7,0 l/s koja vodu iz rezervoara Stari Bar potiskuje za potrebe naselja Gretva
"KAJNAK" kapaciteta 2 x 10 l/s koja vodu iz kaptaze Kajnak potiskuje u rezervoar Stari Bar za potrebe naselja Podgrad, Pijaca, Gretva i Bolnicu
"BAUKOVO" kapaciteta oko 10 l/s koje kao hidroforsko postrojenje iz cjevovoda Kajnak – Kurilo snabdijeva vodom istoimeno naselje
Prepumpne stanice "AHMETOV BRIJEG", "Ilino", "Šušanj", "Ratac", "Rutke", "Suvi potok", "Čanj II" kapaciteta 2 x 5,0 l/s koje zahvataju vodu iz distributivne mreže i pokrivaju potrošnju istoimenih naselja
Hidroforsko postrojenje "HAJ NEHAJ" kapaciteta oko 10 l/s za snabdijevanje ovog naselja
„ZAGRADE“ kapaciteta oko 10 l/s za snabdijevanje istoimenog naselja
Crpna stanica "VRELO" u Čanju kapaciteta 3 x 7,5 l/s za snabdijevanje hotelskog kompleksa Rekreaturs u Čanju I i objekata u Čanju II
Bunar B1 i B2 u Čanju, kapaciteta po 5,0-8,0 l/s, za potrebe vodosnabdijevanja Čanja

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije
Direktorat za razvoj

Adresa: Rimski trg 46
Crna Gora 81000 Podgorica Crna Gora
OPŠTINA BAR tel: +382 20 482 163
fax: +382 20 234 027
www.mek.gov.me

15.05.2020

01	1100/1	-	-
----	--------	---	---

8. maj 2020.
Broj: 011-063/8-2099/2

Opština Bar

Dušan Raičević, predsjednik Opštine

Na osnovu člana 8 Zakona o regionalnom razvoju, a u vezi Vešeg akta broj 01-018/20-1100 od 28.04.2020. godine, kojim ste na saglasnost dostavili Prijedlog strateškog plana razvoja Vaše Opštine, Ministarstvo ekonomije daje

SAGLASNOST

na Prijedlog strateškog plana razvoja opštine Bar za period 2020-2025. godina

Ministarstvo ekonomije razmotrilo je predmetni Prijedlog strateškog plana razvoja i prije svega izvršilo provjeru usklađenosti dokumenta sa Strategijom regionalnog razvoja Crne Gore, 2014-2020. godina. Strateškim planom razvoja definisan je opšti cilj prema kojem je Bar opština dinamičnog i održivog privrednog rasta i razvoja, otvorena za sve građane. Predloženi opšti cilj, njemu pripadajući specifični strateški ciljevi i prioriteti usklađeni su sa vizijom, ciljevima, prioritetnim oblastima i mjerama razvoja na nacionalnom nivou, kao i prioritetima i mjerama razvoja na nivou Primorskog regiona, kojem pripada opština Bar, a definisanim Strategijom regionalnog razvoja Crne Gore, 2014-2020. godina.

Strateški plan razvoja sadrži Akcioni plan za 2020. godinu, kojim su detaljno opisani jednogodišnji i višegodišnji projekti čija je realizacija planirana. Pored sredstava državnog budžeta i budžeta lokalne samouprave, Akcionim planom planirani su i ostali izvori finansiranja, a stepen realizacije Plana zavisi od obezbjeđivanja predviđenih sredstava i uspjeha realizacije projekata, što će biti predmet izrade godišnjih Izvještaja o realizaciji Strateškog plana razvoja.

Takođe, predmet razmatranja Prijedloga strateškog plana razvoja jeste i usklađenost strukture dokumenta sa strukturom definisanom Pravilnikom o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave, koji je u skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju donijelo Ministarstvo ekonomije. Sa tog aspekta, Prijedlog strateškog plana ispunjava uslove, odnosno uglavnom je izrađen u skladu sa predviđenom strukturom dokumenta.

Na osnovu navedenog, Ministarstvo ekonomije je saglasno da se Prijedlog strateškog plana razvoja opštine Bar za period 2020-2025. godina, uputi Skupštini Opštine na usvajanje.

S poštovanjem,

Dragica Sekulić

Odobrio:
Miloš Čelanović
Generalni direktor

Obradila:
Milena Jovetić
Samostalna savjetnica I
tel: 020 482 316
email: milena.jovetic@mek.gov.me